

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

Літаратура і Мастацтва

№ 34 (2873)
26 жніўня 1977 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Выдаецца з 1932 г.
Цана 8 кап.

ВЕРАСНЁВАЕ

Даспелі яблыкі ў садах,
Яглі ў засеці нівы.
Крыла адлётнага размах
І спеў званкоў зычлівых.
Настала спеласці пара,
Жаўцее ліст кляновы,
Раскрыта мудрасць буквара
На самым першым слове.

САТЫРА І КВЕТКІ

«Спыніць гонку ўзбраенняў, зрабіць міжнародную разрадку незваротнай!» Пад такім дэвізам у Мінскім Палацы мастацтваў працуе 3-я міжнародная выстаўка «Сатыра ў барацьбе за мір».

Дзесяткі вядомых мастакоў-сатырыкаў з многіх краін свету прадставілі звыш 300 сваіх работ. Мастакі самых розных краін аб'ядналі свае намаганні, каб зброяй палітычнай сатыры заклеіваць ворагаў міру і прагрэсу.

Разам з тым у экспазіцыі значнае месца адведзена прапагандзе міралюбівай палітыкі, якую праводзяць Камуністычная партыя і Саветскі ўрад, дружбе і супрацоўніцтву народаў. На выстаўцы прадстаўлены вялікі атрад са-

вецкіх сатырыкаў. Творы Кукрыніксаў, Б. Яфімава, Н. Лісагорскага, М. Абрамава, беларускіх карыкатурыстаў А. Чуркіна, У. Бараноўскага, Я. Бусла і многіх іншых вызначаюцца публіцыстычнасцю, ярка акрэсленай грамадзянскай пазіцыяй.

Высокай надзённасцю і страснасцю прасякнуты работы замежных мастакоў — Ж. Эфеля (Францыя), О. Харынгтана (ЗША), Р. Вердзіні (Італія) і іншых.

Так ужо сталася, што міжнародная выстаўка сатыры адкрывалася адначасова з гарадской выстаўкай кветак. Быццам несумяшчальныя на першы погляд, у аснове сваёй яны непадзельныя: мір, за які змагаецца сатыра, гэта вялікае шчасце людзей; кветкі — гэта радасць жыцця. А шчасце і радасць павінны быць пастаянным спадарожнікам чалавека.

АПЛАДЫСМЕНТЫ ПАД СКЛЯПЕННЯМІ ЦЭХА

З вялікім поспехам праходзяць у Мінску гастролі Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра Эстонскай ССР. Гледачы вельмі цёпла прымаюць мастацтва майстроў сцэны братаў рэспублікі.

Сардэчнай была сустрэча артыстаў тэатра з аўтазаводцамі. 18 жніўня яны прыехалі ў абедзённы перапынак на прадпрыемства. У Ленінскім пакоі аднаго з цэхаў госці паказалі кампа-

зіцыю па спентаклю «Барвовы бор». Аўтамабілебудаўнікі пазнаёмілі артыстаў з работай галоўнага зборачнага канвеера, паднеслі ім кветкі і памятным падарункі.

Гэта не першая сустрэча эстонскіх майстроў сцэны з працоўнымі калектывамі горада. Талінскія артысты сустрэліся з воінамі ЧВВА, работнікамі фінансавых устаноў М...

БЕЛ...

НАМ ПІШУЦЬ

У БРЫЛЕУСКАЙ сельскай бібліятэцы Гомельскага раёна заўсёды людна. Слушачыя саўгаса «Брылёва», паліводчы, лывёлаводчы, механізатары — яе пастаянныя чытачы. Вось ужо дзесяць гадоў загадвае бібліятэкай Галіна Іванаўна Міроненка. Да паступаючых зьяўляюцца людзі розных узростаў і прафесій, і для кожнага ў Галіны Іванаўны ёсць добрая парада, цікавая кніжка. Таму, відаць, і ідуць людзі ў бібліятэку. Звыш 500 чалавек налічвае зараз яе чытацкі актыв. З кожным годам панаўняецца кніжны фонд бібліятэкі. Сёння на паліцах — 5.200 экзэмпляраў рознай літаратуры. Кнігі акуратна раскладзены па спецыяльных раздзелках. Асобныя куткі адведзены ў бібліятэцы жыццю і рэвалюцыйнай дзейнасці У. І. Леніна. Дастойную сустрэчу рыхтуе Брылеўская бібліятэка 60-годдзю Вялікага Кастрычніка. Аформлены стэнд «Вялікі юбілей», запланаваны цікавыя мерапрыемствы.

А. ЗЭКАУ.

ЦІКАВА ПРАПШОЎ вечар сустрэчы трох пакаленняў у Вацэвіцкім сельскім Доме культуры Клічэўскага раёна. Уступным словам вечар адкрыў старшыня выканкома мясцовага сельсавета В. Паражынскі. Ён расказаў пра дасягненні вясцоўцаў за гады Саветскай улады, пазнаёміў прысутных з планами па падрыхтоўцы да славянскага юбілея 50-годдзя Вялікага Кастрычніка. Інавалід Вялікай Айчыннай вайны, пенсіонер А. Белазорскі расказаў пра ільгкія гады першых пяцігодак, быў партызан А. Матусевіч выступіў з успамінамі пра грозныя надзеі Вялікай Айчыннай, а прадед лік малодшага пакалення, перадачы механізатар калгаса імя Леніна А. Белазор расказаў аб сённяшнім шчаслівым жыцці аднавяскоўцаў. Гэтай сустрэчы — адна са шматлікіх мерапрыемстваў, якія Вацэвіцкі СДК прысвячае ўсенароднаму свята — юбілею Кастрычніка.

І. СЦЯПУРА.

ПРАФЕСІЙНЫЯ мастацкія калектывы краіны — частая госці працаўнікоў Полацка. На сцэне Палаца культуры завода шкловалатна з вялікім поспехам выступіў цыганскі маладзёжны эстрады ансамбль «Лаутары» (Калуга). Сёлет з новымі канцэртнымі праграмамі тут выступілі «Явір», «Гуельяры» (Украіна), нашы «Верасы» і «Песняры», «Добры вечар!» (Караганда), «Неўскія гітары» (Ленінград) і іншыя. Не забываюць палачан і артысты драмтэатраў з Віцебска і Магілёва.

К. КРУПКО.

«АСНОУНЫ ЗАКОН Краіны Саветаў» — назва кніжнай выстаўкі, арганізаванай у Гомельскай абласной дзіцячай бібліятэцы. Выстаўка прысвечана праекту новай Канстытуцыі СССР. На ёй шырока прадстаўлена мастацкая, навукова-папулярная, палітычная літаратура.

А. ЖЫЖНЕУСКІ.

СЕМІНАР У КАЎНАСЕ

У Каўнасе завяршыў работу Усесаюзны семінар керамістаў. Мастакі з дзевяці саюзных рэспублік падзяліліся сваім вопытам, думкамі аб развіцці мастацтва керамікі.

У залах мастацкага музея М. К. Чурлініса адкрылася выстаўка твораў удзельнікаў семінара. Вялікім поспехам у наведвальніцкай экспазіцыі «Каўнас-77» карыстаюцца работы мінчаніна Аляксандра Зіменкі «Марскі бераг», пласціна «Рамантыка», севільнін, дэкаратыўныя кампазіцыі.

А. КАСЯНКОУ.

«ВЫШЭЙШАЯ ШКОЛА», 1978

У планах наступнага года ёсць шэраг выданняў па пытаннях літаратуры і мастацтва. Выходзіць, напрыклад, манатграфія «Асаблівасці сучаснага ранняга саветскага прозы Аўтар ле Д. Воран на матэрыяле рускай і беларускай літаратур разглядае розныя аспекты важнай праблемы: канцэпцыйны сюжэт у літаратурнай крытыцы і літаратуразнаўстве 20—30-х гадоў, адлюстраванне іх у праграмах літаратурных груповак таго часу, уздзеянне сюжэту і характару

Хрэстаматыя «Уводзіны ў літаратуразнаўства» складзена М. Лазаруком, М. Мішчанчуком, М. Шаўлюўскай. У гэтым вучэбным дапаможніку сабраны ўрыўкі з твораў класікаў марксізму-ленінізму, вызначаны беларускіх пісьменнікаў, кароткія ўрыўкі з літаратуразнаўчых прац, а таксама з прац старажытных філосафаў аб літаратуры як роду мастацтва. Шэраг матэрыялаў асвятляе пытанні класавасці, партыйнасці, народнасці літаратуры...

На рускай мове перавыдана твора вядомых пісьменнікаў — О'Генры, Г. Флабэра, А. Фета, М. Джалія.

Студэнтам адрасуюцца два зборнікі «Беларускія народныя казкі», якія выпускаюцца на англійскай і французскай мовах.

ВІНШАВАННЕ ЮБІЛЯРА

Сакратарыят праўлення Саюза пісьменнікаў БССР арганізаваў віншаванне народнага паэта БССР Пімена Панчанкі з нагоды яго 60-годдзя. Ва ўрачыстасці прынялі ўдзел члены прэзідыума праўлення СП БССР, рэдактары рэспубліканскіх літаратурных выданняў, прадстаўнікі грамадскіх арганізацый, пісьменнікі.

З цёплымі словамі да юбіляра звярнуўся сакратар праўлення СП БССР А. Вярцінскі. Ён уручыў П. Панчанку віншавальны адрас Саюза пісьменнікаў Беларусі, пажадаў яму моцнага здароўя, новых творчых поспехаў. Шчырыя, сардэчныя віншаванні Пімену Панчанку выказалі народны паэт Беларусі, лаўрэат Ленінскай прэміі П. Броўка, загадчык сектара аддзела культуры ЦК КПБ А. Кудравец, намеснік старшыні Дзяржкамвыда БССР А. Барушка, пісьменнікі А. Мелкаў, Я. Брыль, А. Кулакоўскі, Г. Бурлаўкін, Н. Пашкевіч, А. Капучын, Г. Кляўко, дырэктар Літаратурнага музея Якуба Коласа Д. Міцкевіч.

З тэлеграмамі ў адрас юбіляра, які паступілі ад устаноў і арганізацый рэспублікі, саюзаў пісьменнікаў братніх рэспублік, пісьменнікаў, сяброў П. Панчанкі, прысутных пазнаёміў сакратар праўлення СП БССР Б. Сачанка.

З цёплымі словамі ўдзячнасці выступіў юбіляр.

ЗА ПЛЁННУЮ ДЗЕЙНАСЦЬ

За шматгадовую плённую літаратурную дзейнасць і ў сувязі з шасцідзесцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР ўзнагародзіў народнага паэта Беларускай ССР ПАНЧАНКУ Пімена Емяльянавіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

НА СТАРОНКАХ «В МИРЕ КНИГ»

У сёмым нумары часопіса чытач мае мажлівасць пазнаёміцца з творчасцю заслужанага дзеяча мастацтваў БССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Арлена Кашкурэвіча. Пра яго пад рубрыкай «Мастацтва кнігі» расказае ў артыкуле «Спеласць таленту» галоўны мастак Дзяржкамвыда Беларусі М. Ганчароў.

Тут жа змешчаны ілюстрацыі А. Кашкурэвіча да «Казак» Г. Х. Андэрсена, «Найдорфа» І. Пташнінава, «Фаўста» Гётэ і іншых кніг, аформленых ім у апошнія гады.

Калегія Дзяржкамвыда ССР і прэзідыум ЦК прасоюза работнікаў культуры паддалі вынікі сацыялістычнага спаробіцтва прадпрыемстваў кніжнага гандлю за 1976 год. Дваццаці двум чалавекам па краіне прысвоена званне «Лепшы прадавец». Сярод іх — старшы прадавец кніжнага магазіна № 10 Мінскага аблкітаганда Л. Сяргеева.

У «ЛИТЕРАТУРНОМ ОБОЗРЕНИИ»

У чарговым, сёмым нумары часопіса надрукавана рэцэнзія Алы Герасіменкі «На злобу дня» на кнігу Барыса Сачанкі «Тры апошні». Аўтар грунтоўна аналізуе творы пісьменніка, адзначаючы ў першую чаргу іх надзённасць, імкненне паказаць героя не толькі праз яго ўчыны, але і, што, можна, больш важна, праз яго думкі.

ВЫЙШЛА У ЧЭХАСЛАВАКІ

Выдавецтва «Наше войско» выпусціла мемуары нашага земляка, Маршала Саветаў Саюза І. І. Янукоўскага «Зямля ў агні». Гэтая кніжка выдатнага саветскага военачальніка — яшчэ адна яркая старонка з жыцця Саветскай Арміі, якая разграміла нарычневую чуму — нямецкі фашызм.

З КАСТРЫЧНИКАМ У СЭРЦЫ

У ПАСТАНОВЕ ЦК КПСС аб 60-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі сказана: «Дасягненні Радзімы Кастрычніка за шэсць дзесяцігоддзяў з'яўляюцца пераканаўчым сведчаннем таго, што сацыялізм забяспечыў небывалы ў гісторыі тэмпы прагрэсу ўсіх бакоў жыцця грамадства». Сапраўды, колькі працоўных подзвігаў зрабіў саветскі народ за гэтыя гады! Немалую ролю ва ўсіх дасягненнях саветскага народа адыграла і наша сацыялістычная культура і мастацтва. Нябачаны размах атрымала ў нашай краіне і развіццё шматнацыянальнай мастацкай самадзейнасці. Больш чым 25 мільё-

ПЛАНЫ НАТХНЯЮЦЬ

наў чалавек удзельнічае ў самадзейных гуртках і народных калектывах краіны.

Партыя і Саветскі ўрад надаюць вялікую ўвагу развіццю мастацкай самадзейнасці. У практыцы новай Канстытуцыі сказана: «Дзяржава клопацца да ахове і прымяжэнні духоўных каштоўнасцей грамадства, шырокім іх выкарыстанні для павышэння культурына ўзроўню саветскіх людзей. У СССР усямерна заахвочваецца развіццё прафесіянальнага мастацтва і народнай мастацкай творчасці». Праявай клопатаў нашай партыі і Саветскага ўрада ў развіцці мастацкай самадзейнасці стаў першы Усесаюзны фестываль народнай творчасці працоўных, прысвечаны 60-годдзю Вялікага Кастрычніка. Сапраўды, ён стаў святам усёго саветскага народа. Мастацкая самадзейнасць у СССР стала масавым сродкам ідэянага, эстэтычнага і маральнага выхавання працоўных.

У першым Усесаюзным фестывалі народнай творчасці удзельнічаў і наш Рэчыцкі народны аркестр рускіх народных інструментаў. Ён стаў пераможцам трох тураў фестывалю і атрымаў вялікі залаты медаль і дыплом лаўрэата.

Сёлетна нашаму калектыву спадарожнічае 20 гадоў. За гэты час у аркестры ўдзельнічала больш чым 300 чалавек, людзей самых розных узростаў і прафесій. Асновай і рэзервам аркестра сталі ў нас падрыхтоўчыя групы. Мы надавалі шмат увагі не толькі таму, каб навушны хутка маглі авалодаць тым або іншым інструментам, але і выхаванню, маючы песную сувязь з бацькамі і школай. Удзельнікі, палюбіўшы аркестр, заставаліся ў ім на доўга.

Аснова рэпертуару народнага аркестра — творы саветскіх беларускіх і рускіх кампазітараў. За 20 гадоў аркестр паспяхова ўдзельнічаў ва ўсіх аглядах-конкурсах, дэкадах і фестывалях народнай творчасці. Ён удзельнічаў таксама ў пастапоўцы ў нашым гарадскім До-

ме культуры такіх спектакляў як апэра «Вяселле ў Малаўцы» Аляксандрава, «Трэмбіта» Мілюціна і народная опера «Ведрыца» па сцэнарыю Лужаніна.

Хачу адзначыць ветэранаў аркестра: Апатоль Беларэцкага — інжынера нафта-газаздабываючага ўпраўлення, Валерыя Барысюка — апэратара халадзільных устаноў півзавода, Валерыя Сарафанява — дырэктара ПЭС, Апатоль Тараканчыкава — слесара Дняпроўскай экспедыцыі і іншых. Многія з удзельнікаў аркестра закончылі музычнае вучылішча, а Дзямянчыкаў Юрый — Ленінградскую кансерваторыю. Ён працуе зараз педагогам у інстытуце культуры ў Ленінградзе. Геннадзь Ярмочанка, закончыўшы мінскую кансерваторыю, вучыцца ў аспірантуры.

Цяпер наш аркестр з вялікім энтузіязмам рыхтуецца да выступленняў на юбілейных урачыстасцях.

Сёлетна асабіста ў мяне — тры святы. Мне споўнілася 50 гадоў, народнаму аркестру спадарожнічае 20 гадоў і самае вялікае свята не толькі для мяне, але і для ўсяго саветскага народа — 60-годдзе Вялікага Кастрычніка. Рос я ў рабочай сям'і, вучыўся ў школе сярод такіх жа простых хлопцаў, як і сам. У 1949 годзе закончыў Гомельскае музычнае вучылішча. Стаў працаваць педагогам у Рэчыцкім педвучылішчы, а з 1957 года працую кіраўніком аркестра ў гарадскім Доме культуры. Амаль усё мае жыццё звязана з мастацкай самадзейнасцю. Мне прысвоена званне заслужанага работніка культуры БССР. Гэтыя 20 гадоў я працаваў з вялікім энтузіязмам, з любоўю ў сэрцы да сваёй роднай партыі і сваёй Радзімы. Наперадзе — шмат планаў: многа задумана, многае давадзецца зрабіць. Планы — натхняюць.

Р. ЛАЗАРЭВІЧ, кіраўнік Рэчыцкага народнага аркестра рускіх народных інструментаў.

ВЫСОКАЯ АДКАЗНАСЦЬ МАСТАКА

Як паведамлялася ўжо, у Мінску адбылося выязное пасяджэнне сакратарыята Саюза кінематаграфістаў ССРС пад кіраваннем сакратара праўлення гэтай творчай арганізацыі, Героя Сацыялістычнай Працы, народнага артыста ССРС С. Герасімава. Абмеркавана дзейнасць Саюза кінематаграфістаў БССР па выкананні пастановы ЦК КПСС «Аб мерах па далейшаму развіццю савецкай кінематаграфіі». На працягу трох дзён госці знаёміліся з новымі беларускімі фільмамі, гаварылі аб іх вартасцях і недахопах, вызначалі меры, якія маглі б садзейнічаць палепшэнню работы творчага саюза па ідэйнаму і прафесіянальнаму выхаванню кінематаграфічных кадраў.

Выступаючы на пасяджэнні, сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў ССРС А. Карагануў унёс прапанову прыняць заяву Саюза кінематаграфістаў ССРС у сувязі з рашэннем урада ЗША аб вытворчасці крылатых ракет і нейтроннай бомбы. У ёй гаворыцца:

Гутарцы беларускі кіназнаўца Е. Боц дарава і галоўны рэдактар часопіса «Іскусства кіно» Я. Суркоў.

«Мы сабраліся на гераічнай і шматпакутнай зямлі Беларусі, дзе ў мінулым вайну загінуў кожны чацвёрты жыхар. Тут асабліва вострыя перажыванні, якія звязваюць мінулае з цяперашнім у клопатах аб міры, Урокі ваенных пажарышчаў, памяць народа, інтарэсы міжнароднай разрадкі і супрацоўніцтва патрабуюць узяць голас пратэсту і гневу супраць новай эскалацыі гонкі ўзбраенняў, пачатай вытворчасцю крылатых ракет і нейтронных бомбаў. Ганьбай перад гісторыяй і сумленнем сучаснікаў пакрыюць сябе ўсе тыя палітыкі-прапагандысты амерыканскага імперыялізму, якія пры дапамозе подлай казуістыкі спрабуюць «абаліць» нейтронную бомбу, гэту антычалавечую і варварскую зброю.

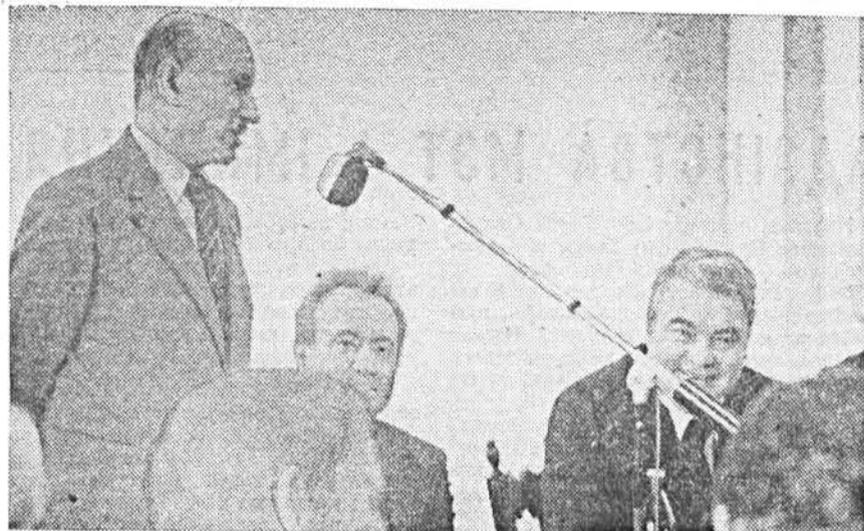
Як і ўсе савецкія людзі, кінематаграфісты 15 бранчых рэспублік ССРС горача падтрымліваюць міралюбівую палітыку нашай ленинскай партыі, яе Цэнтральнага Камітэта, Палітбюро ЦК КПСС на чале з Леанідам Ільічам Брэжневым. Курс на міжнародную разрадкі і супрацоўніцтва — вялікая надзея чалавецтва. Мы лічым, што майстры кіно ўсіх краін і кантынентаў могуць і павінны выкарыстаць сваё ўплывовае слова, сілу свайго мастацтва ў барацьбе за працяг і матэрыялізацыю разрадкі, якая адпавядае гуманістычным ідэалам і спадзяванням народаў зямлі.

Удзельнікі выязнога пасяджэння сакратарыята Саюза кінематаграфістаў ССРС аднагалосна прынялі тэкст заявы.

19 жніўня кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэраў прыняў групу вядучых майстроў савецкага экранна на чале з сакратаром праўлення Саюза кінематаграфістаў ССРС, Героем Сацыялістычнай Працы С. А. Герасімавым.

У гутарцы, якая адбылася, ішла размова аб выключна важнай ролі кіно, як баявога памочніка партыі ў фарміраванні камуністычнага светапогляду савецкага чалавека, у далейшым узбагачэнні мастацкай культуры народа ў адпаведнасці з рашэннямі XXV з'езда КПСС.

П. М. Машэраў падкрэсліў неабходнасць павышэння патрабавальнасці рэабітыкаў кіно да вынікаў свайго працы, стварэння ў творчых калектывах атмас-

За сталом пасяджэння — сакратары праўлення Саюза кінематаграфістаў ССРС, Герой Сацыялістычнай Працы, народны артыст ССРС С. Герасімаў, А. Карагануў і намеснік старшыні Дзяржкіно ССРС В. Паўлёнак.

феры неапраўданага да фільмаў слабых, якім не хапае глыбіні думкі і грамадзянскай сталасці, творчай смеласці аўтараў у разуменні працэсаў сучаснасці, сапраўднай мастацкасці. Глядач чакае ад кінематаграфістаў новых стужак, якія ярка адлюстроўвалі б нашу рэчаіснасць, працоўныя і сацыяльныя завабы народа, прыгажосць унутранага свету савецкага чалавека.

Абмяркоўваліся таксама пытанні падрыхтоўкі кадраў маладых сцэнарыстаў, рэжысёраў, апэратараў, праблемы выхавання іх на лепшых традыцыях шматнацыянальнага савецкага кінематографа.

У гутарцы прынялі ўдзел сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова, намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў ССРС па кінематаграфіі Б. У. Паўлёнак, старшыня Дзяржкіно БССР У. В. Мацвееў, першы сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР В. Ц. Тураў.

У той жа дзень удзельнікі выязнога пасяджэння побывалі на натурнай здымачнай пляцоўцы кінастудыі «Беларусь-фільм», знаёміліся з выдатнасцямі горада-героя Мінска.

Падводзячы вынікі творчай дыскусіі, кіраўнік дэлегацыі, народны артыст

ССРС С. Герасімаў у гутарцы з карэспандэнтам БЕЛТА сказаў:

— Сустрэча з беларускімі калегамі была вельмі плённай і карыснай. Мы прагледзелі восем праграм іх фільмаў, створаных у апошнія гады. І можам сцвярджаць, што кінамастацтва рэспублікі знаходзіцца цяпер на ўздыме. У яго багаты вопыт, моцныя кадры, і яно заслужана займае віднае месца ў шматнацыянальным савецкім кінематографе.

Майстры экранна рэспублікі паспяхова распрацоўваюць важныя і вострыя праблемы сучаснасці, прычым у гэтым і ў вырашэнні традыцыйнай для беларускага кіно героіка-патрыятычнай тэмы яны апіраюцца на лепшыя творы нацыянальнай літаратуры. Сведчанне таму — трохсерыйны тэлевізійны мастацкі фільм рэжысёра А. Карпава «Доўгія вёрсты вайны» па творах В. Быкава, стужка В. Турава «Надзельная ноч» па сцэнарыі драматурга А. Петрашкевіча, у якой узнікаюцца праблемы адказнасці савецкага чалавека перад грамадствам за свае ўчынкi, за сваю жыццёвую пазіцыю.

Спадзяёмся, сказаў у заключэнне С. Герасімаў, што дзелавое і прынцыповае абмеркаванне стану беларускага кіно дапаможа яго майстрам павысіць ідэйны і прафесіянальны ўзровень свайго працы, стварыць новыя таленавітыя творы, вартыя нашага гераічнага часу.

БЕЛТА.

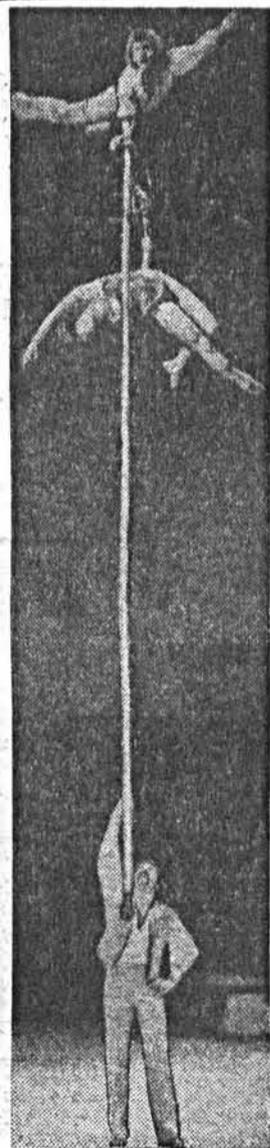
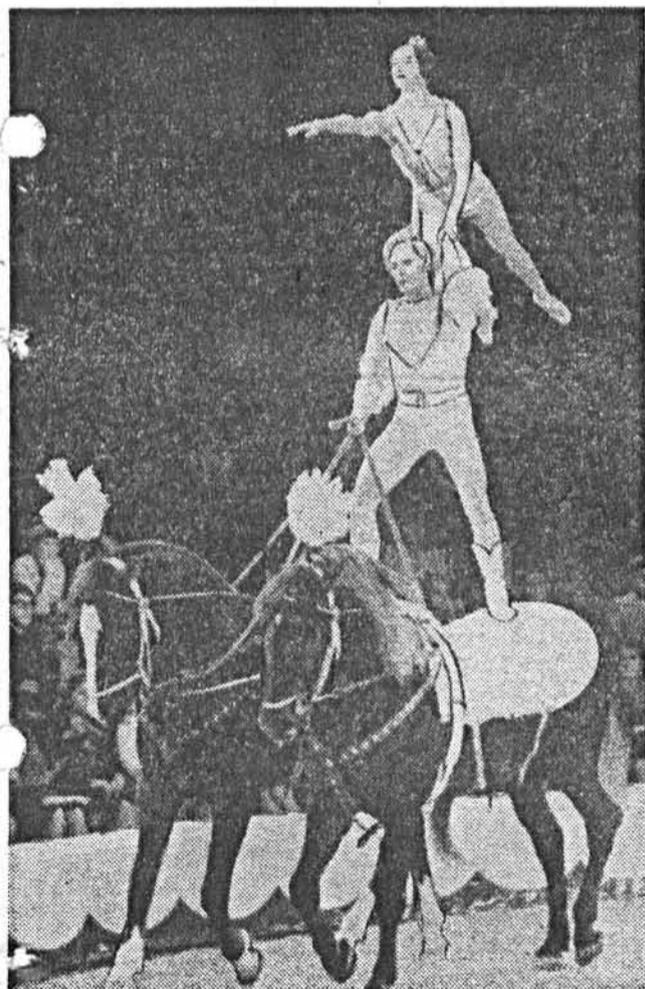
ЧАРОЎНЫ СВЕТ АРЭНЫ

Аматараў цыркавога мастацтва папярэджвае аб'ява: «Білеты прададзены да 1 верасня». А наму пашчасціла трапіць на своеасаблівы спектакль радасці і хараства?..

З 19 жніўня на мінскай арэне дэманструюць сваё майстэрства анрабаты і эквілібрысты, паветраныя гімнасты і ролінабенцы. Як сапраўдныя чуд сустрэкаюць глядачы з'яўленне «чараўніка-вадалея», заслужанага артыста РСФСР І. Сімвалава ў ілюзійным атранцыёне «Воднае феерыя». Не менш уражанніў пакідае арыгі-

нальны нумар «Разумныя народы» (дрэсіроўшчыца — В. Сіманова). Вёсцяць публіку, а часам прымушаюць і задумацца над зладзежным жартам заслужаных артыстаў РСФСР ілюзію Г. Манюскі і Г. Ротман. Цікавая, разнастайная праграма, якую адкрыў сёлетні сезон Мінскі дзяржаўны цырк, не мае патрэбы ў рэкламе!

На здымках:
Акробатычны дуэт на конях — артысты Вараб'евы.
Экцэнтрыкі з льяльнай — артысты Абаджан.
Эквілібрысты на першах — Вайдзіны.

АДЗІНСТВА МЭТ І ІМКНЕННЯЎ

Народны паэт Кіргізіі, Герой Сацыялістычнай Працы Аалы Такамбаеў гаварыў, што ў адным з часопісаў за 1906 год ён вычытаў, нібы для ліквідацыі непісьменнасці кіргізаў і казахаў патрэбна не менш як 4.660 гадоў. Цяжка сказаць, чым кіраваліся аўтары такога вылічэння. Адно праўда: кіргізскі народ быў бяспраўны і адчуваў вялікі ўціск. Баі, мулы, каланіяльныя ўлады царскай імперыі спаганялі цяжкія падаткі з прынечанага вандроўніка-жывёлавода. Толькі Вялікі Кастрычнік даў народу новае жыццё. І не праз стагоддзі, а праз некалькі дзесяткаў гадоў Кіргізія стала сонечным квітнеючым краем, а яе народ зрабіўся заможным, адукаваным, шчаслівым.

Там, дзе раней былі бязводныя пустычы, пралеглі арашальныя каналы, пабудаваны вадасховішчы. Радуюць вока хлебныя палеткі, плантацыі бавоўніку і цукровых буракоў. Побач квітнеюць сады і вінаграднікі.

Сёння з маркай прадпрыемстваў Кіргізіі ва ўсе куткі нашай Радзімы ідуць аўтамабілі і металарэзныя станкі, дакладныя прыборы і электраабсталяванне, сельскагаспадарчыя машыны і каларыяныя металы, аўтаматычныя лініі і прадукцыя лёгкай прамысловасці. Далёка за

межамі рэспублікі і нават на сусветным рынку вядомы кіргізскі шоўк.

Асабліва вялікіх поспехаў дасягнула электраэнергетыка рэспублікі. Зараз тут атрымліваецца электраэнергія ў два разы больш, чым яе выпрацоўвалася ва ўсёй дарэвалюцыйнай Расіі.

Аб'ём прамысловай прадукцыі вырас за гады Савецкай улады ў 286 разоў.

Вялікія зрухі за гады Савецкай улады адбыліся ў Кіргізіі ў галінах народнай адукацыі, навукі, культуры, літаратуры і мастацтва. Зараз тут працуюць 9 вышэйшых і 39 сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў. Студэнтаў у розліку на 10 тысяч жыхароў у рэспубліцы ў 2,3 разы больш, чым у Англіі, і ў 3 разы больш, чым у ФРГ. Кіргізія, якая да рэвалюцыі не ведала, што такое кнігадрукаванне на роднай мове, выпусціла за 60 гадоў каля 30 тысяч назваў кніг.

Грандыёзныя задачы неабходна вырашыць прадаўнікам рэспублікі за гады дзесятай пяцігодкі. За гэты час намячаецца павялічыць на 37 працэнтаў аб'ём прамысловай вытворчасці. Больш чым на 19 мільярдаў рублёў будзе выпушчана прамысловай прадукцыі. Вырашана пабудаваць і рэканструяваць звыш ста прадпрыемстваў і буйных цэхаў.

Вытворчасць электраэнергіі павялічыцца ўдвая і дасягне 9 мільярдаў кілават-гадзін. Амаль на столькі ж узрасце аб'ём прадукцыі прадпрыемстваў каларыявай прамысловасці, у паўтара раза — машынабудавання і металаапрацоўкі.

У сельскай гаспадарцы, паводле рашэнняў XXV з'езда КПСС, паглыбляецца міжгаспадарчая кааперацыя і аграпрамысловая інтэграцыя. Прадукцыйнасць палёў і ферм за пяцігодку ўзрасце на 13 працэнтаў. Дарогай шчасця, роўны сярэд роўных, ідзе кіргізскі народ па шляху, указанаму Леніным.

Прадстаўнікі сонечнай зямлі сёння — гаваровыя госці працоўных нашай рэспублікі. 22 жніўня ў Беларусі пачаліся Дні, прысвечаныя Кіргізскай ССР. На Цэнтральнай плошчы горада-героя Мінска ва ўрачыстай абстаноўцы падняты флаг Кіргізскай ССР, адбыўся шматлюдны мітынг. Працоўныя Беларусі сталі на чарговую ўдарную вахту ў гонар братняй рэспублікі.

Госці з Кіргізіі наведалі ў Мінску вытворчыя аб'яднанні «Гарызонт» і «Камсамолка», «Мінскхлебпрам», інстытут «Белпрампраект» і іншыя прадпрыемствы. Яны азнаёміліся з тэхналогіяй вытворчасці, поспехамі ў саборніцтве прадаўнікоў гэтых прадпрыемстваў, расказалі аб дасягненнях сваёй рэспублікі, укладзе яе працоўных у агульны поспех нашай Радзімы.

Дні, прысвечаныя Кіргізскай ССР, працягнуцца да 28 жніўня.

Муса ДЖА-АНГАЗІЕУ

Г О Н А Р

Зямлю завуць матулюю людзей:

Яна грудзьмі сваімі нас карміла,

Калыскай стала працы і надзей,

І ад яе, магутнай, наша сіла.

Таму і ганарыцца ўжо здаўна

Так чалавецтвам,

як дзіцём,

яна.

Але хто ў зэўтра курс наш вызнае?

Хто стаў на вахту ля руля планеты?

Хто захаве і нам перадае

Настаўніка народаў

валавецкі?

Ты, партыя,

што ўзнікла ў барацьбе,

І гонар чалавецтва — у табе!

Пераклад С. ЗАКОННІКАЎ.

«ЛЮБОУ ДУШЫ МАЁЙ...»

Студэнтнай-першанурсніцай я ўпершыню сабралася на радзіму свайго бацькі, у горад, энзацічная назва якога — Джалал-Абад — гучала ў мяне з дзяцінства, зачароўваючы незвычайнасцю і вабачы. Заснуўшы пасля тлумнай перасадкі ў Ташкенце, я прачнула ся на досвітку і зірнула ў акно.

Цягнік ішоў па Ферганскай даліне, і вочы мае прагна ўбіралі фантастычнае відовішча: белыя грабяні гор, да якіх, злёгку калыхаючыся, падбіралася ружова-фіялетавае марыва агромністай даліны — сіне-фіялетавае ў нізінах, у нупах стромкіх таполяў і асляплальна-ружовае там, дзе з-за спін гор гось-вось павінна было вылігнуць сонца, якое ўжо афарбоўвала плечы гор гарачым, аранжавым святлом. А скрозь марыва праступалі то залатыя палі пшаніцы, то белыя разлі-

вы бавоўніку, то карычневы разлом скалы, і гэтае буйства фарбаў абрынявалася, як вада-спад, на маленькага зялёнага вусеня — цягнік, які ішоў паволі, нібыта нехаця, нібы цярозасцю ён упадаў у дысананс з казачным характам прыроды і адчуваў гэта...

Тое першае уражанне засталася ў душы мелодый, а ножная новая сустрэча нібы ўплыталася ў яе, пашыраючы і ўзбагачаючы. Варта сказаць сабе: «Кіргізія!», і бачыцца возера ў Сарычэлекскім запаведніку, дзе сирозь шматметровую бірузовую тоўшчу вады відзеі на дне ножныя каменчыкі; паўстае ў памяці велічэнасць гранітных кракаў, і няяркая сіціпласць белай кветкі бавоўніку, і дзівосна пляшчотныя струмені шоўку на Фішкім шаўновым камбінаце, і бронзавы твар вартаўніка агромністай атары, — твар вандроўні-

на, цярглівы і задумнены...

Экзотыка з часам робіцца звыклай — экзотыка краўдзі, клімату, звычайу: не так цяжка насыціць пагляд, як душу. Але няма стомы для душы там, дзе духоўны пагляд шукае і знаходзіць сувязь мінулага і будучага. Гэта пазяляе бронзавы тур — сучасны зала-той Элады, дваццаць тры стагоддзі хаваў яго пануры будыніскі храм; сіняя узорыстая мурушка з цэглай на маўзалеі Манаса стваралася народнымі умельцамі амаль адначасова з роспісамі ў Полацкай Сафіі; і слова, не маючы свайго выйсця ў літаратуры, захоўваецца ў гамяці народнай, каб дайсці да нашчадкаў багацейшай скарбніцай фальклору, магутным эпасам пра Манаса (ці не гэтак жа беражліва перадаваліся з пакалення ў пакаленне песні і казкі Беларусі?). Неспешна дорыць кіргізская

зямля сярбы свае культуры і працы. Заходзяць частка адной з найвышэйшых сістэм Азіі — Цянь-Шаня, дзе знаходзіцца пік Перамогі і Хан-Тэнгры. Яна прымушае падарожніка вандраваць па абледзянелай горнай дарозе, выпрабаввае яго смеласць нечаканасцю абвалу ці снежнай завірухі, каб узнагародзіць наскальным роспісам эпохі неаліту ці сустрэчай з сям'ёй Кізібаевых, якія вартуюць калгасны статак у катлавіне возера Санкель і разам з ім вандруюць па вялізнай пустынным раўніне на вышыні шэсць з лішнім кіламетраў над узроўнем мора. Па пацімнелай воўне юрты шаргаціць снег, у прыадчынены полаг бачна, як лятаюць па зямлі хмары, і пушыстага вартаўніча аўчарна чуйна слухае прастору, каварырачыся на нізкарослага калма-тага коніка, залепленага з падветранага бону снегам — а тут, побач, трапеча вогнішча, дымяцца піялы з чаем, а ў нудзе стаіць транзістар, і магутны бас Мінжылкіева зачароўвае слухачоў гэтак жа, як у оперным у Фрунзе і — зусім нядаўна — за мяжой, у Лондане ці Парыжы.

Ведаеш, што паміж залатой восенню, лагодным сонцам і шчодрасцю даліны ляжыць снег-гапад, які выпаў на перавале, але гадзіны і дні чакання — нішто ў параўнанні з хвілінай, калі сонца, прарваўшыся сирозь хмары, імгненна пераменіць колер Санкеля ад свінцавага да густа-сафіравага; калі вечарам каранастая, чарнавокая гаспадыня падахвоціцца спяваць, акампаіруючы сабе на камузе, і ты ўпершыню адчуеш ціхую прыгажосць інструмента, якую не адчуваў здаўна, са сцэны...

Можна было б пералічваць магутныя фабрыкі Кіргізіі, называючы ўсю гаму карысных выкапняў яе і пісаць пра людзей, якія сіладаюць гонар рэспублікі, якія зпомніліся па сустрэчах у Дні савецкай літаратуры ў Кіргізіі. Але пра гэта лепш пішуць кіргізскія пісьменнікі. Мне хочацца далучыцца да іх голасу творамі Б. Абанірава, прадстаўніка сярэдняга пакалення літаратараў рэспублікі, пра якую я магла б сказаць, як і пра Беларусь — «Любоу душы маёй, зямля маіх бацькоў!...»

Больша ІПАТАВА.

Барктабас АБАКІРАУ

ПОДЗВІГ

Ад вяршынь, дзе начуюць арлы,
Дзе аблокі, прыплывушы здаля,
Спачываюць—ад кропель малых
Пачынаецца подзвігу шлях.

Дзе аблокі, прыплывушы здаля,
Гор каменнае крышаць лайно—

Там пастух на джайля крутым
Залатое гадуе руно.

Дзе сухая, нібыта асцё,
Ты, зямля, прагібела вякі—
Там бавоўніку белы касцёр
Распалілі мае землякі.

Гор маўчанне, як мудрасць вякоў,
Я прыняў за навуку, але
Склаў бы подзвігам я землякоў
За Узгенскі вышэй маўзавей.

Дай натхненне, адвагу радку
Перадаць, што на сэрцы нашым
Бо знаходжу ў сваім земляку
Я Манаса-всілка душу.

ХУСЦІНКІ

У хусцінках роанакаларовых,
Як цюльпацы на вясновым лузе...
О дзяўчаты!

Я губляю словы,
Толькі расказаць пра вас бяруся.

Колер сіні, жоўты і пунсовы—
Быццам зорачкі скрозь цемрадзь ночы...
О дзяўчаты!

Я губляю словы,
Калі ў вашы заглядаю вочы.

Па-над садам вашай маладосці
Гор сівых заснежаны галовы.
Свету прыгажосць, як дар, прыносьце!
О дзяўчаты, я губляю словы...

Па 6,7 цэнтнера валанна і па 6,8 цэнтнера льнасемя з гектара намецілі атрымаць у гэтым годзе працаўнікі калгаса «Дуброўка» Аршанскага раёна. Добры ўраджай вырасталі яны на лянных палетках плошчаю ў 260 гектараў. Цяпер у гаспадарцы вядзецца механізаваная ўборка «паўночнага шоўку».

На здымку: 1. Ільнаўборачныя камбайны за работай, 2. Звеннявы па вырошчванню льну Кан-станцін Цыганкоў.

У ПРАЕКЦЕ новай Канстытуцыі запісана, што дзяржава клопаціцца аб ахове і памянненні духоўных каштоўнасцей грамадства, шырокім іх выкарыстанні для павышэння культурнага ўзроўню савецкіх людзей, стварае для гэтага неабходныя ўмовы, аказвае падтрымку добраахвотным таварыствам і творчым саюзам.

Больш чым дзесяць гадоў назад было створана Беларускае таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры. Цяпер яно аб'ядноўвае больш чым 1,5 мільёна чалавек. Пярвічныя арганізацыі таварыства створаны ва ўстановах, школах, на прадпрыемствах і будоўлях, у калгасах і саўгасах рэспублікі. Арганізацыі актыўна дапамагаюць дзяржаўным органам па захаванню, добраўпарадкаванню і рэстаўрацыі помнікаў і памятных месц, праводзяць шырокую прапаганду сярод насельніцтва ведаў аб побытках гісторыі і культуры і выхоўваюць на гэтай аснове любоў да Радзімы, павагу да працы і таленту народа.

Беларускае таварыства прымае актыўны ўдзел у рэстаўрацыі помнікаў архітэктуры. Толькі сёлета рэстаўрыруюцца семнаццаць помнікаў архітэктуры. Завяршаюцца работы па пераабсталяванню пад бібліятэку помніка архітэктуры XVI стагоддзя — былога калвінісцкага храма ў Сморгоні, помніка архітэктуры XVII стагоддзя ў Івянцы — пад фундаментам Дзяржаўнай бібліятэкі імя Леніна, помніка архітэктуры XIX стагоддзя ў Раўбічах над выставачай залу, Сафійскага сабора, помніка архітэктуры XI—XIII стагоддзяў у Полацку — пад музей мастацтва. Усяго на гэтыя мэты таварыства асігнуе больш чым 400 рублёў. Каля 400 тысяч рублёў прадугледжана таксама выдаткаваць сёлета на рамонт, добраўпарадкаванне і

будуўніцтва помнікаў рэвалюцыйнай і баявой славы савецкага народа. Каля 30 тысяч рублёў выдзелена на добраўпарадкаванне могілак у вёсцы Дзераўное Стрэбцоўскага раёна і на ўзвядзенне помнікаў бацьку, сястры і іншым сваякам Ф. Э. Дзяржынскага, стагоддзе з дня нараджэння якога будзе неўзабаве адзначацца.

Наша таварыства фінансуе таксама работы па праектаванні музея народнай архітэктуры і быту рэспублікі.

ніку, садзейнічае фарміраванню пачуцця савецкага патрыятызму, ідэйна-маральнаму, інтэрнацыянальнаму і эстэтычнаму выхаванню працоўных.

Нашы лектары сёлета прагаворылі каля 20 тысяч лекцый. У большасці раёнаў арганізаваны цыклы лекцый пра помнікі і падзеі, звязаныя з Вялікай Кастрычнікай сацыялістычнай рэвалюцыяй на тэрыторыі Беларусі.

Рашэнні XXV з'езда КПСС і прыняцце Закона СССР «Аб ахове і выкарыстанні помнікаў

Гэта яшчэ раз пацвярджае, што ў сацыялістычнай краіне мэты і задачы асобы і дзяржавы адзіныя.

Аднадушнае адабрэнне знаходзяць тыя артыкулы і палажэнні праекта Канстытуцыі СССР, у якіх гаворыцца аб актыўным удзеле грамадскіх арганізацый у дзяржаўным, гаспадарчым і культурным будаўніцтве народнай дзяржавы.

Леанід Ільіч Брэжнеў у Справаздачым дакладзе ЦК XXV з'езду КПСС падкрэсліў значэнне грамадскіх арганіза-

дзе гаворыцца аб захаванні гістарычных помнікаў, вылучыць у асобны артыкул і запісаць яго так, як запісана ў Законе Саюза ССР «Аб ахове і выкарыстанні помнікаў гісторыі і культуры», прынятым пятай сесіяй Вярхоўнага Савета СССР дзевятага склікання 29 кастрычніка 1976 года: «Ахова помнікаў гісторыі і культуры — важная задача дзяржаўных органаў і грамадскіх арганізацый. Клопаты аб захаванні помнікаў гісторыі і культуры і іншых культурных каштоўнасцей — абавязак грамадзян СССР».

Есць прапанова ў артыкул 146, у якім гаворыцца аб паўнамоцтвах мясцовых Саветаў народных дэпутатаў, унесці дапаўненне: пасля слоў «...каардынуюць і кантралююць іх дзейнасць у галіне землекарыстання, аховы прыроды...» дадаць «і помнікаў гісторыі і культуры», а далей па тэксту.

На наш погляд, гэта метаэгодна таму, што мясцовыя Саветы народных дэпутатаў закліканы на месцах каардынаваць і кантраляваць дзейнасць усіх гаспадарчых і грамадскіх арганізацый па пытаннях захавання, правільнага выкарыстання і прапаганды помнікаў гісторыі і культуры, ажыццяўляць функцыі кантролю над правільнасцю захавання і выкарыстання помнікаў.

Задачы, пастаўленыя партыяй і ўрадам у галіне аховы і прапаганды помнікаў на шырокім выкарыстанні ўсіх духоўных каштоўнасцей грамадства для павышэння культурнага ўзроўню савецкіх людзей, абавязваюць нас быць актыўнымі ўдзельнікамі іх ажыццяўлення.

Ф. БАРЫСЕВІЧ,
намеснік старшын прэзідыума Рэспубліканскага савета Таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры.

ПАМНАЖАЦЬ ДУХОЎНЫЯ БАГАЦЦІ

Наладжваем мы і навукова-даследчыя экспедыцыі па вывучэнню і выяўленню помнікаў гісторыі і культуры. За апошнія гады абследавана 24 гарады і паселішчы, вывучана іх гістарычная, архітэктурная і горадабудаўнічая спадчына. Сярод іх — ўсе абласныя цэнтры, а таксама Полацк, Орша, Нясвіж, Камянец, Тураў, Лагойск і іншыя гарады і населеныя пункты. Мэта такіх абследаванняў заключаецца ў тым, каб высновы і рэкамендацыі вучоных і спецыялістаў улічыліся мясцовымі праектантамі і будаўнічымі арганізацыямі пры складанні праектаў і забудове гарадоў і пасёлкаў.

Адным з галоўных напрамкаў дзейнасці Таварыства з'яўляецца актыўнае выкарыстанне помнікаў гісторыі і культуры ў камуністычным выхаванні працоўных, павышэнні іх ролі ў грамадскім жыцці. Мы накіроўваем сваё намаганне на эфектыўнае выкарыстанне помнікаў у інтарсах камуністычнага будаўніцтва, праводзім вялікую работу па распаўсюджванні ведаў пра помнікі, прапаганду падзей, звязаных з імі, што, у канчатковым вы-

глядзе, адлюстраванне ў праекце новай Канстытуцыі СССР пытанняў аховы помнікаў гісторыі і культуры выклікалі новы ўздым у дзейнасці ўсіх арганізацый нашага таварыства.

Працоўныя рэспублікі аддадушна ўхваляюць і падтрымліваюць праект новай Канстытуцыі СССР і мерапрыемствы партыі і ўрада па далейшаму выкарыстанню культурнай спадчыны ў камуністычным выхаванні працоўных. У нашай народнай дзяржаве на першы план вылучаюцца клопаты аб чалавеку. У той жа час кожны грамадзянін Краіны Саветаў адказны за лёс і дабрабыт народнай дзяржавы. Пра гэта красамовна сведчаць артыкул 27 праекта новай Канстытуцыі СССР, у якім запісана, што «Дзяржава клопаціцца аб ахове і памянненні духоўных каштоўнасцей грамадства, шырокім іх выкарыстанні для павышэння культурнага ўзроўню савецкіх людзей», і артыкул 67, які абяшчае, што «Клопаты аб захаванні гістарычных помнікаў і іншых культурных каштоўнасцей — абавязак грамадзян СССР».

цый, іх актыўнасці, усямернага стымулявання іх ініцыятывы. Дзейнасць грамадскіх арганізацый апынена партыяй як важны капал удзелу грамадзян у кіраўніцтве справамі савецкага грамадства.

Аб сапраўднай народнай дэмакратыі ў нашай краіне гаворыць артыкул 47 праекта, дзе запісана, што дзяржава стварае неабходныя матэрыяльныя ўмовы, аказвае падтрымку добраахвотным таварыствам і творчым саюзам. У артыкуле 51 праекта Канстытуцыі гаворыцца аб адным з неад'емных правоў грамадзян Саюза ССР — аб'ядноўвацца ў грамадскія арганізацыі, якія садзейнічаюць развіццю палітычнай актыўнасці і самадзейнасці, задавальненню іх разнастайных інтарэсаў.

Гэта — вялікія дасягненні развіцця сацыялістычнага грамадства!

Аднадушна падтрымліваючы і адабраючы праект Канстытуцыі СССР, члены нашага таварыства выказваюць і прапановы, і пажаданні.

У прыватнасці, паступаюць такія прапановы, каб другую частку артыкула 67 праекта,

ГАЛОЎНАЕ пачуццё, якое ўзнікае ў душы, калі знаёмішся з артыкулам праекта Канстытуцыі СССР — пачуццё высокага гонару. Гонару за тое, што новае, сцэлае, шчаслівае грамадства, аб якім вякамі марылі лепшыя розумы чалавечтва, за кожна лепшыя людзі ішлі на эшафот, свядома кідаліся на кулямётныя амбразуры дотаў, стала явай, рэальнасцю. Так, сапраўды, тое, што было марай і здавалася казкай, ажыццявілася, стала законам, нормаю, буднямі вялікай Савецкай дзяржавы.

Новая савецкая Канстытуцыя — самая дэмакратычная ў свеце — вырасла з нашага 60-гадовага вопыту. Наш Асноўны Закон — гэта вынік Вялікай Кастрычніцкай, гэта вынік змагання, працы і волі дуністаў, рабочых, калгаснікаў, савецкай інтэлігенцыі, усюга савецкага народа.

Права на працу, на матэрыяльнае забеспячэнне ў старасці ці ў выніку страў здароўя, права на адукацыю, усебаковае развіццё асобы, роўнасць, братэрства, забарона прапаганды вайны законам...

Дзе, у якой краіне капіталізму запісаны ў Канстытуцыі такія гарантыі і правы?

...Неяк так пазылаў у савецкіх людзей, што кожную выдатную падзею ў жыцці краіны яны заўсёды адзначаюць самаадданай выдатнай працай.

Мне сёлета ў час адпачынку давалася шмат паездзіць па Беларусі і нейкі час жыць у сваім родным калгасе імя Карла Маркса Слуцкага раёна. Я захапляўся тым энтузіязмам, які паназваў сярод калгаснікаў і які быў выкліканы праектам новай Канстытуцыі Савецкага Саюза.

Шмат хацелася б раскажаць пра ўбачанае ў час сваіх паездак па рэспубліцы. Але, як кажуць у народзе, неабдымнага абдымець, і я спыніўся толькі на тым, што мяне асабліва ўразіла.

Пачуў з маленькага, на першы погляд нават нязначнага. Двойчы я пабываў сёлета на пчолагадавальніку «Сталовічы» Баранавіцкага раёна. У гэтых мясцінах калісьці пачынаўся мой працоўны шлях. З таго часу прайшло шмат гадоў. І зараз захацелася паглядзець, а як жа працуюць тут людзі.

ЗЛАДЖАНАСЦЬ

Стаяў ясны чэрвеньскі дзень. На небе ні хмурынікі. Было ціха-ціха, толькі ледзь чутна шумелі недзе ўверсе старыя ліпы, таполі і ясені. А над зялёным морам прысад панавала пчалінае царства. У засені прысад лёгка дыхалася, і я нават пазайздросціў дырэктару пчолагадавальніка Валяніціну Марцінавічу Кунцэвічу, што ў яго такая харошая работа. А на самой справе клопатаў у дырэктара шмат. Яму трэба арганізаваць работу так, каб выканаць план — даць гаспадаркам краіны чатырыста пакетаў пчол і пяць тысяч матак, трэба дагледзець пасевы меданосу-фацэліі, донніку, агурочнай травы. Трэба разумна, рэнтабельна вясці ўсю гаспадарку. І людзі, працоўнікі пчолагадавальніка старанна працуюць.

Характэрнай рысай гэтага невялікага калектыву з'яўляецца зладжанасць у рабоце, сумленнасць у выкананні сваіх абавязкаў, любоў да сваёй прафесіі.

Пасля я праязджаў па палях калгасаў «Новы шлях» і «Перамога» Баранавіцкага раёна, дзе працуюць старшынямі Мікалай Аляксандравіч Чухлей і Абрам Аронавіч Мацкоўскі, і любавалася густой збжыной.

З Абрамам Аронавічам Мацкоўскім мяне звязвае даўняе дружба. Недзе гадоў пятнаццаць назад я пісаў пра яго нарыс. Тады гэта былі яшчэ першыя поспехі ў яго нялёгкай, але пачэснай працы. А зараз калгас «Перамога» — буйная, эканамічна багатая, аснашчаная перадавой тэхнікай гаспадарка, з механізаванымі фермамі, зернеачышчальнымі комплексамі, з высокай культурай вытворчасці.

Сёлета ў рэспубліцы вырашаны высокі ўраджай збжыны. Але тое, што ў полі, гэта яшчэ не ў засеках свірняў. Леце ў гэтым годзе выдалася дажджлівае і халоднае. Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі яшчэ загадзя прыняў усе меры для таго, каб мабілі-

заваць працоўнікаў сяла на паспяховую ўборку ўраджаю. І механізатары, трактарысты, камбайнеры, шафёры, усе працоўнікі сяла дружна адгукнуліся на заклік партыі, усе сілы кінулі на выратаванне багатага ўраджаю. З гарадоў выехалі ў вёску на дапамогу лепшыя атрады добраахвотнікаў-механізатараў, рамонтнікаў, шафёраў.

У той час я быў на Случчыне і бачыў, як праходзіла ў цяжкіх, надзвычай складаных умовах ўборка. Сэрца напаянялася радасцю і гордасцю за нгшых людзей, за іх самаадданую працу!

У калгасе імя Энгельса, дзе старшынёй Васіль Петрачэнка, працаваў атрад рамонтнікаў. Маладыя хлопцы-слесары, якія прыехалі са Слуцка, дапамагалі рамонтаваць тэхніку. А калі была гадзіна прасветласці, яны бралі вілы, граблі, ішлі наперадзе камбайнаў, падымалі палеглую збжыну, ратавалі хлеб.

Цікава прывесці яшчэ і такі прыклад. У калгасе імя Карла Маркса Слуцкага раёна жыве шафёр Міхаіл Міхайлавіч Шкадарэвіч. У часы Вялікай Айчыннай вайны Міхаіл Міхайлавіч быў народным месціцам. Разам з імі пайшлі ў партызаны яго бацька і два браты — Аляксандр і Мікалай. Пасля вайны Міхаіл Міхайлавіч зноў працаваў шафёрам. Працаваў старанна, паказваючы прыклад маладзейшым. За самаадданую працу яму прысвоена ганаровае званне заслужанага калгасніка. Цяпер Міхаіл Міхайлавіч даўно на пенсіі. Ён мог бы спакойна адпачываць. Але Міхаіл Шкадарэвіч не такі. Калі ў калгасе склікалі праграальныя ўмовы для ўборкі, ён зноў сеў на свой бензавоз і стаў развозіць гаручае і змазаныя матэрыялы.

Так, сапраўды, савецкія людзі ад малага да старога не заклік роднай партыі адказваюць гераічнымі справамі. Бо яны разумеюць, што права на працу, запісанае ў Асноўным Законе, дасна звязана і з ганаровым пачэсным абавязкам.

У артыкуле 60 праекта запісана: «Абавязак і справа гонару кожнага здольнага да працы грамадзяніна СССР — добрасумленна праца ў выбранай ім галіне грамадска-карыснай дзейнасці, строгае захаванне працоўнай і вытворчай дысцыпліны». Мне здаецца, аднак, гэты артыкул трэба было б дапоўніць словамі, што ўхіленне асобных членаў грамадства ад працы разглядаецца як антыграмадская з'ява, якая несумяшчальна з прынцыпамі нашага савецкага ладу жыцця.

Ад цяжкіх да цяжкіх не сціхае на полі рокат камбайнаў. Чыстае, залатое зерне цячэ ў кузавы аўтамашы. І на душы становіцца цёпла і хораша ад усведамлення, што будзе ў нас шмат і хлеба, і да хлеба, што будзе магутнай і багатай наша Радзіма.

Я пачаў сваё слова расказаць пра работнікаў пчаласекі, пра людзей сціплай, але таксама вельмі патрэбнай прафесіі. Хоцца яшчэ спыніцца на адным факце. Сёлета мне давалася праводзіць творчы вечар паэта Пятруса Макаля ў горадзе Салігорску. Брыгаду пісьменнікаў і артыстаў узначальваў народны паэт БССР, Герой Сацыялістычнай Працы Максім Танк.

Вечарам, калі мы сабраліся ў гарадскім Палацы культуры, ён выступаві перад тысячнай аўдыторыяй салігорцаў і адкрыў вечар палымічнымі словамі адабрэння праекта Асноўнага Закона. Ён пранікнёна, шыра і ўзнёсла гаварыў аб Савецкай Канстытуцыі — самай дэмакратычнай у свеце, аб той Канстытуцыі, якая гарантуе нам права карыстацца дасягненнямі культуры, якая непарыўна яднае пісьменніка з народам. Паэт дзякаваў шафёрам за іх нялёгкую самаадданую працу. Бо іх праца — гэта заручка нашых будучых ураджаў, а значыць — нашага багацця, нашага шчасця, нашай будучыні.

Праект новай Канстытуцыі даў вялікую сілу і шахцёрам, і калгаснікам, і пісьменнікам. І вельмі правільна і глыбока даеца ацэнка яму ў народзе: «Праект новай Канстытуцыі змястоўны і просты, як праўда, і мудры як сам народ».

Віктар ДАЙЛІДА.

Летась праз выдавецтва «Мастацкая літаратура» выйшлі на сустрэчу з чытачом тры дэбютанты — Васіль Гігевіч, Мікола Воранаў і Анастоль Данільчанка, які піша па-руску. Усіх іх родніць шчыльная сувязь з жыццём, з трапяткімі праблемамі часу. А гэта і ёсць той трывалы грунт, на якім можна ўзводзіць будынак творчай будучыні, але зусім не азначае, што вернасць жыццёвай праўдзе з'яўляецца адзіным крытэрыем мастацкасі і заўсёды гарантуе пісьменніку ўдачу. Найперш, відаць, трэба гаварыць аб самім таленце, аб яго ўменні творча пераўвасабляць жыццё, бо мастацтва — не фатаграфія, што ўзняўла рэальнасць у адэкватных формах, а індывідуальна свосааблівы працэс, які для кожнага творцы мае свае адметныя законы. Калі няма індывідуальнасці, то няма і мастацтва. З другога боку, парушэнне альбо недасканаласць мастацкай формы немінуча адбіваецца на змесце і вядзе да парушэння праўды жыцця.

ПРЫКМЕТЫ свайго почырку, з большай ці меншай выразнасцю, можна адчуць у творчасці названых празаікаў. Калі для Данільчанкі ўласцівы канкрэтна-сацыяльны падыход да сучаснасці і адлюстраванне яе ў набліжаных да праблемнага нарыса формах, то Воранаў паслядоўна прытрымліваецца канонаў класіфікацыі апаўданаў. Ён імкнецца да выразнай абмалёўкі характараў каларытных прадстаўнікоў народа, што маюць адметную псіхалогію, свой погляд на жыццё і чалавека, уласцівы ім кодэкс маральных прынцыпаў. Ён, як правіла, сутыкае герояў паміж сабой і імкнецца праз вырашэнне канфлікту сцвердзіць выхавальную ідэю, паказвае нам, чытачам, якім чалавек павінен быць і як сябе паводзіць у дачыненні з іншымі людзьмі. Тут і інтымныя ўзаемаадносіны герояў, і адносіны да працы, грамадзянскай і сямейнай абавязкі.

Аўтар у такіх апаўданаўях, як «Пастаяльцы», «Белыя петлі», «Крохвы», «Пабыўка», «Уюны», «Асінавае шула», выяўляе добрае разуменне дзіцячай душы, свет якой не толькі цікавы сам па сабе, але і служыць празаіку свосааблівым мернікам — вартасці дарослых. Донік з апаўданаў «Уюны» не асуджае свайго бацьку за сквапнасць і круцельства, за тое, што той каторы год усё дакладна ў яму купіць паліто. Аднак з падтэксту твора адчуваецца, як невядома расце паміж бацькам і сынам сцяна адчужанасці. Невядома, якім чалавечкам вырасце Донік, але пісьменнік, паказваючы нам дробязнасць інтэрсаў Сідара, фальшывасць яго навукі, якая заключаецца ў тым, каб браць, ашукваць і нажывацца, нібы перасперагае ад гэтага маленькага героя, перад якім вымалёўваюцца ў будучыні куды больш прывабныя жыццёвыя далягяды. Пра ўсё гэта сказана не па-публіцыстычнаму агонена, а па-мастацку няжумана, праз дакладную перадачу чалавечай псіхалогіі.

Іншыя задачы вырашаюцца ў апаўданаў «Пастаяльцы». Працу на руме, і людзей, занятых ёю, успрымаем мы чыстымі вачамі Андрэйкі, які наспрысеўся дарослым у памагатыя. Мы бачым, як у маленькага чалавека нараджаецца на пачуцці асобы, адказнасці за сябе, імкненне працаваць не абы з рук, а так, каб і сама была асалода і другім карысць. Ён, глядзячы на супрацьлеглых па характары — грубаватага душой Самёна і чулага, спагаднага Якуба — вучыцца быць чалавечкам. Ідэя твора арганічна вырастае з

усёй мастацкай тканіны, а яго выхавальны пафас натуральна паядноўваецца з маляўнічасцю пісьма. Хораша і відуча празаік апісвае працу на руме, перадае самую атмасферу маразнага сонечнага дня.

Станоўчыя героі Воранава працуюць без гучных слоў, яны цягавітыя і добрасумленныя ў выкананні сваіх абавязкаў. У адносінах з таварышамі на працы, не перакладаюць сваю долю на іншага, чулыя, стараюцца дапамагчы чалавеку там, дзе без гэтага яму не абыйсця. Праўда, побач жывуць і працуюць і круцэлі, і абібокі, і хітруны, якіх аўтар асуджае з пазіцыі народнага ідэала. І гэта, на маю думку, найперш выратоўвае апаўданаў Воранава ад дыдактызму, бо выхавальны пафас выяўлены ў іх досыць моцна.

І яшчэ адно: пісьменнік ідзе не ад зададзенай ідэі, а ад жыцця, бачыць яго няспынна

не вытуніў эмацыянальна-дэнасердніх і бескарысных адносін да свету. Так, у апаўданаў «Цераз поле ў капец» добра працута сённяшняе далучэнне чалавека да касмічных маштабаў, паказаны ўплыў на яго псіхіку навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. Праўда, яе знешніх артыбутаў тут няма, бо для пісьменніка важней, чым камп'ютары і электронна-вылічальныя машыны — душа чалавечая, якая, безумоўна, жыве і фарміруецца не ў вакууме, а якраз над уздзянем названых і не названых прыналежнасцей свайго эпохі.

У цеснай сувязі з часам даследуецца празаікам і інтымная праблематыка. У апаўданаў «Двое і астатнія» гаворыцца пра такую раснаўсюджаную хваробу сучаснасці, як разводы. Яго героі, перш за ўсё ён, хочучь разабрацца ў той драме, якая спасцігла іх, не абвінавачваюць, а шкадуюць адзін аднаго, успамінаючы ра-

вую неўладкаванасць: едзе ў вёску, да старэйкай маці. Аднак ідэяна-мастацкі змест твора не ў канкрэтных бытавых дэталях, а ў філасофскім роздуме над сабой як асобай. Таму апісанне таго, як Антон Лапавухін ідзе прасіць каня, выглядае самамэтанна расцягнутым, арганічна не ўплеценым у абагульнена-роздумны стыль. Развагі героя не заўсёды маюць пад сабой рэальны грунт. Гаворыць, напрыклад, Антон са старым дзедам Ілюком, і хоць той асаблівай мудрасці не выяўляе, аднак аўтар праз роздум свайго героя Лапавухіна хоча нас пераканаць у адваротным, у тым, што ў дзедавых разважаннях ёсць нейкая арыгінальная філасофія: «Антон моўчкі слухаў. Апошнім часам яму стала здавацца, што многія людзі размовамі хочучь выказаць пешта іншае, не тое, пра што гавораць, а тое, што іх трывожыць і хваляе, але што — людзі і самі не

пішуць канцылярскія палеры. Вельмі ж часта сустракаюцца ў яго безаблічныя словы зварнуцца і заўважыць. А тут жа такі прастор у беларускай мове для стылева — сінанімічнай разнастайнасці! Ну хоць бы замест заўважыць — убачыць, згледзець, прыкмеціць, змеціць, злавіць на вока і гэтак далей. Праўда, пісьменнік удасканалвае сваё прафесіянальнае майстэрства, пра што сведчыць і апаўданаў «Іванчык», надрукаванае ў «Полымі». Твор гэты мы лічым адным з лепшых у часопісе за мінулы год. Галоўнае, як заў Б. Сачанка ў дакладзе на пленуме СП БССР, прысвечаным рабоце з творчай моладдзю, што празаік знаходзіцца ў актыўным пошуку. А гэта вельмі прывабная якасць для маладога аўтара, бо, пры агульным добраазначаным стаўленні да кнігі М. Воранава «Ветраны дзень», нельга не сказаць, што ёй відочна нешта мастацкага пошуку, што яе аўтар нібы застыў на дасягнутым і ўтаймаваў свае творчыя парыванні.

СВАЕ, І НЯПРОСТЫЯ, праблемы ёсць і ў Данільчанкі. Кніга яго складаецца з дзюво апавесцей: «Зялёны бераг» і «Сам сабе галава». Чытаючы першую з іх, адразу адчуваеш, што аўтар — пра гэта досыць падрабязна гаворыць у прадмове да кнігі Г. Папоў — мае жыццёвы вопыт рабочага чалавека, што адчуў заводскае жыццё, як кажуць, на ўласнай скуры. Хоць цяпер ён на завезде не працуе, аднак складваецца ўражанне, што апавесць напісана відавочам. Дакладней — удзельнікам падзей. Для аўтара мастацкае слова пакуль што не было самацэннасці і служыць як бы найбольш прыдатным сродкам уміявання ў жыццё, адклучаюцца на тое, што перашкаджае рабочаму чалавеку адчуваць сваю годнасць, радасць і шчасце ад працы і адпачынку.

Данільчанка, як гэта найчасцей здараецца ў нарысах, адразу ж выяўляе свае адносіны да герояў, якія яму добра вядомы. Форма апавесці, як важнага і неабходнага ідэяна-эстэтычнага кампанента, выяўляецца слаба, бо аўтар нібы жыццём пераносіць жыццё ў твор, цвёрда верачы — талос уражанне збоку, — што яно цікавае і значнае само па сабе і не патрабуе дадатковага «перайначвання» і «ўпрыгожвання».

Менавіта веданне жыцця і яго паказ без прыхарошвання і ўяўляе найбольш прывабную якасць гэтага твора, якая асабліва сімпатычна ўспрымаецца на тым фоне сучаснага адгалінавання «рабочай» прозы, што нясе па сабе адбітак гадзя назапашаных схем, пабаўлена жывога аўтарскага хвалявання, колькі — небудзь глыбокага ведання заводскага жыцця, псіхалогіі і светапогляду сучаснага рабочага. І калі мы не на словах, а на справе сапраўды зацікаўлены ў творчым развіцці рабачай тэмы, то думаем, найперш павінны наспрыць яе асэнсаванню знутры, з пазіцыі самога рабочага, даўшы матчымасць людзям, што прыйшлі ў літаратуру ад станка, сказаць свежае і шчырае слова пра сучасны заводскі калектыў.

Задума цікавая: празаік захачеў паказаць тое, які фарміруецца характар маладога рабочага, як у ім абуджаецца пачуццё асобы, якая імкнецца сцвердзіць і адстаць перад іншымі сваю самастойнасць і незалежнасць, чалавечую — годнасць. Пачынаецца апавесць з таго моманту ў жыцці героя, калі ён кідае школу і сам не ведае, за што зачэпіць рукі. Яго непрыкаянасць і марнаўтраўства апісаны падрабязна і грунтоўна, але, на жаль, хоць колькі глыбокага разумення чалавечай душы празаік пры гэтым не выяўляе. З другога боку, выразна адчуваецца запра-

МАЛАДОСЦЬ

Яўген ЛЕЦКА

ПРА ПЕРШЫЯ
КНІГІ
ПРАЗАІКАУ

ВІТАЕЦІА З ЖЫЦЦЁМ

рух і пераўвасабленне. Возьмем хоць бы апаўданаў «Дзёмчыха». Яно пра старую жанчыну, якая пражыла нялёгка, багатае на падзеі і ўнутраныя перажыванні жыццё. Колькі мы такіх жанчын сустракалі ў рускай і беларускай прозе. Пісалі пра іх і маладыя празаікі. Прыгадваюцца, напрыклад, апаўданаў А. Жука «Асеннія халады» і «Салвёсіха» А. Рыбака — лепшыя, як здаецца нам, творы гэтых празаікаў. Воранаў жа малое такую жанчыну, якая яшчэ не сустракалася ў нашай прозе. Ён яе нечакана садзіць на матацыкл і робіць гэтую традыцыйную захавальніцу старога вясковага ўкладу, носьбіта атрабаванай стагоддзямі народнай маралі арганічна ўзрослай у наш час, у дух і рытм эпохі навукова-тэхнічнай рэвалюцыі і спагаднай да чужой долі, як і ў яе шматлікіх папярэдніц. Празаік паказвае сваю гераіню там, дзе чалавек выяўляецца найпаўней і найкаштоўней: у яго ўзаемаадносінах з іншымі людзьмі. Дзёмчыха шмат перажыла і пабачыла на сваім вяку і яе, як кажуць, на мяккіне не прывядзеш. Праз успрыманне гэтай гераіні з народа ацэньваем мы іншых людзей, далаучаемся да высокіх маральных крытэрыяў, уласцівых ёй.

ГРАМАДЗЯЎСКУЮ і чалавечую сутнасць героі Воранава звычайна выяўляюць у рамках лакальнай падзеі ці факта — іх, вядома, можа быць некалькі — і адносіны да іх вызначаюць завязку, кульмінацыю і развязку апаўданаўнага канфлікту. У Гігевіча, наадварот, каноны жанру парушаны амаль поўнасьцю, і таму марна шукаць у яго апаўданаўных класічных артыбутаў. Лепшыя з твораў — гэта напружаны роздум над сабой, над чалавечым, які разгадаў таямніцы прыроды, расшчыпіў атам і ўзняўся ў космас, але і паставіў сябе, у вышні нябачанага і не заўсёды прадбачанага па выніках тэмпаў навукова-тэхнічнага прагрэсу, перад многімі складанымі праблемамі. Празаік заклапочаны тым, каб тэхнічны прагрэс не стаў самамэтай, не падпарадкаваў сабе цалкам чалавека, пазбаўішы яго натуральнага самавыяўлення, каб гола рацыяналізм

нейшае пачуццё. Аднак — і ў гэтым асноўная прычына трагедыі — паміж імі не існавала глыбокай духоўнай аднасці і ўзаемаразумення. Апаўданаў вызначаецца незвычайнай шчырасцю, уласцівай для так званай спявадальнай прозы. Але шчырасць гэтая прасякнута напружаным роздумам, твор перасыпаны пытаннямі і адказамі, і, такім чынам, споведзь неўзаветку перарастае ў пронаведзь, у асуджэнне эгаізму, марных спроб будаваць вузкія, кляейнае шчасце, адключанае ад усёго, чым жыве час, эпоха. Праўда, падкрэслім, аўтар нідзе не збіваецца на голы асуджэнне і на стопрацэнтную ўвэўненасць, што дымнае хваробы вызначаны правільна. І ён, і яго героі ідуць нібы вобмацкам да ісціны, заклапочаны тым, што нават гэце слова можа не выказаць дакладна тое, што нараджаецца ў душы.

Лепшыя апаўданаў Гігевіча сведчаць аб тым, што ён чуйна ўлоўвае рух часу і літаратуры, імкнецца ісці не ў абозе, а ў авангардзе літаратурна-мастацкага працэсу. Няхай сабе на гэтай дарозе яму не заўсёды шчасціць удача, аднак пошук можна толькі вітаць, памятаючы, што для літаратуры часам куды важней пракладваць па цаліку новы след, чым з нязменным «поспехам», але безадносна да агульных тэндэнцый паўтараць і перапісваць на свой лад адкрытае іншымі.

Сказанае, вядома, не значыць, што празаік патрабуе адкрыты паблжлівых адносін да сябе. Пакуль што пошук яго звязаны з досыць істотнымі супярэчнасцямі і не заўсёды набывае арганічнае мастацкае ўвасабленне. Вось, дзеля прыкладу, апаўданаў «Спелыя яблыкі», якое дано назву кнізе. У цэнтры яго характэрны для многіх твораў пісьменніка героі, паглыблены ў сябе, заняты актыўным роздумам: хто і навошта «я» ў гэтым свеце? Яму, гэтаму герою, вельмі часта бывае неспакойна на душы, ён пачынае цямяна адчуваць, што не ўсё ў яго ідзе так, як належала б. І тады ён зрываецца з насаджанага месца і падаецца шукаць сэнс жыцця і адказу на душэў-

ведваюць, таму і стараюцца памалу гаварыць, прыслухоўваюцца да сябе і субсведніка, чакваючы, што вась-вось зразу меюць і скажуць у голас, што ж іх трывожыць... Антон падумаў, што да такіх людзей належыць і стары Ілюк».

Асноўная небяспека Гігевіча, як здаецца мне, падпілююць там, дзе ён пачынае будаваць філасофію на пустым месцы. Незадаволенасць яго герояў сабой, іх сум па сапраўднай гармоніі і шчасцю, бяспрэчна, з'яўляецца сведчаннем высокіх памкненняў чалавечай душы, выяўляе грамадзянскі пратэст аўтара супраць чалавечай-вініцы, у якога ўсё наперад расплачавана і распісана, які жыве па вызначанай праграме і наступова пазбаўляецца актыўнай духоўнай сутнасці. Аднак жа незадаволенасць не існуе сама па сабе, а мае пад сабой рэальны жыццёвы грунт, выток і прычыны. А то стукнула Сяргею, герою апаўданаў «Звычайны дзень», пакінуць горад, і ён едзе на рыбалку, сам добра не ведаючы, куды сябе падзець і пра што думаць. Неакрэсленасць характараў вядзе да невыразнага мастацкага ўвасаблення задум, апаўданаў не выглядае сюжэтна раскістаным, рытмічна і стыліва неарганізаваным і, галоўнае, пазбаўленым выхату на значную ідэю. Такім напачатку ўспрымаецца і «Выпадак з Зарубіным», герою якога таксама ні з таго ні з с'яго рапаш з'ехаць з дому, цяпер ужо на поўдзень. Аднак, набыўшы там і не зрайшоўшы задавальнення, ён вяртаецца назад. І па-чалавечы хораша асвятліўся капец твора, дзе наказана, як жонка сустракае мужа. Аднось і думка: чалавек не можа рабіць усё, што яму ўздумаецца, бо, апрача яго «складаных» перажыванняў і пачуццяў, ёсць яшчэ перажыванні і пачуцці іншых людзей, з якімі ён звязаны самімі цеснымі сувязямі...

Не заўсёды ў пісьменніка ладзіцца і з мовай. Вось прыклад з апаўданаў «Звычайны дзень»: «Сяргей чамусьці сумуецца, з некаторага часу ён губляецца пры размове з людзьмі пэўнага кола». Калі напачатку сказ гучыць жыва і натуральна, то, паставіўшы коску, празаік нібы адгарадзіўся ад мастацкага валодання словам і пачаў гаварыць так, як

КНИГАПІС

П. БРОУКА. Ян узнімаецца сонца. Кніга вершаў. На рускай мове. М., «Советский писатель», 1977.

Новая кніга твораў народнага паэта Беларусі, лаўрэата Ленінскай прэміі Пётруся Броўкі, якая выйшла ў перакладах Валяціна Карчагіна і Янава Хелемскага, тэматычна разнастайная. Аўтар вяртаецца ў сваё неспакойнае камсамольскае юнацтва, услаўляе веліч падзвігу камсамоўцаў гадоў грамадзянскай вайны і тых, хто ў грозным сорака першым таксама ўзяў зброю ў рукі, каб абараніць заваявы Кастрычні-

ка. Ёсць у зборніку і вершы на традыцыйную тэму кахання і сяброўства, у многіх творах паэтычны майстра зноў і зноў выказвае сваю вялікую любоў да бацькоўскай зямлі. Аднак пра што ён пісаў П. Броўка, ён перш-наперш гаворыць ад імя нашага сучасніка. Уся кніга і праяснутая менавіта духам сучаснасці. Зборнік складаецца з двух раздзелаў. У першым («Новы сьвятан») змешчаны вершы, напісаныя ў апошнія гады. Другі раздзел («З ранейшых сьвятан») увабраў у сябе творы, якія даўно папобіліся чытачам, сталі важным духоўным набыткам іх.

В. САЕНКА.

Д. КАВАЛЕУ. Мой час. Выбраная лірыка. На рускай мове. М., «Художественная литература», 1977.

Сваю апошнюю кнігу — аднатомнік выбранай лірыкі — гудоўны паэт і перакладчык Дамітрый Кавалеў назваў проста і разам з тым шматзначна — «Мой час». Сапраўды, у творах, што ўвайшлі ў гэты зборнік, які, на жаль, самому аўтару набачыць ужо не даялося, надзвычай адчувацца разуменне часу не толькі як катэгорыі сацыяльна-філасофскай, але і маральна-этычнай. Час для Д. Кавалева — напачатку вельмі і вельмі шырокае. Уключае яго ў сябе і падзеі першых гадоў Савецкай улады, калі юны паэт, закончыўшы рабфак, настаўнічаў на Гомельшчыне і заочна вучыўся ў Ленінградскім універсітэце, і Вялікую Айчынную вайну, на якой яго пакаленне так-

сама трымала найсур'ёзнейшыя жыццёвыя і грамадзянскія экзамены, і, нарэшце, пасляваеннае жыццё, калі талент узмацаў, і аўтар стаў адным з вядомых савецкіх паэтаў. Адным словам, у аднатомніку — перажытае Д. Кавалевым, тое, што, стаўшы часцінай ягонай біяграфіі, адначасна было і чымсьці вызначальна ў лёсе ўсёй краіны.

«Для Дмитрия Ковалева, — заўважае ў прадмове «Свет братства» Юген Асятроў, — не существует поэзии «личной» и «гражданственной». Все, что он рассказывает о себе, относится к каждому из нас, пропущено подлинным гражданственным пафосом». У гэтым злёгка пераханацца, перачытаўшы аднатомнік, прайшоўшы яго асобнымі раздзеламі, што аб'ядналі ў сабе асноўныя этапы творчасці паэта.

І. ВІШНЕУСКІ.

Пасля цяжкай хваробы на 59 годзе жыцця памёр вядомы беларускі драматург, член КПСС Аркадзь Маўзон (Маўшэзон Арон Іосіфавіч).

А. Маўзон нарадзіўся 23 верасня 1918 года ў горадзе Віцебску ў сям'і рабочага. Скончыўшы фабрычна-заводскае вучылішча металістаў, працаваў токарам на заводзе імя С. М. Кірава ў Мінску. З 1936 года быў актёрам, а потым асістэнтам рэжысёра ў Беларускам дзяржаўным драматычным тэатры імя Якуба Коласа.

Супрацоўнічаў у газеце «Віцебскі рабочы», на кінастудыі «Беларусьфільм», займаў пасаду рэдактара рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі Міністэрства культуры БССР.

Драматургічны дэбют Аркадзя Маўзона — п'еса пра легендарнага героя-партызана «Канстанцін Заслонаў». Яна стала падзеяй у беларускім тэатральным мастацтве, трывала ўвайшла ў рэпертуар многіх тэатраў нашай краіны. Пастапоўка гэтай п'есы ў Беларускам дзяржаўным Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы (1947 г.)

была адзначана Дзяржаўнай прэміяй СССР.

Тэме гераічнага мінулага савецкага народа, падзённым праблемам духоўнага жыцця нашага сучасніка прысвяціў драматург свае п'есы «У бітве вялікай», «Наталля Краўцова», «У ціхім завулку», «Калі ты чалавек», «Пад адным небам»,

«Куды ідзеш, Сяргей», «У доме на Сонечнай», «Усяго адно жыццё» і іншыя.

Галоўны герой драматургічных твораў А. Маўзона — савецкі чалавек, актыўны змагар за перамогу камунізму.

Паспяхова выступаў А. Маўзон і ў кінадраматургіі. Па яго сцэнарыях на кінастудыі «Беларусьфільм» пастаўлены кінакарціны «Канстанцін Заслонаў», «Зялёны агні», «Наперадзе — круты паварот».

А. Маўзон прымаў актыўны ўдзел у грамадскім жыцці пісьменніцкай арганізацыі.

За творчую і грамадскую дзейнасць А. Маўзон узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны», медалямі, а таксама Ганаровымі граматамі і граматамі Вярхоўнага Савета БССР.

Светлая памяць аб таленавітым пісьменніку, прынцыповым камунісце, чутым таварышы пазаўсёды застаецца ў сэрцах тых, хто яго ведаў. Міністэрства культуры БССР Дзяржаўна БССР Саюз пісьменнікаў БССР Беларускае тэатральнае аб'яднанне.

СЛОВА НА РАЗВІТАННЕ

Аркадзь Маўзон...

Гэта імя мы часта бачылі на тэатральных афішах, у загаловах фільмаў, на вокладках кніг.

Сёння яно напісана на магільным помніку...

Цяжка пісаць аб гэтым. Цяжка, бо для пісьменніка смерць заўсёды бывае заўчаснай. Колькі зстэацца няздзейсненых задум, тэм, вобразаў і сардэчнай цеплыні, для іх назэпанай... Узрост не мае значэння. А ўзрост Аркадзя Іосіфавіча быў яшчэ такі, калі пішуцца самыя спелыя і дасканалыя творы. Тым болей, што ў апошнія гады жыцця ў яго адкрылася бы другое творчае дыханне. У яго было безліч задум, ён пісаў, пісаў, працаваў нястомна, хоць цяжка хвароба не раз папярэдзвала яго... Быццам адчуваючы яе няёмкую неадступнасць, ён спытаўся выказаць усё, што наспела, набалела, прасілася на паперу, усё, аб чым нельга было не сказаць, да таго ж — неадкладна, сёння, заўтра...

Адна з яго апошніх п'ес выйшла ў Маскве ў аддзеле распаўсюджвання, дзве, а можа, тры, чакаюць сваёй каргі.

У кожнага пісьменніка галоўная кніга, а ў драматурга — галоўная п'еса, як вядома, яшчэ не напісаны. Шлях да іх бывае часам даўжынёй усёго жыцця, ды і то не заўсёды яно завяршаецца той, самай галоўнай. У Аркадзя Іосіфавіча ўсё было наадварот: ён пачаў сваё творчае жыццё самай галоўнай п'есай. «Канстанцін Заслонаў»...

Сёння гэта імя — у аналах герояў беларускага народа, а п'еса аб ім — у залатым фондзе беларускай драматургіі і тэатра. Купалаўскі тэатр і па сённяшні дзень не стварыў нічога лепшага аб гераізме беларускага народа пасля свайго цудоўнага спектакля «Канстанцін Заслонаў», за пастапоўку якога ён быў удастоены Дзяржаўнай прэміі СССР. Не будзе пераўвельчэннем сказаць, што легендарнаму Засланаву сёння ёсць два помнікі: адзін — у Оршы, другі — на сцэне купалаўскага тэатра. Шкада, канечна, што тэатр не захаваў гэты

спектакль да сённяшняга дня, але старэйшыя пакаленні глядачоў помняць яго, як і многія другія спектаклі па гэтай п'есе на сцэне многіх тэатраў Савецкага Саюза. І любов'ю ўпамінанне пра Засланова непазбежна асацыіруецца ў глядачоў з яркім, рамантычным вобразам легендарнага героя ў спектаклях, да таго ж — і ў фільме, пастаўленым па гэтай п'есе, які таксама прайшоў з поспехам не толькі на экраны краіны, а і за яе межамі.

У п'есе «Канстанцін Заслонаў» ярэчэй за ўсё раскрылася майстэрства драматурга, выявілася аблічча пісьменніка-камуніста. Камуністам ён застаўся і ва ўсіх сваіх п'есах і сцэнарыях. Пераважная большасць з іх былі прэ сумаснасць, прысвечаныя надзённым праблемам, вострым, складаным. Ён не баўся вастрыві, бо бачыў перамогу пазітыўнага ў нашым жыцці.

Сучаснасць — пярэдні край савецкай драматургіі, і Аркадзь Маўзон ніколі не пакідаў яго, напісаўшы больш чым дзесяць п'ес і сцэнарыяў, шырока вядомых на сцэне і экране. Ён бачыў бласое і добрае. Жыў у самай гушчы жыцця і ўсё блізка прымаў да сэрца.

Але не кожнае сэрца можа стрымаць у сваёй абалонцы магутны напор складанзга, супярэчлівага жыцця.

Сэрца Аркадзя Маўзона не стрымала...

Не стала таленавітага драматурга, працавітага сумленнага пісьменніка. Імя яго не забудуць шматлікія глядачы і чытачы, а ў сэрцах яго блізкіх сяброў астанецца глыбокая незабыўная памяць.

Кастусь ГУБАРЭВІЧ.

Калектыў работнікаў упраўлення культуры Віцебскага аблвыканкома і драмтэатра імя Я. Коласа глыбока смутную з прычыны заўчаснай смерці драматурга Аркадзя Іосіфавіча МАЎЗОНА, нашага земляка, былога артыста, і выказваюць шчырае спачуванне сям'і і блізкім ільбончыкам.

Ваенвыд, 1978

У тэматычным плане ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга ваеннага выдавецтва Міністэрства абароны СССР на наступны год ёсць кнігі беларускіх аўтараў, а таксама кнігі, зместам сваім звязаныя з Беларуссю.

Шматлікія чытачы з вялікай цікавасцю пазнаёмяцца з кнігай прозы народнага пісьменніка Беларусі І. Шамякіна «Сцягі над шынамі». У зборнік, які папоўніць «Бібліятэку юнага патрыёта», увайшлі апавесці «Першы генерал», «Браняпоезд «Таварыш Ленін», апавяданне «Хлеб».

Лепшыя песні І. Лучанна на ваенна-патрыятычную тэму былі ў свой час адзначаны медалём імя А. Аляксандрава. Яны і сінталі зборнік «Памяць сэрца».

Серыя «Гераічнае мінулае нашай Радзімы» папаўняецца кнігай С. Папова «Подзвіг артылерыстаў». Ян вядома, летам 1944 года войскі 3-га Беларускага фронту ва ўзаемадзейнасці з 1-м Прыбалтыйскім, 2-м і 1-м Беларускамі, ажыццяўляючы аперацыю «Баграціён», разгра-

мілі фашысцкую групу арміі «Цэнтр» і завяршылі вызваленне Беларусі. За подзвігі звыш 50 артылерыстаў 3-га Беларускага фронту былі ўдастоены звання Героя Савецкага Саюза... Аўтар на іскразы прыкладах і раскрывае гераізм савецкіх воінаў.

У кнізе былога ваеннага кінааператара С. Шнольнікава «У аб'ектыве — вайна» (серыя «Ваенныя мемуары») ёсць старонкі, прысвечаныя дзейнасці беларускіх партызан ў гады Вялікай Айчынай вайны.

Савецкім Узброеным Сілам спаўняецца 60 гадоў. Гэтай знамянальнай даче прысвечаны шэраг выданняў. Спрод іх калектыўныя зборнікі «Шэсцьдзесят гераічных гадоў» і «Несакрушальная і легендарная». У першы ўвайшлі вершы савецкіх паэтаў, прысвечаныя арміі. Другі адрасуецца ўдзельнікам армейскай мастацкай самадзейнасці. У вершах; апавяданнях, п'есах і песнях адлюстраваны велічны шлях Савецкай Арміі. У ліку аўтараў і беларускія пісьменнікі.

Матэрыялы зборніка «Зорні гарадоў-герояў» — вершы, апавяданні, песні, п'есы — расказваюць пра гераізм савецкага народа ў гады вайны, мірную стваральную працу ў нашы дні.

ЧАРАДЗЕЙНАЯ СЛАВА РАДЗІМЫ

Антон БЯЛЕВІЧ

Парадніліся

«Песня и стих — это бомба и знамя»,
Гэта — нашы высокія крылы.
Ясны розум і добрая сіла
На вякі парадніліся з намі.
З праўдай, з мужнасцю,
з доляй адзінай —
Мы ў паходзе,
у шчасці,
у горы.
Мы нясем і нясем аж да зорак
Чарадзеіную славу Радзімы.
І няма ні мяжы,
ні граніцы
Сакалінаму лёгкаму ўзлёту,
У разумную нашу работу
Заплываюць натхнення крыніцы.
Чэрпай кубкамі,
чэрпай збанамі,
Чэрпай бочкай з крыніц
акрыленне...
Ясны розум,
натхненне,
сумленне
На вякі парадніліся з намі.

Вохці мне, вох...

Ці пье, ці нехта плача:
— Вохці мне, вох...

Можа, там сава кугача,
Ці завохкаў жоўклы мох?

Ці спявае, ці галосіць:
— Вохці мне, вох...
Можа, хлопец сена косіць,
Рэжа сіні лог?

Што там,
Хто там?

Мо асіна
Лісцем зашугала?..
То ж гукала маці сына,
Роднага шукала.

З перуноў, агню і грому,
З франтавых дарог —
Не прыйшоў сыноч дадому.
— Вохці мне, вох...

Там, дзе дрэмлюць глухія яліны,
Дзе раскацісты рогат савіны, —
Не звяняць, не пяюць салаўі...
Каля рэчак трава і каліны,
Ды бярозы ў вясельым гай
Раскалыхваюць гром салаўіны
Адвечоркам у сэрцы маім.

Там, дзе ціха нудзее самота,
Дзе лянота апоўдні ўстае, —
Пазяхае, кульгае работа,
Нам карысці яна не дае.

Там, дзе звадка і лютая сварка,
Жонка — мужа, ён — жонку
кляне, —

На патэльні не смажыцца скварка,
Трасца варыцца у чыгуне.

Там, дзе цёплая, шчырая ласка
Ахінае і песціць душу, —
Расцвітаюць мядовыя краскі,
Не тапчыце іх...
Шчыра прашу.

Карасі

Там, дзе поплаў чорны каласіў,
Дзе варонка заплыва вадой, —
Прыжыліся добра карасі,
Плаваюць чародкаю ляноў.

Тлустыя, як царскія чыны!
Карасям — ні працы, ні турботы.

Торкаюцца рылцамі яны
У траву ды ў бросню між чароту.

У пажоўклай, ціхенькай вадзе
Нагулялі, млявенькія, тлушчу.
Як гаворыцца, жыццё ідзе,
Бомбамі яго не ператрушчаць...

Чарпані кашом,
бярэ рукой
Гладкіх таўстунюў...
Падсмажвай, жонка!..
Ведаем: народжана вайной
Гэта карасіная варонка.

Вось чаму так цяжка да яе
Падыходзяць нашы рыбаковы:
Успамінам горкім паўстае
Час далёкі.

Страшны і суровы.

Арла не народзіць варона

Ідзе пагалоска ў народзе,
Бяжыць ад сяла да сяла:
Варона арла не народзіць,
Шчанюк не народзіць вала.

Я так зразумеў
недарэка:
Гультай, што ў цяньку праляжаў, —
Не стане такім чалавекам,
Якога б народ паважаў.

Добра не народзіць туляга,
З душой сукаватай лайдак.
Яго абмінае павага,
Бяжыць, уцякае ў хмызняк.

Лайдак! У сумленні ягоным
Пагаслі жывінкі святла...
Арла не народзіць варона,
Шчанюк не народзіць вала.

Быліна пра волата

З гаю выскачыў тады,
У вясну далёкую,
Калі быў ён малады,
Калі ўслед галёкалі
Дубы пасівелья:

— Ты куды, сыноч?
— Туды,
Да бярозы белае!

І пабег, пабег, пабег
На гульні з бярозаю...
Наляцеў зімою снег
З лютымі марозамі.

Хоць мароз траскучы пёк,
А не ўцёк
У гай дубок,
Сваёй сіле верыў ён;
Пад страхой сівых аблок,
Ля рачнога берага,
Учапіўся за зямлю
Каранямі-лапамі...
— Я бярозаньку люблю,
За сябе пасватаю!..

Любаваўся юны дуб
Маладой каханачкай.
Ён таксама быў ёй люб:
Стройны стан, вясёлы чуб
Цешылі бяляначку.

— А чаму ж? Ён хоць куды! —
Сарамліва змоўкнула...
Беглі хуценька гады,
Дуб асейваў жалуды
На траву пажоўккую.

Заспяваў дубовы гай
Каля рэчкі светлае.
Слухае птушыны грай
І бяроза ветлая.

І сама пье, пье,
Паміж гаю любя ёй,
Атуляюць жа яе
Усе сыночкі дубавы.

І ён восеньскай парой
Кронаю, як золата,
Дасць суцішак пад слатой,
Цёплы, добры супакой
Пад крылом у волата.

Не баіцца буры ён,
Ні зімы з марозамі;
Як з нявестай, заручон
З белаю бярозаю.

У ГАСЦЯХ У Караліны ПАШКЕВІЧ

Машына мінула рабочую вуліцу Лодзі, засталася ззаду аднолькавыя, як блізныты, чырвоныя цагляныя дамкі, пабудаваныя абпал фабрыкі, перад намі прасціраўся сучасны шырокі праспект з шумным патокам легкавых машын і аўтобусаў.

Зноў павузелі вуліцы, ведучы да прыгарату Лодзі — Аляксандрава, за якім была і мэта майго падарожжа — невялічкая вёсачка Франін.

Нашу машыну вяла сімпатычная пані Гелена, доктарка, сама жыхарка гэтага вялікага прамысловага горада Польшчы. Для мяне яна была асабліва сімпатычная яшчэ тым, што сярод вялікага клопату і турбот, якія паўплываюць жанчыну на ўсіх мерыдыянах зямлі, знаходзіла час, каб наезджаць у вёсачку Франін, адведваць адзінокую Караліну Пашкевіч, родную сястру нашай выдатнай паэтэсы-рэвалюцыянеркі Цёткі. Побач са мною сядзеў пляменнік Караліны Пашкевіч Станіслаў Вызга, які жыве ў Вроцлаве, але разам са мною выбраўся ў гэта падарожжа.

Нямала было сходжана дарог, нямала адбылося сустрэч з людзьмі, перш чым знайшла

я гэтую дарогу, якая вяла да Караліны Пашкевіч. І вось скончыліся пакрытыя асфальтам вуліцы Аляксандрава, машына пакацілася па селявой дарозе. Абпал густая зеляніна чэрвеня, пахне ліпавым цветом, рамонкам, трускаўкамі, што роўненькімі радамі кучаравяцца ўсцяж дарогі, тут і там чырваненючы буйною ягадай. Паміж кветнікаў — невысокія цагляныя дамкі сучаснай польскай вёскі. Машына спынілася каля аднаго — не самага новага, не самага прыгожага. Выходзім у халадок высокіх ліп, што растуць каля плоту. Маё сэрца б'ецца паскорана — зраз я ўбачу родную сястру Цёткі, адзіную, што засталася з вялікага роду Пашкевічаў. Хоць я ўбачыць старэнькую жанчыну ў доўгай спадніцы, у хустачцы пад бараду — жанчыну-сялянку, але не магу ўявіць твару, голасу.

У двары грэбаюцца куры, каля паваленага парканчыка забаўляюцца дзеці, з расчыненага хлява пыхне гноем.

У цёмных сенцах крутая лесвіца вядзе на гарышча.
— Сюды, сюды, — паказвае

мне Станіслаў Вызга, і я ступаю на лесвіцу.

— Божа мой, — здзіўлюся я, — гэта пані Караліна ў свае дзевяноста тры гады кожны дзень ходзіць па гэтай лесвіцы?

— І вяду сабе носіць, і зімою вугаль, — адказвае Станіслаў Вызга.

На далейшую размову не хапае часу, мы стаім ужо каля дзвярэй, што вядуць да жыллага пакоя, ступаемся ў іх і нам адчыняюць.

Пані Караліна чакала гасцей, яе папярэдзілі, што прыедуць да яе здалёку, так што яна не здзіўлялася людзям. Абняла, пацалавала мяне, як родную. Яе голас дрыжаў, дрыжалі худзенькія тонкія рукі.

Я памылілася, чакаючы ўбачыць сялянку ў доўгай спадніцы, у хустачцы, завязанай пад бараду. Перада мною была старэнькая, інтэлігентнага выгляду, кабета — у чорным гарнітурчыку, белай блузачцы, чорных панчохах і туфліках на абцасах. Рэдзенькія сівыя валасы зачэсаны ўгору і трымаюць іх вузенькія грабенчыкі — так, як прыбірава валасы некалі, як прыбіралі валасы яе сёстры, яе сучасніцы, а гэта —

што засталася ад таго ўчасання.

Але найбольш уразіў твар — мяккі, добры і, па ўсім відаць, што некалі, у маладосці, вельмі прыгожы.

Ад хвалявання мы доўга не можам пачаць размовы, сядзім і абдымаем адна адну, і дрыжаць у пані Караліны рукі, і набягае на вока сляза. Дзіва, да яе, адзінокай, забытай, здаецца, усімі, прыехалі з Савецкага Саюза, абудзілі ўспаміны пра радзіму, пра сям'ю.

Я азіраю пакойчык — засланы белым пакрывалам ложка, над ім — абразы, круглы стол, тайчан, шапка для пасуды, на сценах старыя габелены. І кветкі, многа кветак у букетах — на сталі, на падаконніку, на шафцы: рамонкі, васількі, лубін. Пасярод пакоя невялічкая кафляная пліта, гэта ў яе чэрава носіць халадамі пані Караліна вугаль, але ёсць і электрычнасць, на той жа пліце стаяць электрычныя прыборы — жалезка, чайнік.

Словы прывітання і размовы пані Караліна пачала па-польску, але я спыталася ў яе, ці памятае яна беларускую мову, і Караліна Пашкевіч тут жа перайшла на беларускую, на са-

Караліна Пашкевіч.

мую чыстую, без акцэнта, на прыгожую беларускую мову, якой не чула, на якой не гаварыла, можа, больш чым пяцьдзесят гадоў. Загаварыла з задавальненнем, з радасцю, і калі потым я, не вельмі ўмеючы, завяла з яе пляменнікам размову па-польску, яна ўзяла мяне за руку і папрасіла:

— Гавары па-беларуску...

Пані Гелена, якая прывезла нас на сваім фіяціку ў Франін, вярталася назад у Лодзь, яе чакалі службовыя абавязкі. Абяцала заехаць па нас вечарам. Мы засталіся ўтрох — гаспадыня, пан Станіслаў і Караліна Пашкевіч разумела,

КАРОТКІЯ АПАВЯДАННІ

Леанід КАЛОДЗЕЖНЫ

УСМЁШКА

Дождж сыпаў спорны. Абочынамі, аж булькаталі, беглі шустрыя вірлівыя ручкі. Бы чаўны, па іх, гойдаючыся, абганяючы адзін другі, несліся жоўтыя лісткі.

Людзей на прыпынку было многа. Яны не тоўпіліся, як звычайна, не трымаліся чаргі.

Алег наставіў каўнер, убавраў галаву.

Побач у светлым дажджавіку пад стракатым парасонам стаяла дзяўчына. Неяк раз яна павярнулася. Ён убачыў яе вялікія цёмна-сінія вочы, кірпаты носік і пухлыя пунсовыя вусны.

Падкаціў аўтобус. Пасажыры гуртам хлынулі да яго. Узняўся гармідар.

Дзяўчына апынулася ўперадзе.

Ля дзвярэй два бамбізы адцірлі незнаёмку. Алег, каб не ўчапіўся, таксама б быў убеку. На момант перад ім мільганулі разгубленыя вочы дзяўчыны. Стрыміліваючы націск, свабоднай рукой ён падхпіў яе, даў прайсці.

Людзей набілася поўным-поўна.

Яму і ёй дасталася сама нязручнае месца — на прыступках. Тут звычайна штурхаюць больш, чым дзе.

Плечуком дзяўчына прысланілася да Алегавых грудзей. Алег улавіў тонкі водар духоў. Прама перад сабой ён бачыў доўгія веці, ружовую мочку, на якой матлялася завушніца скрозь завітушку мяккіх залацістых валасоў. Чамусьці яму захацелася стаяць вольна і ехаць, ехаць...

Мусіць, адчуўшы позірк, незнаёмка ўзняла вочы і тут жа апусціла іх, зардзелася.

Выходзіла яна раней за Алега. У дзвярах ледзь-ледзь кінула галавою і ўсміхнулася.

На работу Алег прымчаў узбударжаны. Не знаходзячы месца, апантана снаваў туды-сюды, навістваў. Шэф здзіўлена варухнуў бровамі. Гэта збянтэжыла Алега. Ён змоўк, сцісьціў, але хутка забыўся і засвістаў зноў. Цяпер у яго бок павярнуўся яшчэ той-сёй — што з ім?

ПОШУМ ХВОЙ

Нізкае сонца барвовіць снег. Бярэцца, пакольвае мароз.

Прыцемкамі гучна трэскаюцца слупы.

Воўк мепакіцца, кідаецца па клетцы.

У горад ён трапляе зусім маленькім. Прывозяць яго разам з такім, як і сам, амаль сляпым, лапавухім шчанюком. Усё тут палонніку нязвыклае. Адно, што слаба нагадае далёкі лес — смалісты водар стружка, якія кідаюць на подсіці, ды, можа, шум тата-левай лістоты дзесьці над бляшаным дахам паветкі.

Марудна плывуць дні за днямі. Палоннікі непрыкметна растуць. Ваўчанё робіцца шыракалобым, цёмна-бурай са спіны і лілова-тытучвай у пахвінах месці ваўком, а шчанюк — пародзістым, з добрымі ва-

чамі сабакам. Памалу яны адвыкаюць ад ранейшых забаў — не гуляюць між сабою. Больш дрэмлюць кожны ў сваім кутку. Толькі зрэдку ўзрываюцца — узнімаюць валтузю, ажч клетка трасецца. Але да сур'эзнага не даходзіць.

Цёмнымі ночамі ваўку снацца шумлівыя хвоі, логавы. Воўк тады падхпіваецца, падыходзіць да кратаў і замірае, прагна нюхае вецер. Вочы яго з самага дна загараюцца зеленаватым агнём. Сабака не пазнае дружбачка ў такіх хвіліны. Ахоплены непрачутым страхам, ён стойваецца і стараецца не напамінаць пра сябе.

Яшчэ больш мяняецца воўк сконам зімы на другім годзе. Быццам прыгадаецца паўзабыты сон — перад вачамі ўзнікаюць дзіўныя малюнкi, якіх ніколі не бачыў. Здаецца, сярод пустынных палёў у белым дыме дуйкі, між стылых ствалоў хвойніку мрояцца зграі падобных да сябе. Знекуль нараджаюцца і гучаць іх працяглыя галасы. Ён усякі раз задзірае пусы і вые — доўга, жудліва.

Сення яму таксама не па сабе. Спяраша ён, калі заціхае вуліца, заводзіць сваю песню, потым пачынае мітусіцца. Нарэшце, кідаецца на дзверцы. Тыя (відаць, іх забыліся заперці) нечакана разляліваюцца. Ён у нерашучасці выходзіць. Мінуту, другую азіраецца, чакае дружбачка. Але сабака не думае пакідаць клетку. Адварочваецца і кладзецца: маўляў, мне і тут добра. Воўк сунецца праз адзін. Ідзе ўздоўж агароджы, знаходзіць дзірку.

Ноч бягляк туляецца па горадзе. Ні рэдкія прахожыя, ні паставы не звяртаюць на яго ўвагі. Усе прымаюць за бяздомную аўчарку.

Сінім ранкам ён трапляе на ускраіну. Перад ім роўнае поле, а ў далечыні — чорная палоска: лес! Воўк уцягвае хмельнае паветра і бездарожжам, толькі свішча ля вушэй вецер, імчыць па шорсткім снезе.

Перад лесам з лагчыні паказваецца купка людзей.

— Воўк, воўк!

Ад купкі аддзяляюцца два ганчакі. Угнуўшы галовы, яны ляцяць напярэймы. Бягляк робіць некалькі крокаў і спыняецца, прывітальна махае хвостом.

Сабакі валяць яго. Грызуць лыткі, бакі, топчуць у снег. Не памятаючы сябе ад болю, ён хапае аднаго крыўдзіцеля за глотку, другога дастае лапю і кідаецца наўцёкі. З пакусанага вуха лье кроў, падае буйнымі журавінкамі.

— Уцячэ! Стралай, стралай! — чуюцца крыкі.

Галаву аплякае агонь. Воўк робіць яшчэ два-тры скачкі і з разбегу зарываецца гад першую ліну — нарэшце-ткі лес! Снег чамусьці здаецца гарачы, гарачы.

Іван СТАДОЛЬНІК

ХТО РАССУДЗІЦЬ?

Аднойчы ў аўтобусе я сустрэўся з адным сваім харошым таварышам. Селі, гаворым. На адным з прыпынкаў зайшоў і праціснуўся бліжэй да нас нашых гадоў мужчына — прыгажун і здаравяк.

— Здароў! — зачэпіў ён майго таварыша.

Партрэт Цёткі, зроблены пугалем яе сібрам мастаком Станейкам; плямённіца Цёткі Фэля; родны брат Цёткі Юзік.

з 1915 года. А я туды ездзіла летась, і пані Караліна з хваляваннем распытвала ў мяне — як там цяпер, у Старым Двары, ці засталася што з сядзібы, там жа стаяў іх дом, вялікі, тварам да шляху, за ім — стадоў, гумны, свіран, абора, стайня, манеж, дзе працавалі малатарня і сячказня... Прыхаце раслі ліпы і арэхі, сястра Стэфанія, якая ў Гродні вучылася на агранома, пасадзіла алею з рабіны, і па гэтай алеі ганялі быдла ў поле...

Я гавару пані Караліне, што цяпер нічога гэтага няма, а іхні дом перавезлі ў вёску Замасцяны, там цяпер школа.

— Добра, што хату ўзялі пад школу, — кажа пані Караліна. А потым яшчэ раз паўтарае: — І вялікае для мяне шчасце, што ўзялі дом пад школу... А ці стаяць нашы ліпы? — пытаецца яна.

Некалі ў Старым Двары дужа раслі ліпы... Я гавару, што ліпы растуць, што ў ліпавым парку, каля Старога Двара, святкавалі стагоддзе з дня нараджэння Цёткі, што калі ўдарыў дождж, людзі хаваліся ад дажджу пад ліпы, якім, можа, па дзвесце гадоў.

Успаміны наплываюць адзін на адзін, і пані Караліна расказвае:

— Бацька вельмі любіў Лізу, а яе падоўгу не было дома, жыла за граніцай. Надта шкадавала, калі не магла патрапіць дадому на дажынкi — вельмі любіла гэта свята. І бацька неяк пакінуў кавалак жыта, не скасіў, пакінуў для таго, каб справіць дажынкi, калі прыедзе Ліза. Любіла Ліза слухаць, як спяваюць жнейкі дажыначныя песні.

ДРЭННЫЯ ДЗЯДЗЬКА І ЦЁТКА

Заўсёды, калі прыходзіць пошта, і ёсць у ёй часопісы, адбою няма ад маёй чатырохгадовай дачкі Юлькі: дай пачытаць і дай! Вядома, яе чытанне зводзіцца толькі да разгляду малюнкаў і абавязкова ў кампаніі са мной. Ёй чамусьці асабліва да спадабы сатырычныя выданні. Асобныя малюнкi Юлькі просіць пераглядаць па некалькі разоў.

Аднойчы яе ўвагу прыцягнуў малюнак у «Крокодиле», на якім бусел нясе ў дзюбе спавітае дзіця. А з адчыненага акна яму пагражаюць цётка і дзядзька. Дзядзька, відаць, ці не інжынер, завмахнуўся на бусла вугламерам, цётка, ускінуўшы галаву з прычоскай-капой, пагразіла кулаком. А ўнізе, пад малюнкам, подпіс: «А ну-ка, дуй в деревню к бабушке!»

Я растлумачыў змест малюнка дачцэ. Твар яе раптоўна зрабіўся не па-дзіцячы сур'эзны, задумлівы. Яна неяк уся зацялася ў сабе, колькі часу глядзела на малюнак шырока адкрытымі вочкамі і зусім неўспадзеўкі для мяне пляснула два разы сваёй маленькай ручкай па малюнку і хуценька пабегла гуляць са сваімі цацкамі.

Засцілайце сталы, лавы, Едзе госяцік небывалы, А ён доўга не бывае,

Скора з поля выязджае, — успамінае пані Караліна, як спявалі ў іх на дажынках. Здаецца, зусім нядаўна было ўсё, а цяпер... Я ўжо і глухая, і сляпая, і ўжо бабулька старая, — ціха смяецца Цётчына сястра. У ёй жыве пачуццё гумару і любіць, і ўмее прымаўляць у рыфму.

Бярэ сваімі мяккімі рукамі мае рукі і расказвае:

— У пятым годзе я з братамі жыла ў Вільні, і Алаіза жыла з намі... Дык у нас там усе лістоўкі пячаталі, пракламацыі, і станок быў. Прыходзілі да Лізы калегі, дзе катораму трэба спратацца, дык у нас праталіся. Неяк ноччу стукваюць у дзверы, я гукваю — «Хто?» — «Паліцыя!» Я кажу — «Паліцыі не адежну!» А гэта была не паліцыя, а нашы, з мяне пасмяяліся. Кажуць: «Каролька, мы свае, адчыні, не бойся...» А потым Ліза ў Нова-Вільні працавала, фельчаркаю, я да яе ездзіла, але надта дурных баялася.

— А Ліза не баялася? — пытаюся я.

— Ліза нічога не баялася, адчайная была. Наша Фэля характарам па ёй пайшла, камуністка была, можа, за тое яе і забілі.

(Зананчэнне на стар. 10).

што прыехала я да яе як да сястры Цёткі, што мяне цікавіць сям'я Алаізы Пашкевіч і хутка павяла размову пра Лізу — як звалі Алаізу ў сям'і. Да самага апошняга часу пані Караліна і не ведала, што яе сястра — класік беларускай літаратуры, што яе вершы, яе біяграфію вывучаюць вучні ў школе. Зімою мінулага года я пераслала ёй праз Станіслава Вызгу аднатомнік твораў Цёткі, партрэт і плакат, выпушчаныя да стагоддзя з дня нараджэння паэтэсы. Разам са Станіславам Вызгам яны чыталі вершы, некаторыя з якіх Цётчына сястра ведала на памяць яшчэ з тых, далёкіх часоў і якія з задальнемнем цяпер успамінала:

У кашульцы чорнай зрэбнай, Тварык сплаканы, мурзаты. Ані бацькі, ані маткі, Дзядзька выгнаў з роднай хаты...

Гэта з верша Цёткі «Сірацінка».

А вось плаката, партрэта павесціць у хаце не можа.

— Надта баліць... не магу глядзець, — кажа пані Караліна. — А тую кніжачку чытаю, паплачу, і зноў чытаю...

Апошні раз Караліна Пашкевіч бачыла сваю сястру Лізу ў 1915 годзе. Ішла першая сусветная вайна, немцы падступалі да Вільні, Караліна з маці і жонкай брата Войцэха збіраліся ў бежанцы. Алаіза прыеха-

ла з Вільні, дзе працавала фельчаркаю ў зарадным шпіталі, каб развітацца з тымі, хто ад'язджаў. Бацька не паехаў з маці не толькі таму, што шкадаваў пакінуць гаспадарку, — ён быў хворы, ляжаў спаралізаваны, адняліся ногі.

Алаіза развіталася з маці, сястрой, з залюбкаю.

Зімою 1916 года Стэпанас Кайрыс, муж Цёткі, перайшоўшы фронт, прыехаў у Чавусы Магілёўскай вобласці, дзе жылі ў бежанцах маці і сястра Алаізы. Пра смерць Лізы маці не сказаў, шкадаваў яе здароўя. Зусім нядаўна яна перажыла смерць сына Юзіка, які загінуў у баях пад Гродна. І пра смерць сына родныя не казалі маці, гаварылі, што сын у палоне. Але ў Васілішках спаткаў яе нейкі знаёмы і бухнуў:

— Ці ведаеш, пані, што твой сын забіты?

Маці ад гора ледзь не страціла розум, дактары нават прызналі часовае памяшанне.

І цяпер яна з падазрэннем пазірала на зяця, усё пыталася — як там Ліза? Душа чула нядобрае. А аднойчы раніцою прачнулася і сказала:

— З Лізаю няхасце, я бачыла сон...

З бежанцаў Караліна з маці вярнулася ў 1928 годзе, пасялілася на хутары Катлоўка, каля Вільні, у брата Войцэха. Так што і на радзіме, у Старым Двары, пані Караліна не была

ПРАСАЧЫЦЬ шлях мастака заўсёды цікава. Знаёмчыся з жыццём і творчасцю чалавека, выразна бачыш ніці, працягнутыя ад жыцця да палатна, бачыш, як тая ці іншая з'ява афарбоўваецца творчай асобай майстра і ўвасабляецца ў мастацкім творы.

На палотнах Аляксандра Семілетава — чалавечыя лёсы нашых сучаснікаў, калгаснікаў, рабочых, садзят рэвалюцыі і байцоў Вялікай Айчыннай. Свежасць пейзажаў і прадметны свет нацюрмортаў.

Карціна «Партизанская вясна», якую ў 1959 годзе пасляхова абараніў мастак у якасці дыплама ў БДТМІ, завяршыла перыяд навучання жывапісца і адкрыла шлях у вялікае мастацтва. Менавіта з таго часу творы Семілетава пачалі экспанавання амаль на ўсіх рэспубліканскіх (асенніх і веснавых) выстаўках.

Ці азначае гэта, што лёс мастака быў прамы і лёгкі, без пошукаў, без сумненняў, без зрываў і няўдач? Не, шлях А. Семілетава, як і ўсякага мастака, не быў гладкі. Былі пошукі — складаныя, пакутлівыя. Былі дні, калі нічога «не ішло на палатно», і былі хвіліны, калі хацелася кінуць пендзаль. Але мастак яшчэ больш настойліва пісаў і маляваў, шукаў і вывучаў, таму што ў рабоце гэтай было ўсё яго жыццё.

І калі ў першых самастойных карцінах «Пестэль на дошцы ў Магілёве» і «Юнаты на ферме» мастацкая праўда яшчэ не выходзіла за межы жанравага апавядання, то ў карціне «Калгасны рынак» ужо ёсць імкненне пазбегнуць апісальніцтва ў адлюстраванні бытавых з'яў.

Карціна «Калгасны рынак» пісалася амаль два гады. Шмат працы ўкладзе на ў яе. Да гэтага часу ў майстэрні захоўваюцца дзесяткі эскізаў, зробленых на розных рынках. Палатно гэтае з поспехам экспанавалася на рэспубліканскай выстаўцы 1965 года. Вартасць «Калгаснага рынку» — у даверлівай прастаце адлюстраванай сцэны. Смелая манера пісьма са стракатасцю фарбаў удала перадае шумны розгалосы натоўп базара, непадробную жыццёвасць характараў, праўду мізансцэны.

І ўсё ж А. Семілетаў адчуваў, што толькі пастаноўка і вырашэнне важных сацыяльных і мастацкіх праблем могуць дапамагчы набывць шырокі творчы подых. І ўжо ў наступных творах — «Раззбраенне карпілаўцаў у Оршы», «Кастрычнік» і «За ўладу Саветаў» — пачынае з'яўляцца нешта новае: ад лакальнай, сюжэтна-бытавой тэмы мастак ідзе да гісторыка-рэвалюцыйных палотнаў.

Карціна «Кастрычнік» — пра Леніна. Тэма складаная, адказная. Не кожнаму мастаку яна над сілаю. Пошукі А. Семілетава з самага пачатку былі накіраванымі на стварэнне вобраза праўдзівага і хвалюючага. І хаця палатно не было новым словам у беларускім жывапісе, тым не менш яно з'явілася пэўнай вехаю ў творчасці самога А. Семілетава.

На фоне неспакойнага неба з сілуэтам Петрапаўлаўскай крэпасці на набярэжнай Навы паказаны Ленін з групай чырвонагвардзейцаў і матросаў. Удала перададзена ўсхваляваная, трывожная і ўзвышаная атмасфера. Нягледзячы на статычнасць кампазіцыі, у карціне няма спакою ні ў стане людзей, ні ў акаляючай іх атмасферы. Яе цэласнасць, гармонія параджаюцца не з жорсткай раўна-

«Камуністы і камсамольцы 40—70-х гадоў». Карціна выканана ва ўмоўна-графічнай манеры, характэрнай для манументальна-дэкаратыўнага панно. Пры некаторай недасканаласці гэтай работы ёсць у ёй свая рытмічная цэласнасць, а галоўнае — цікавы роздум пра пераёмнасць пакаленняў.

У гісторыка-рэвалюцыйнай тэме А. Семілетаў бачыць невычэрпныя магчымасці псіхалагічных і пластычных рашэнняў. Мастак зноў і зноў звяртаецца да незабытых гераічных дзён, авяняных рэвалюцыйнай рамантыкай. Пэўным абягальным сённяшніх пошукаў мастака

НА НАВА АДКРЫТЫ СВЕТ

вагі, а з унутранага руху ўсіх яе кампанентаў.

...Ідуць у атаку чырвонагвардзейцы, матросы, рабочыя. Ідуць у «апошні і рашучы бой» за справу рэвалюцыі, за светлую будучыню. «За ўладу Саветаў» — так называецца яшчэ адно палатно: змацьянальнае, яркае, дынамічнае.

Потым была поўная трагізму карціна «Трасцянец». Вызваляючыся ад усяго выпадковага, імкнучыся давесці кожную дэталю да сімвалічнага гучання, мастак прымушае глядача не столькі ўбачыць адлюстраванае, колькі адчуць змест карціны.

У пакутлівым чаканні застылі людзі на парках у лагеры Трасцянец. Усё пагружана ў змрочна-халодныя таны — чорныя, сінія, густа-зялёныя, карычневыя. Аднак трагедыянасць зместу не заглушае яе грамадзянскага, гуманістычнага гучання — карціна выкрывае жахі і кашмары вайны. Але ў гэтай карціне, якая мела назву «У імя жыцця», элементы манументальнасці, узятыя мастаком фармальна, не ўзмацілі абагульненне, не ўзбуйнілі вобраз. Мы згадваем гэтую, не зусім удалую карціну таму, што менавіта з яе пачынаецца свайго роду эвалюцыя мастакоўскага мыслення А. Семілетава — яго імкненне да складаных пластычных аб'ёмаў, якія ідуць ад манументальнага жывапісу.

Паваротам у творчасці стаў трыпціх

можна лічыць палатно «На абарону рэвалюцыі», якое расказвае аб сустрэчы Леніна з рабочымі, матросамі і чырвонагвардзейцамі, якія ідуць на фронт.

— Ленін і чалавек з ружом — вось што цікавіць мяне ў гэтай рабоце, — гаворыць А. Семілетаў. — І перш за ўсё — непарыўная сувязь правядыра з масамі, яго мудрасць, велічная прастага і чалавечае абаянне...

А. Семілетаў пастаянна шукае новыя вобразы, новыя жывалісна-пластычныя рытмы, сюжэты, тэмы. Так ён прыходзіць да карціны «Неманскія партызаны». Калі зайшла гаворка пра яе, А. Семілетаў сказаў так:

— Патрэбу напісаць сваіх герояў я адчуў гадоў пяць назад. І не проста напісаць пэўнае сюжэтнае палатно, а стварыць абагулены вобраз Беларусі — маці партызанскай, свосабылівы малаўнічы помнік героям.

А. Семілетаў разумее, што расказ пра партызан застанецца расказам, а самы захапляючы сюжэт — толькі сюжэтам, калі ўсё не будзе падпарадкавана пластычнай, высокай мове ліній, фарбаў, прасторавак аб'ёмаў.

У апошнім варыянце карціны мастацкае імкненне да абагульненага вобраза герояў звязана з пошукамі новых магчымасцей каларыту. У палатне адчуваецца адзіноцтва — пластычнай — выразнасці, якое ўвасоблена ў гармоніі характараў.

Гэтае адзіноцтва і стварае атмасферу сапраўднага гераізму — без лішніх бытавых дэталей і сюжэтна-літаратурных завязак.

А вось палатно А. Семілетава пра сучаснасць.

...Тут заўсёды гарача. І тады, калі за вокнамі мяцеліца і мороз, і калі лье дождж. Нялёгка працаваць з распаленым металам. Вось яны, магучыя, дужыя, як багі, сталевары Мінскага трактарнага завода. Чырванню ўспыхваюць іх твары. Гэта ўразае мастака. І калі А. Семілетаў, праходзячы практыку са сваімі студэнтамі (ён выкладае ў Беларускай тэатральна-мастацкай інстытуце), упершыню зайшоў у гэты цэх, ён доўга не мог адарвацца ад убачанага. Тады і ўзнікла задума карціны «Сталевары» (1975).

З такіх жа сустрэч з людзьмі нарадзілася і палатно «Сельскія камуністы» (1975). Гэта звычайныя калгасныя працаўнікі: жанчына-старшыня, трактарыст, механізатары, бригадзір. Людзі, якія дбаюць пра з'яўленне дзень. У прыватнай, будзённай сітуацыі А. Семілетаў паказвае пэўны бок чалавечых клопатаў пра зямлю, пра хлеб.

— Калі ўзнікае думка пра карціну, — гаворыць мастак, — пачынаеш пільна ўглядацца ў людзей, шукаеш патрэбны тыпаж, вобраз нараджаецца спачатку ў галаве, потым дапаўняецца фактурай, узятай з жыцця, і, нібы ўзбагачаны аэонам, ён зноў вяртаецца да цябе. Натуральны і натура для мяне — канва, на якой вышываецца задуманы вобраз.

Так нараджаліся сімвалічныя вобразы карцін «Вяртанне», «Палескія нафтавікі», «Герой-ветэраны», «Жыццё».

Пра што думаеш, застаючыся сам-насам з пейзажамі і нацюрмортам мастака? Пра здольнасць А. Семілетава вось так, праз непасрэдную сувязь з прыродай, раскрыць у простым матыве прыгажосць свету.

Так, у пейзажы «Лета» — шмат святла, наветра, тых няўлоўных нюансаў, якія дапамагаюць адчуць стан летняй беларускай прыроды, прыгажосць яе нягучных фарбаў, якія не заўсёды паддаюцца славесным апісанням. У пейзажы «Калгасная ферма» зрок абвострана ўспрымае яркасць фарбаў і выразнасць сілуэтаў калгасных пабудов. Ад нацюрморта «Бэз» нібы павявае водарам вясны. У пейзажы «Восень» барвовас буйства фарбаў, энергічна, экспрэсіўныя мазкі перадаюць трапяткі стан прыроды, празрыстае наветра залатога асенняга дня...

Жывапісец са спакойнай упэўненасцю чалавека, які робіць галоўную справу жыцця, сродкамі мастацтва расказвае пра час і пра сабе.

Б. КРЭПАК.

У ГАСЦЯХ У Караліны ПАШКЕВІЧ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 8—9).

І я ўспамінаю безыменны курганок, без помніка і нават без імя, хто тут пахаваны. Курганок гэты побач з магілаю Цёткі, і пахавана тут Феліцыя Пашкевіч, пляменніца паэтэсы, дачка брата Войцэха. 27 красавіка 1943 года ноччу ў дом увайшлі бандыты і забілі дзяўчыну.

— Толькі Ліза і Фэля засталіся на радзіме, у роднай зямлі, — уздыхае пані Караліна.

Я на лістку паперы маляю ёй магілу Цёткі, помнік на магіле, паказваю на малюнку, дзе пахавана Феліцыя — нічога гэтага пані Караліна не бачыла і не ведае. Потым пытаюся ў яе:

— Скажыце, пані Караліна, можа, у вас захаваўся якія дакументы ці фатаграфіі вашай сям'і?

— Няма, мілая, нічога, — з горыччу адказвае яна. — Тое, што табе Станіслаў прывёз, па людзях назбіралі, а я спаліла ўсё. Хварэла надта, думала, памру ўжо, дык узяла і ўсё спаліла.

Я жакнулася:

— Нашто было паліць?

— А каб не валялася пасля маёй смерці... А то валяцца будзе, дзеці будуць цягаць... Плакала я і паліла, нікога ж з нашага роду не засталася, адна я дажываю веку, вось Станіслаў не забывае, прыязджае, каб не ён... Але што зробіш, у кожнага чалавека сваё гора, кожнаму рабак сэрца точыць...

Потым мы гулялі па двары, па вёсцы, і пані Караліна нястомна хадзіла з намі, як мы ні прасілі, не хацела прылегчы адпачыць. Каля капліцы, атуленай таполямі, фатаграфаваліся, і пані Караліна стаяла, крышчу згорбіўшыся, склаўшы перад сабою худыя рукі. А я ўспамінала адну фатаграфію Цёткі, на якой была добра відаць яе рука, і мне здавалася, што рукі ў пані Караліны акурят такія, як былі ў яе сястры Алаізы.

Гулялі мы і за гумнамі, дзе густою сцяною расло жыта і пахла зялёным коласам, мятаю, і там фатаграфаваліся, і пані Караліна, не прывыкшая да та-

кой увагі, саромелася, зноў стаяла, склаўшы перад сабою рукі, а за спіною ў яе спела на гарачым сонцы збожжа.

Відаць, і радасным, і цяжкім быў для яе гэты дзень, ён вярваў яе з прывычнай адзіноты, вярнуў у мінулае, у маладосць, прынёс подых радзімы, успамін пра блізкіх і родных. Не пераставалі дрыжаць яе рукі, дрыжаў голас, з грудзей час ад часу вырываўся стогн, зноў і зноў наплывалі ўспаміны.

— Бацька наш добры быў, ніколі не біў дзяцей, мяне толькі раз стукнуў рукавом ад марынаркі, загадаў: «Ідзі скажы пастуху, каб выгнаў быдла ў поле», — а я не паслухалася. Дзіва, пяць дзевяць было, скажа адной што зрабіць, а тая іншую пасылае. Ён з намі мала бываў, больш у Пешчыне, там наглядзіў за парадкам, а ў Стары Двор прыязджаў у суботу вечарам, на нядзелю. Дома запраўляла ўсім маці, а дзеці вучыліся ў Гродні, у Вільні, на вакацыі і на святы з'язджаліся дадому, мы, сёстры, дома ніякай вялікай работы не рабілі, як малыя

былі, то бегалі ў лес па грыбы, па ягады, а як выраслі, то толькі сачылі за чысцінёю ў пакоях.

— А колькі было ў вашым доме пакояў? — пытаюся я.

— Пачакай, дай успомню, — кажа пані Караліна і пачынае лічыць. — Шэсць было пакояў, і кухня, — кажа яна...

Каля дома пачуўся рокат матора — гэта зноў прыехала, скончыўшы работу ў паліклініцы, пані Гелена. Караліна Пашкевіч павяла нас усіх у свой пакойчык, паставіла на стол, чым была багата яе хата. І мы елі «канакі» (бутэрброды), свежыя трускаўкі, пілі цёплае, толькі з пад каровы, малако.

— Вось ты і на сапраўднай вёсачцы пабыла, свежага малачка піла, — гадзіла мае рукі пані Караліна. — З кубачка ды ў губачку.

— Пані Караліна, нягледзячы на вы некалі вершы пісалі, — сказала я.

— У маладосці спрабавала, ды скоро пакінула, — прызналася Цётчына сястра.

З адчыненага акна павяла вечароваю прахалодаю, канчаўся доўгі летні дзень, які нам

здаўся вельмі кароткім, час было збірацца дадому, у кішэнні ў мяне ляжаў білет на цягнік да Варшавы.

Я дзякавала гаспадыні за яе гасціннасць, жадала добрага здароўя, сказала, што сёлета павінна выйсці кніга пра Цётку, што я прышло ёй гэту кнігу.

— Каб жа дажыць да такога шчасця, — гаварыла пані Караліна. — Тады я сказала ёй: «Сястрыца мілая, іду да цябе з кніжкаю пра цябе...»

Мы абняліся, пацалаваліся, пані Караліна праводзіла нас да машыны. І засталася стаяць пад ліпамі — самотная, у чорным гарнітурчыку, родная Цётчына сястра, якая засталася адна з вялікай сям'і Пашкевічаў і звязала нігачкою той далёкі час з сённяшнім днём... Я ўяўляла, як яна вернецца ў свой пакойчык са старымі габеленамі, якія віселі яшчэ ў Старым Двары, і ў мяне рабілася цяплей на сэрцы ад таго, што жыў яшчэ частачка свету, да якога дакраналася душа нашай выдатнай паэтэсы Цёткі.

Добрага здароўя вам, пані Караліна.

Лідзія АРАБЕЙ.

САМАДЗЕЙНАЯ ТВОРЧАСЦЬ: ПРАБЛЕМЫ І ШЛЯХІ РАЗВІЦЦА

СЯРОД разнастайных пра-
яў духоўнай культуры
нашага народа сама-
дзейнае выяўленчае мастацтва
займае даволі значнае месца.
Галоўнае прызначэнне яго —
маральна-эстэтычнае выхаванне
людзей, узбагачэнне іх света-
спгляду.

Самадзейнае мастацтва —
гэта шматгранная, складаная
з'ява. Яно не ўзнікла раптам,
а мае пэўную гісторыю раз-
віцця, цэлыя перыяды з харак-
тэрнымі асаблівасцямі, напрам-
камі і праблемамі. У апошні
час да выяўленчай самадзей-
насці, як з'явы ў цэлым, звер-
нута ўвага спецыялістаў не
толькі па мастацтву, але і па
філасофіі, сацыялогіі, псіхалогіі
і г. д. Праведзеныя выставкі
самадзейнай творчасці, як рэс-
публіканскія так і ўсесаюзнаыя
(прысвечаныя 50-годдзю Са-
вецкай улады, 100-годдзю з
дня нараджэння У. І. Леніна,
«Слава працы» і апошні —
прысвечаныя 60-годдзю Вяліка-
га Кастрычніка ў рамках Усе-
саюзнага фестывалю самадзей-
най мастацкай творчасці пры-
цоўных), наглядна прадэ-
манстравалі яе небывалы ўз-
ровень, значныя поспехі, да-
сягнутыя за апошнія 5—7 га-
доў.

Павышэнне жыццёвага ўзроў-
ню савецкіх людзей па-
спрыяла развіццю духоўнай
культуры, з'явілася важным
сродкам далучэння чалавека да
творчага працэсу.

Што сабой уяўляе непрафесія-
нальная творчасць, у чым
яе спецыфіка і асаблівасці? У
першую чаргу самадзейнымі
мастакамі прынята лічыць тых
людзей, якія не атрымалі спе-
цыяльнай мастацкай адукацыі і
сумяшчаюць заняткі творчас-
цю з асноўнай працай. Гэта
значыць, што творчасць заста-
ецца для іх сродкам культур-
нага адпачынку. Былі, вядома,
у гісторыі жывалісы і выключ-
чэнні, але ж мы разглядаем
самадзейных мастакоў у маш-
табе масавай творчасці наро-
да, калі не адзіны і сотні, а
тысячы людзей з'яўляюцца не
толькі «прафесіянальнымі гле-
дачамі», але і самі ствараюць
хвалючыя, часам высокама-
стацкія карціны, скульптуры,
графічныя лісты.

Па сваёй спецыфіцы сама-
дзейнае мастацтва адрозніва-
ецца ад прафесіянальнага і на-
роднага некаторымі асаблівас-
цямі. Яно не мае, скажам, та-
кіх глыбокіх традыцый. Сама-
дзейнае мастацтва вылучаецца
большай неспрэчнасцю, чым,
скажам, «вучонае» майстэрст-
ва, хаця і яно павінна адзін-
вацца з пазіцыі агульнапры-
нятых крытэрыяў. Якія этапы
прайшла самадзейная твор-
часць рэспублікі, перш чым
дасягнуць сучасных поспехаў,
і якія праблемы стаяць на яе
шляху?

У першыя паслярэвалюцый-
ныя гады яна развівалася ў
асноўным у агітацыйных, пра-
пагандысцка-афарміцельскіх і
формах. Мастакі-самавучкі
ўнеслі пэўны ўклад і ў ажыц-
цяўленне Ленінскага плана ма-
нументальнай прапаганды. З іх
удзелам ствараліся помнікі
К. Марксу, Ф. Энгельсу, К. Ліб-
нехту.

Немалаважную ролю адыгра-
ла самадзейная выяўленча
творчасць у гады Вялікай Ай-
чынай вайны. Партызанскія
мастакі афармлялі насценныя
газеты, баявыя лісты, рукапіс-
ныя часопісы. На іх старонках
маляваліся партрэты партызан-
герояў, ствараліся кампазіцыі,
якія адлюстроўвалі героіку
партызанскага жыцця, высмей-
валі ворагаў. Малюнкі заўсё-
ды ствараліся пад уплывам све-
жых назіранняў, вострых ура-
жанняў і таму ім уласцівы да-
кументальная праўдзівасць,
шчырасць.

Партызанская самадзейная
творчасць не толькі адлюст-
роўвала эпизоды, падзеі зма-
гання, але і выходзіла, натхня-
ла савецкіх людзей у вызва-
ленчай барацьбе, і ў гэтым яе
найбольш важнае, першарад-
нае значэнне.

Пасляваенны перыяд у раз-
віцці самадзейнага мастацтва
па асаблівасцях і тэндэнцыях
падзяляецца на два ярка вы-
яўленыя этапы — п'яцідзсятыя

— канец шасцідзсятых і сямі-
дзсятых гады.

У п'яцідзсятыя гады сама-
дзейная творчасць развівалася
ў напрамку, які быў уласці-
вы перадаванаму перыяду.
Тут прадугледжвалася задача
далучэння мас да культуры, да
мастацтва пры дапамозе занят-
каў у студыях, гуртках, на кур-
сах і семінарах.

Карэны пералом у стаўлен-
ні да непрафесіянальнага ма-
стацтва адбыўся на рубяжы
шасцідзсятых і сямідзсятых
гадоў. Калі раней самадзейная
творчасць лічылася з'явай, якая
патрабуе да сябе нейкага па-
блежлівага падыходу, то сёння
яна наглядна паказала, што
мае свае ўласныя эстэтычныя і
мастацкія каштоўнасці. У апош-
ні час творчыя работы, выка-
наныя ў стылі «наіўнага рэалі-
зму», не разглядаюцца як сла-
быя. Да іх прымяняюцца ін-
шыя крытэрыі — асаблівасці
мастацкага адлюстравання све-
ту, звязаныя з вобразна-твор-
чым мысленнем.

Разнастайнасць стылявых на-
прамкаў, выяўленчых прыёмаў,
творчых почыркаў самадзей-
ных мастакоў — вынік таго но-
вага падыходу да непрафесія-
нальнай творчасці, які вызна-
чае сённяшні дзень. Атрад са-
мадзейных мастакоў за апош-
нія пяць—сем гадоў значна па-
поўніўся цікавымі, самабыт-
нымі жывалісамі, графікамі.
Карціны Ф. Дудо, М. Засінца,
Д. Крупені, Л. Трахалёвай,
М. Чарвякова і многіх іншых з
поспехам прадстаўляюць сама-
дзейнае мастацтва нашай рэс-
публікі на ўсесаюзнай арэне.

Кожны аўтар адлюстроўвае
жыццё ў розных, непаўторных
вобразных формах і вывах.
Адны паказваюць навакольны
свет праз «наіўнае», неспрэч-
нае, напоўненае чысцінёй чала-
вечыя пацупляў мастацкае ба-
чэнне навакольнага свету, дру-
гія грунтуюць сваю творчасць
на веданні законаў колеравых
судносін, паветранай і ліней-

най перспектывы. Але ўсе на-
прамкі і стылі, на якія можна
фармальна падзяліць непра-
фесіянальную творчасць, ад-
нолькава важныя ў сэнсе іх
эстэтычнага значэння.

Сярод разнастайнасці тэм,
што можна назіраць на многіх
выстаўках, асноўнае месца па-
чынае займаць тэма працы.
Кожны мастак па-свойму адлю-
строўвае гэту тэму ў сваім твор-
ы. Калі адны паказваюць яе як
нешта святочнае, урачыстае, то
другія стараюцца адлюстравыць
яе канкрэтна, з усімі падра-
бязнасцямі і асаблівасцямі. І
калі прафесіянальны мастак, як
правіла, бачыць у той ці іншай
працы самае галоўнае, харак-
тэрнае, то самадзейны ў сваёй
карціне імкнецца расказаць аб
усім падрабязна. Для яго ўсё
галоўнае. Гэтая тэндэнцыя назі-
раецца і ў іншых жанрах —
партрэце і пейзажы. Часам у
партрэце ўвага канцэнтру-
ецца на стварэнні пэўнага воб-
раза з адметнымі псіхалагіч-
нымі рысамі і наглядна відаць хі-
бы прапорцый, малюнка, але
яны не перашкаджаюць успры-
маць вобраз такім, якім імк-
нуўся стварыць яго аўтар.

Кожны самадзейны мастак у
сваёй творчасці звяртаецца да
пейзажа, а работы такіх вядо-
мых майстроў гэтага жанру, як
Л. Трахалёва, П. Красавіна,
Ф. Дудо, Н. Шчаланогоў,
А. Сакалоў, заўсёды напоўне-
ны чысцінёй чалавечых пера-
жыванняў, радасцю адкрыцця
нававольнага свету, невычэрп-
ным багаццем адвечнай красы.

Цяпер мастацкая творчасць
знаходзіцца на новым этапе
сваёго развіцця, хаця на гэтым
шляху існуюць даволі складан-
ныя праблемы. І да сённяшня-
га дня выяўленчае самадзей-
нае мастацтва ў пэўнай меры
лічыцца нейкай другараднай
галіной у параўнанні з хора-
мі, народнымі тэатрамі, сама-
дзейнымі вакальнымі ансамбля-
мі і г. д. Самадзейным выяў-
ленчым мастацтвам, яго развіц-

цём і накіраванасцю ў рэспуб-
ліцы займаюцца Рэспублікан-
скі Дом народнай творчасці і
Дом мастацкай самадзейнасці,
а таксама і абласныя. У кожна-
м з іх у асноўным працуе па
аднаму метадысту, якія выкон-
ваюць работу метадыста, кан-
сультанта і арганізатара. І
атрымліваецца так, што да ма-
стакоў звяртаюцца толькі тады,
калі трэба папоўніць абласную
ці рэспубліканскую выставку
новымі творами. І далёка не
часта даводзіцца метадысту су-
стрэцца з самадзейнымі ма-
стакамі ў іх «майстэрнях»,
аказваюць дапамогу, пагутарыць
наогул аб мастацтве, падказаць
тэму і г. д. Іншы раз самі
мастакі ідуць са сваімі работа-
мі ў Дом народнай творчасці
ці ў Дом мастацкай самадзей-
насці, каб атрымаць кансульта-
цыю, пацуць параду. А што
рабіць тым, хто жыве ў адда-
леных раёнах, у сельскай мяс-
цовасці, хто заняты штодзённай
працай? Так і застаюцца яны
адзіны на адзіны са сваім мастац-
твам.

Многія аматары займаюцца
ў мастацкіх студыях, гуртках ці
з'яўляюцца членамі Клуба са-
мадзейнага мастацтва. Аднак
гэта тычыцца ў большасці вы-
падкаў жыхароў горада, хаця
далёка не ў кожным горадзе
існуюць студыі і гурткі выяў-
ленчага мастацтва. Сёння на
116 раёнаў іх не больш чым
70.

Немалаважнай праблемай
з'яўляецца забеспячэнне ма-
стакоў неабходнымі матэрыяла-
мі для працы. Не проста, на-
прыклад, адшукаць загрунта-
ванае палатно, фарбы, пэндзлі,
якіх у магазіне не заўсёды
знойдзеш.

Вельмі станоўчая з'ява — аб-
мен выстаўкамі самадзейнага і
народнага мастацтва з іншымі
рэспублікамі. Такія мерапры-
емствы праводзіліся на лініі
Рэспубліканскага Дома народ-
най творчасці і Дома мастацкай
самадзейнасці.

Неабходна прыкласці нямаля
намагання з боку зацікаўле-
ных ведамстваў і арганізацый,
каб гэта галіна народнай твор-
часці атрымала далейшае раз-
віццё ў адпаведнасці з патра-
баваннямі часу.

Р. ШАУРА.

МЕРЫДЫЯНЫ ДРУЖБЫ ВЫСОКІ ПОЎДЗЕНЬ СЯБРА

Гісторык, які будзе
даследаваць (ці ўжо да-
следаў) праблему літа-
ратурных узаемасувя-
зей, не можа не звяр-
нуць увагу на наступны
факт: незвычайнае
ажыццёнае сувязей па-
між беларускай і бал-
гарскай літаратурамі,
якое пачалося ў 60-х га-
дах. У нас выходзіць ан-
талогія балгарскай паэ-
зіі «Ад стром балкан-
скіх» (1964 год), а ў
апошняй Балгарыі пачы-
наюць выдавацца ў гэ-
ты час першыя кнігі
нашай паэзіі, спачатку
класічнай, потым суч-
аснай... Пачатак быў
зроблены, і быў зробле-
ны ён, як кажуць, у
добры час, насенне па-
дала на спрыяльную
лебу. І сёння мы мо-
жам з горадасцю кан-
статаваць, што ўсходы
даюць добры ўраджай,
што першае знаёмства
церарасло ў цеснае
творчае сяброўства. І
справа ўжо не толькі ў
абмене перакладамі. Ка-
лі прыгадаць тады па-
дзеі, як Дні балгарскай
літаратуры ў БССР (май
1972 года), як прыезд
у канцы мінулага года
дэлегацыі балгарскіх дэле-
гацый на чале са ста-
рэйшымі пісьменнікамі
краіны Героямі Сацыя-
лістычнай Працы Камен-
нам Калчавым і Ангелам
Тодаравым, то ў нас
дзец падстава сведчыць
і наступнае: дружба на-
ша выходзіць за рамкі

чыста літаратурныя і
набыла влікі грамад-
ска-палітычны сэнс. Яна
з'яўляецца рэальнай
праявай існавання між-
народнага саюза новага
тыпу — краін сацыялі-
стычнай садружнасці.
Але вернемся да па-
чатку 60-ых гадоў.
Складальнікам, пера-
кладчыкам, а інакш ка-
жуць, ініцыятарам вы-
дання першай балгар-
скай анталогіі на бел-
арускай мове («Ад стром
балканскіх») быў, як мы
ведаем, Ніл Гілевіч. Ён
быў тут пачынальнікам,
«е р ша праходцам». Ана-
лагічную ролю ў да-
ччэнні да нашай літа-
ратуры ў сябе на радзі-
ме ўзяў балгарскі паэт
Найдан Выхаў. Гэта в
яго лёгчай рукі пачалі
выходзіць на балгар-
скай мове зборнікі вер-
шаў Купалы, Коласа,
Куляшова, Броўкі, Таі-
на, Панчанкі... Потым
прышлі і другія пера-
кладчыкі нашага паэ-
тычнага слова, як, на-
прыклад, Андрэй Гер-
манаў, потым балгары
атрымалі магчымасць
чытаць на роднай мове
і творы нашай прозы —
кнігі Мележа, Выкава,
Шамліна, Брыля, Ада-
мовіча... Але першай
ініцыятыва належыць
Найдану Выхаў, да-
стойнаму партнёру на-
шага Ніла Гілевіча.
Н. Выхаў быў пер-
шым балгарскім пісь-
меннікам, якога я аса-

біста ўбачыў у Белару-
сі.

Потым мы сустрэка-
ліся з ім неаднойчы і ў
нас і ў яго сонечнай,
горнай Балгарыі. Пры-
гадаю, з ім мы захап-
леннем (я ледзьве паспя-
ваў за ім) паназваў ён
сваё Сафію. Не магу не
аддаць належнае яго
захапанасці ў сям'ю, у
сыноў, у стараную
маці (я меў гонар па-
знаёміцца з ім) ў яго
дома — нельга быць у
Балгарыі і не пабыць у
гаспалях у Выхава), у
родную зямлю. Не магу
не аддаць належнае яго
ўлюбёнасці ў працу, у
часопіс «Септамвры»
(«Вервесець»), загадчы-
кам аддзела паэзіі якога
ён з'яўляецца нязменна
шмат год, у сваіх сяб-
роў па справе, у літа-
ратуру, у родную культу-
ру... І тым больш не
магу не аддаць належ-
нае яго здольнасці дая-
льч гэтыя захапанасці
і ўлюбёнасці з намі, з
нашай краінай і нашай
літаратурай, пераносіць

сваю любоў на нас. Ён
не толькі перакладае і
прапагандуе нашу паэ-
зію. У яго ёсць цыкл
вершаў, звязаных з бе-
ларускімі ўражаннямі і
прасякнутых сапраўд-
ным паэтычным па-
чунцём. Недарэмна Н. Гі-
левіч у сваім талі-
м што выдадзеным
даследаванні суч-
аснай балгарскай паэ-
зіі «Верная вялікім за-
паветам» прыводзіць
верш Выхава пра на-
шу Брэсціну як пры-
клад таго, што паэт «но
толькі ўмее скупымі,
дакладнымі штырхамі
наідаць малюнак, але
і сагрэць яго жывым
чалавечым пацупцём,
умею стварыць лірычны
настрой» і г. д.
Я не пытаюся зараз
мысленна ў Найдана

Выхаву: як справы? Я
ведаю дакладна, што ад-
на з галоўных спраў,
якімі ён зараз заняты, —
гэта выданне анталогіі
беларускай паэзіі па-
балгарску. І ведаю так-
сама, — па гэтай справе
ён прыязджаў да нас у
красавіку месцы, —
што ён працуе над іні-
цыяй пра сённяшнюю Бе-
ларусь, запланаванай у
выдавецтве...
Калі едзеш па аўта-
страдае, якая вядзе з
Сафіі на Габраву, то
недзе прыкладна на
паўдарозе спадарожнік
сказаў: «Вёска Брэсці-
на... Тут нарадзіўся
Найдан Выхаў». Так
яно і ёсць сапраўды.
І нарадзіўся ён, да-
дам, у сваёй прыда-
рожнай Брэсціцы роўна
п'яцідзсят гадоў назад

(вось дзе прычына на-
шай размовы).
У адным са сваіх но-
вых вершаў (два з іх я
прапанаваў ўвазе чытача
ў сваім перакладзе) наш
сябра, наваканы юбі-
ляр піша пра «спелы»,
«залаты» жнівень. Пяці-
дзятлігоддзе — гэта
таксама свайго роду
жнівень у жыцці чала-
века, гэта яго высокі
поўдзень. І я, ад сябе
асабіста, ад усіх белару-
скіх сяброў Найдана
Выхаву, працтваю яму
праз адлегласць руку і
жадаю, каб яго жнівень
не спынаўся перахо-
дзіць у верасень і каб
ён, як і апеты ім у вер-
шы, быў таіж ж залаты
і пёс таіж ж багаты плён
на карысць нашых літа-
ратур, нашай дружбы.
Анатоль ВЯРЦІНСКІ.

Найдан ВЫХАУ ЖНІВЕНЬ

Андрэй ГЕРМАНАВУ

Які ён, месяц жнівень, ціхі, спелы,
які ён, месяц жнівень, залаты!
Плыве, струменіцца на ўвесь свет цэлы,
як напісаў паэт, «пах траў густы».

Яго цяплом і шчодрасцю абняты,
падзяку вымаўляй, хаця б без слоў,
якой так варты пчолак і араты —
за іх старанне, працу і любоў.

Яшчэ запомні хлеба смак пшанічны,
мядовы водар затрымай ў сабе.
У іх сабраны сёння — сок крынічны,
дажджынкы срэбныя, што ўпалі

па сябе.

Вазьмі сабе на памяць жнівень гэты,
што, нібы кропля мёду, залаты,

з асторай, дзе, як сказана ў паэце, струменіцца «пах траў густы». МУЖЧЫНСКІ ПАРТРЭТ

Калі яму бывае светла, тут жа
святло сваё ён дзеліць на усіх.
Калі яму бывае цяжка дужа —
як ранены, ён спыніцца на міг.

Ды, зубы сіцснуйшы, крон робіць новы,
далей, па стромах, крэйж пацягне свой.
Спагады не шукаючы, ні словам
не выдаўшы боль ад знявагі злой.

Якой бы горкай не здалася крыўда,
ён ведае: што свой не спыніць рух,
што будзе з верай светлай непарыўна
да існы імкнуча яго дух.

Імглу рассее, прад сцяной не ў страсе,
маланкі ловіць, зрушвае прастор...
Перад усімі і за ўсё ў адказе.
Як у спектаклі, дзе адзін актёр.

На спектаклі гэтага тэатра ахвотна ідуць; на бліжэйшых подступах да будынка Дома афіцэраў у Мінску запытаюць, ці няма «лішняга білецка»; у часе паказу і пасля заканчэння ў зале гучаць дружныя апладысменты і воплічы «Дзякуй! Браваль!». Глумачыцца гэта творчай смеласцю рэжысуры і высокім узроўнем актёрскага выканання, самастойнасцю ў рэпертуарных шуканнях і сучасным характарам усіх кампанентаў сцэнічнага відовішча. Талінцы прапанавалі ўвазе мінчан і дзве інсцэніроўкі паводле твораў Э. Хемінгуэй і В. Шукшына, што абзначыла цікавую тэму іх гастролі — літаратура і тэатр, эксперыментальны пошук эквівалента мастацкага слова сродкамі цяперашніх пастановак мажымасцей у тэатры. Заўвагамі і назіраннямі ў сувязі з гэтым сёння дзеліцца з чытачамі крытык В. Небышынец.

ПРЬЕМНАЯ асаблівасць рэпертуару Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра Эстонскай ССР у час яго гастролі ў Мінску адразу кідаецца ў вочы: на афішах тэатра пазначаны спектаклі, якія або зусім не ставіцца на іншых сценах краіны, або рэдка ці даўно не ставіліся. Гэта само па сабе прыцягвае ўвагу глядачоў. Разнастайная і стракатая гастрольная афіша талінцаў і ў жанравых адносінах: тут і лірычная камедыя Б. Ласкіна «Час кахаць», і фарсавая, эксцэнтрычная «камедыя стансвішчаў» М. Мэі і М. Эпекена «Мая жонка — ілгунья!!!»,

тэатра імя У. Маякоўскага. Менавіта ў гэтым тэатры пачынаў В. Чармянёў свой шлях у мастацтва рэжысуры. Адчувальны на яго работах і ўплыў тэатральнай манеры Маскоўскага тэатра на Таганцы. Нездарма ў інсцэніроўцы «Я прыйшоў даць вам волю» выкарыстана музыка суправаджэння і песні У. Высоцкага. Нававыя любімаўскага тэатра выкарыстаны і ва ўражлівым выяўленчым вырашэнні фінальнай сцэны ў п'есе «Па кім зьвоніць зьвон» з яе эфектыўнай пластыкай выканаўцаў, фігуры якіх выходзяць на кароткія імгненні з цемры промнямі

сапраўдныя адносіны да дзяўчыны. На пытанне Джордана, ці не з'яўляецца Марыя палюбоўніцай Пабла — важака партызанскага атрада, яна ў адказ дае «...аплаху». Рэакцыя героя — зусім нечаканая, але псіхалагічна абсалютна апраўданая: ён шчыра і шчасліва ўсміхаецца.

Такога эпизоду няма ў рамана. Пастаноўшчык удала перадае ўнутраную згадку героя, якая не выказваецца ў голас. Бельмі выразны прыклад творчэга выхodu да перакладу прозы на мову сцэны! Апраўдана і выкарыстанне ў інтымных размовах паміж двума закаханымі іспанскай мовы, таму што расшыфроўка тых слоў, якія гучаць проста і цнатліва ў рамана, на сцэне атрымала б адценне залішняй сентыментальнасці і меладраматызму.

Запамінальны, сапраўды маінументальны вобраз спагадлівай і мудрай жанчыны з народа, якая многае перажыла за свае жыццё, зведаўшы і гадзі-

цью адмовіцца ад падрабязнейшага фіналу рамана, аформіўшы яго наступным чынам: выконваючы свой рэвалюцыйны абавязак, усе героі гінуць. Над іх трупамі Пілар абвясцічае неўміручасць справы рэвалюцыі, веру ў яе канчатковую перамогу. Тэатр паказвае, што ў рашучы момант усе члены партызанскага атрада ў адным страі паўстаюць на апошняе змаганне. Яны не вагаюцца, хаця добра ведаюць: ніхто з іх не выйдзе з поля бою жывым. І ў гэтым сказалася вышэйшая вернасць пастаноўшчыка асноўнай думцы п'еснініка-барэаўбіта, непасрэднага ўдзельніка падзей грамадзянскай вайны ў Іспаніі. Тэатр зусім слушна вырашае фінал як аптымістычную трагедыю: гераічная гібель партызан, якія перамаглі страх смерці ў імя барацьбы, сцвярджае бессмяротнасць іх справы: народ перамагне нельга.

Больш спрэчным з'яўляецца зварот В. Чармянёва да твор-

трагедыю моцнай, выдатнай асобы засталася ўсё-такі нерэалізаванай.

І тут, відавочна, не толькі віна А. Захарава — выканаўцы ролі галоўнага героя. У іншых спектаклях ён паказаў сябе дастаткова тэмпераментным актёрам з багатымі патэцыяльнымі магчымасцямі. Нагадаем, да прыкладу, яго эмацыянальна яркае і псіхалагічна дакладнае выкананне складанага па драматургіі вобраза дырэктара саўгаса Вялых у «Барвовым бары». І зусім ужо незразумела, калі А. Захараў і іншыя выканаўцы невыразна вымаўляюць словы сваіх персанажаў, глытаюць канчаткі. Сакавітая, па-народнаму каларытная мова Шукшына часам губляецца, не даходзіць да залы ва ўсёй яе маляўнічасці.

Франтальная будова большасці мізансцэн з намерам вызвання непасрэднай гаворкі з глядачом, прамога адрасавання праблематыкі твору ў глядзельную залу, на жаль, не дазваляе пастаўленай мэты, бо персанажы амаль не ўзаемадзейнічаюць, адносіны паміж імі прасочваюцца недастаткова дакладна. Ці не таму эмацыянальная атмосфера спектаклі перадаецца пераважна ў фарсаваным гучанні?

Прыёмнае выключэнне —

ШЫРОКІ ТВОРЧЫ ДЫЯПАЗОН

і псіхалагічная драма Т. Уільяма «Трамвай «Жаданне», і нават крмінальная аповесць С. Радзісана «Допыт». Есць у рэпертуары і п'еса «Барвовы бор» Л. Маісеева, жанр якой неакрэслены: яна даволі механічна спалучае элементы камедыі, меладрамы і мае драматычныя сітуацыі. Прывесчаная надзеянная тэматыка, яна шмат у чым паўтарае тое, што сказана пра тое ж іншымі драматургамі. Але і гэты спектакль талінцаў, як і тыя творы, аб якіх будзе сказана ніжэй, добра ўспрымаюцца глядачом. Кожны з нас у такім рэпертуары знаходзіць тэатральнае відовішча на свой густ. Не абмяжэны і самыя маленькія прыхільнікі Мельпамены. Для іх талінцы прывезлі і дзве казкі Я. Шварца — «Чырвоная Шапачка» і «Два клёшы».

Сучасная манера выканання, высокі прафесіяналізм актёраў, прыхільнасць да абстрактнага сюжэтных калізій — усё гэта прыйшлося да спадобы м.пскаму глядачу і забяспечыла на спектаклях нашых гасцей перапоўненую аўдыторыю. Найбольш ярка і выразна творчае аблічча калектыву выявілася перш за ўсё ў інсцэніроўках, аўтарам і пастаноўшчыкам якіх з'яўляецца галоўны рэжысёр тэатра Віталій Чармянёў. Гэта і аразумела, бо ідэйна-мастацкая пазіцыя кіраўніка вызначае заўсёды асноўныя рысы таго ці іншага тэатральнага калектыву.

Гэты рэжысёр не робіць сакрэтаў, што яго пошукі знаходзяцца ў рэчышчы творчых шуканняў яго настаўніка А. Гапчарова з Маскоўскага

сцягла. Але В. Чармянёў — не згігон (а ёсць жа рэжысёры, якія не здолелі вызваліцца ад занадта запісаныя сцэнічных адкрыццяў сваіх аўтарытэтных папярэднікаў). Ці ж гэта не смеласць, калі тэатр дае сцэнічнае ўзнаўленне вяршыні мужнага рэалізму класіка амерыканскай літаратуры XX стагоддзя Э. Хемінгуэй — рамана «Па кім зьвоніць зьвон!» І мінчане высока ацанілі такую творчую дзёрзкасць талінцаў.

Страты пры пераносе лірычнай прозы Хемінгуэй з яе ўнутранымі маналагамі галоўнага героя, поўнымі рэтраспекцыямі і пераходаў да «патоку свядомасці», непазбежны пры перакладзе на аб'ектыўна-маўляную мову тэатра. Таму, напрыклад, так адчувальна паменшылася ў спектаклі месца, якое займае вобраз галоўнага героя Роберта Джордана ў рамана. У інсцэніроўцы ён стаў побач з іншымі персанажамі.

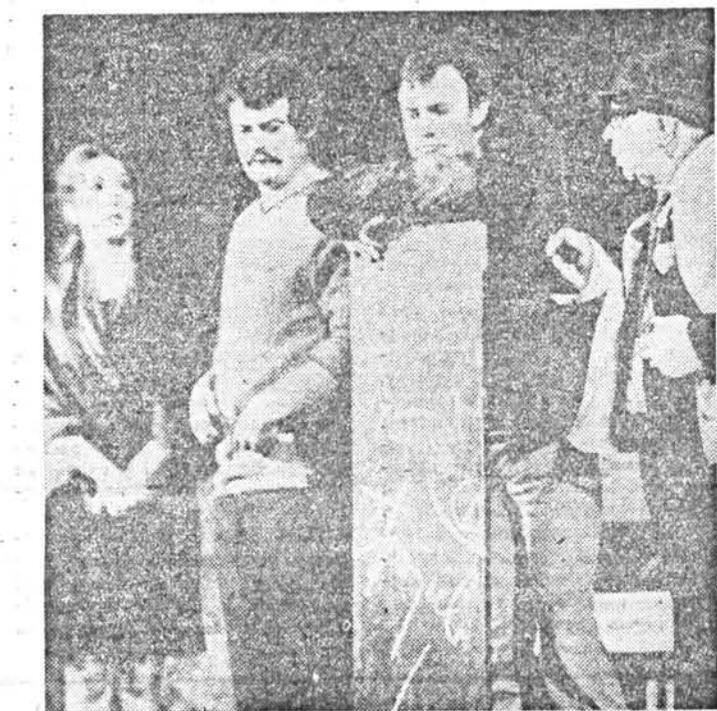
У межах зададзенага драматургічнага матэрыялу выканаўца ролі Роберта артыст Ю. Арлоў строгімі і эканомнымі сродкамі абмалёўвае свайго героя, стварае дакладны знешні партрэт, манеры і паводзіны, складаныя ўзаемаадносіны з іншымі персанажамі. Тонка перадае артыст у дуэце з партнёрамі С. Арловай зараджэнне кахання паміж Робертам Джорданам і Марыяй. У час іх першага спаткання Марыя — Арлова шчырымі і ўзрушанымі вачамі сочыць за Джорданам, за кожным яго крокам, чуіна адгукваецца на кожнае яго слова. Герой жа Ю. Арлова наўмысна пазбягае глядзець на Марыю. І ў гэтай сваёй уяўнай наўмыснасці выдае свае

ны гора, і імгненні шчасця, і якая захавала непасрэднасць пачуццяў, гатоўнасць зразумець і паважаць пачуцці іншых, — Пілар. Але вызначальная рыса характару Пілар у выкананні А. Бедрадзінавай — бязмежная і непакідаемая вернасць ідэалам народнай рэвалюцыі. Здавалася б, знешні выгляд гераіні А. Бедрадзінавай не супадае, нават супрацьлеглы той мажынай постаці, якая паўстае са старонак рамана, дзе Пілар намалювана поўнай, грузнай жанчынай. Але ўнутранае пераўвасабленне актрысы, адчуванне ёю духоўнага свету гераіні Хемінгуэй прымушае нас гаварыць і ў такіх сцэнічных партрэтах Пілар.

Вось гэтага псіхалагічнага паглыблення ў вобраз часам не стае выканаўцу партызанскага кіраўніка Пабла артысту Рэйну Арэну, хаця ён яркава перадае індывідуальную адметнасць гэтага складанага вобраза, што нясе ў сабе многія супярэчнасці тагачаснага партызанскага руху ў Іспаніі, увасабляе тую маральную «ягюту калону» ў духах прыхільнікаў рэвалюцыі, на якую таксама кладзецца доля віны за паражэнне ў грамадзянскай вайне, што адзначаюць даследчыкі і гісторыкі гэтага гістарычнага працэсу ў Іспаніі 30-х гадоў. Трэба заўважыць, што і драматургічна роля Пабла распрацавана інсцэніроўшчыкам недастаткова пераканальна.

Істотныя змены зроблены ў фінале пастаноўкі. Але яны не супярэчаць ідэйна-мастацкаму зместу рамана. У Хемінгуэй лёс герояў канчаткова не вырашаны; героі яшчэ не пазбеглі небяспекі загінуць пасля выканання баявога задання — гадзіну маця. Пабла, Пілар і Марыя пераходзяць у другі раён партызанскага руху, а цяжка паранены Джордан прыкывае іх адыход. І ўвогуле крыўдна, што спектакль талінцаў не захававу наватарскае пераасэнсаванне Хемінгуэем адвечнай тэмы кахання. Калі шэкспіраўскія Рамэа і Джульета гінуць, каб здзейсніць клятву вернасці, дадзеную імі адзін аднаму, сцвердзішы смерцю бессмяротнасць свайго кахання, то Роберт Джордан упростае Марыю, і яна пагаджаецца з ім, застаецца жывы. Пакуль хто-небудзь з іх жывы, то не загіне, не знікне і іх пачуццё. Гэтага матыву няма ў спектаклі.

Наогул, падзеі апошняга бою маглі б даць дастаткова матэрыялу для асобнага спектакля, таму пастаноўшчык меў ра-

С. Арлова, заслужаны артыст ЭССР А. Захараў, Ю. Арлоў і заслужаны артыст ЭССР Я. Паўлаў у ролях Марыі, Аўгустына, Роберта Джордана і Фернанда ў спектаклі «Па кім зьвоніць зьвон». Фота І. АБРАЎЦА.

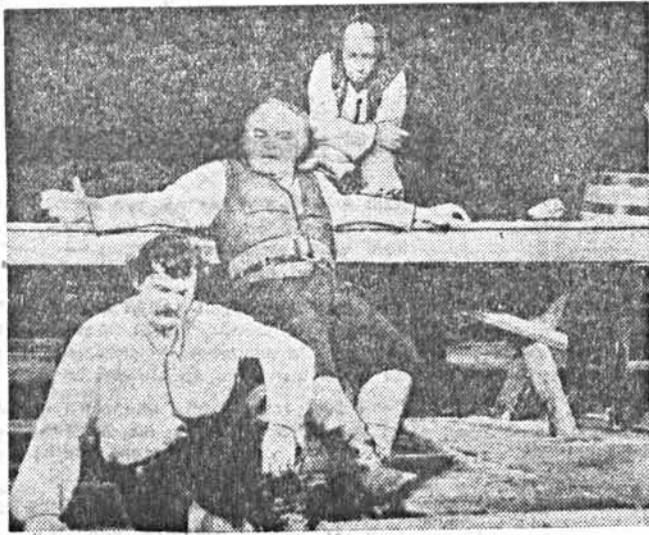
чысці таленавітага савецкага пісьменніка, кінарэжысёра і актёра Васілія Шукшына: тэатр першым узяўся за інсцэніроўку твора «Я прыйшоў даць вам волю», які не паспеў паставіць на кінаэкране сам Шукшын.

На падставе літаратурнай першакрыніцы В. Чармянёў прапанаваў сваё драматургічнае прачытанне лёсу Разіна. Еядома, што Шукшын ужо на здымачнай пляцоўцы заўсёды ўносіў карэктывы ў свае сцэнарыі, часта даволі істотныя. Ён настойліва і пакутліва шукаў экранны эквівалент уласных праявітых твораў і рэдка быў задаволены вынікамі. Да таго ж, рэч, разлічаная для ўвасаблення на кінаэкране з яго вялікімі вобразна-выяўленчымі магчымасцямі, безумоўна, цяжка ўкладзі ў пракрустава ложа тэатральнага відовішча на дзве з паловай гадзіны сцэнічнага дзеяння. Шмат якія моманты ў пастаноўцы гасцей дуюць нам права прызнаць слушным агульным ход інсцэнізацыі. Пастаноўшчык захававу ў аснове гістарычную канцэпцыю аўтара, яго разуменне супярэчлівай фігуры Сцяпана Разіна, правільна расставіў і даў да гледача сацыяльныя акцэнтны гэтага народнага руху ў гісторыі Расіі. Але заяўленая тэатрам і пастаноўшчыкам спроба стварыць спектакль пра-

вобразы Мацвея Іванова, Ларкі Цімафеева, Карнея Якаўлева ў выкананні Л. Шаўцова, Б. Трошкіна і У. Ермалаева, якія ў лепшых эпизодах спектакля з вялікім упутраным напружаннем раскрываюць духоўнае бунтарства папленнікаў Сцяпана Разіна. Дарэчы, менавіта ў час вострых паядынкаў паміж імі і Сцяпанам і паўстае на ўвесь рост вобраз легендарнага правадчыра народнага паўстання. Тут і А. Захараў іграе глыбей, бо яму ёсць з кім спраццацца і каэфліктаваць.

Сярод актёраў, якія справядліва заваявалі безумоўную прыхільнасць мінчан, трэба назваць С. Арлова і Л. Шаўцова, Т. Салоднікову і Б. Трошкіна, Ю. Арлова і Я. Паўлава, У. Ермалаева і А. Бедрадзінава, Л. Галаватую і Г. Патапава, якія ўмела ўваходзяць у рэжысёрскі свет В. Чармянёва і арганічна наводзяць сябе ў вобразе. Лепшыя работы тэатра, у тым ліку і дыскусійныя, накітат той жа інсцэніроўкі шукшынскіх старонак, пакідаюць адчуванне радасці сустрач з таленавітым і самабытным творчым калектывам. Анідагі на спектаклях нашых гасцей з Эстоніі — лепшая ацэнка іх працы.

Вадзім НЕБЫШЫНЕЦ.

Заслужаныя артысты Эстонскай ССР А. Захараў і Р. Арэн і артыст Х. Кантрэас у ролях Сцяпана Разіна, Фрола Мінаева і Стыра ў спектаклі «Я прыйшоў даць вам волю».

Сёлета трупна Гомельскага абласнога драматычнага тэатра трымала творчы экзамен перад патрабавальным лінскім гледачом. Спектаклі яго дэталёва абмяркоўваліся тэатральнай грамадскацю, у БТА, на старонках друку. Агульнае ўражанне засталася такое, што калектыв мае больш шырокае магчымасці для глыбіннага раскрыцця праўды жыцця ў больш яркіх рэжысёрскіх трактоўках і цікавейшых акцёрскіх работах. Прычыны глыбокага выкарыстання творчага патэнцыялу называліся розныя. Указваліся і рэжысёрскія пралікі: недастаткова самастойны або, наадварот, празмерна свавольны падыход да сцэнічнага ўвасаблення п'ес. Прапануем чытачам артыкул сталага гледача, які аналізуе работы гамельчан менавіта ў гэтым ракурсе.

Як вядома, цяпер часта дыскутуецца пытанне адносна праўды і абавязкаў рэжысуры пры пастаноўцы класікі і сучаснага рэпертуару. Такія артыкулы ў сувязі з канкрэтнымі прычынамі (спрэчымі спектаклямі) друкуюцца і ў спецыяльнай прэсе («Тэатр» або «Тэатральная жывая»), і ў «Літаратурнай газетзе». Былі такія матэрыялы і на старонках «ЛіМа».

Наколькі «вольныя рукі» рэжысуры, калі яна бярэцца па-свойму чытаць даўно вядомы твор? Ці бязмежная такая вольнасць?

Сучасныя п'есы савецкіх драматургаў, веабліва тая, што ўжо былі апрабаваны на сталічных сценах, ставяцца на абласных больш або менш выразна, з рэжысёрскімі акцэнтамі, якія не выклікаюць асаблівых прэрэчанняў. Жыццёвае праўдападобства, ашчаднасць у дэкарацыйным афармленні, некалькі нечаканых эфектаў, якія не назавеш «таўстановаўскімі» або «любімаўскімі», але і самастойна знойдзенымі таксама... Такія спектаклі ставяцца і іграюцца. Выпрабаваны больш сур'ёзна для тэатра — класіка. Сваё слова тут скажаць цяжэй, бо ёсць традыцыі, якія маюць крытычную літаратуру, і запэўніваюць адразу ж кінацца ў вочы. Але ж і без свайго пункту гледжання някавата раскрываць старонкі нічэ са школы вядомых п'ес. Штоці накіраваць гэтага адчуваеш, калі глядзіш у Гомелі спектакль «Свае людзі — паладзімся». Пастаноўшчыка Г. Вагау ў прафесійнальнай недасведчанасці не абвінавачваю, вольны яго багаты. Калі ён выбраў з класічнай спадчыны гэты твор, значыць, трэба было чакаць арыгінальнага працятання камедыі А. Астроўскага.

Былае, рэжысёр ставяцца да А. Астроўскага, як да «лёгкага», пераважна бытавога аўтара, паводле п'ес якога можна ставіць спектакль выключна на характарнай ігры акцёраў. Атрымліваецца маляўніча, аднак філасофскі змест «звычайных гісторый», адлюстраваных у п'есах, губляецца ў сакавітых фарбах быта.

...Тут усё «свае» людзі. У п'есе няма выпадковых, малазнаёмых дзейных асоб. Усе яны знаходзяцца ў п'есных, ці то сваяцкіх, ці то жыццёвых сувязях; ва ўсіх разе, знаходзяцца ў той або іншай залежнасці адзін ад аднаго. Спектакль і пачынаецца з «фатаграфіі»: дзею-

чыя асобы застываюць перад уяўным фатографам, мяняючы позы. Гэта і ёсць іх жыццё: яны і ў штодзённых буднях толькі «змяняюць позы». Такая рэжысёрская метафара зразумелая, яна і формай свайго ўвасаблення настройвае гледача на ўспрыманне акрэсленай стылістыкі паказу п'есы.

Вось маналог Ліпачкі (артыстна І. Чальцова). З першых жа штрыхоў перад гледачом паўстае знаёмы вобраз «сястры Мітрафанушкі», і глядач ужо не сумняваецца ў тым, што яна праставая, неразумная, няграбная. У антрысы шмат добрых мастацкіх знаходак, нечаканых дэталей, якімі яна данада абмалёўвае контур вобраза. І не застаецца сумнення — гэта гратэск.

Пры дапамозе гэтага прыёму вырашаны і вобраз Рыспаложанскага артыста М. Пало. Цікавы і знешні выгляд персанажа. Вось ён з'яўляецца — уесяе нібы на шарнірах. Рука матляецца, як у паралітыка; влікая насоўка ў ёй, якая

АДНЯСЁМ НА РАХУНАК РЭЖЫСУРЫ

незразумела для чаго прызначана, але якой ён пастаянна маніпулюе. І ўсё пачынаецца аднаўдана.

Але далей, па меры развіцця дзеяння, пэўна стылывае тэатральнае раптам рэзка абрываецца, і сцэна выглядае наборам унутрана статычных ілюстрацый да п'есы. Побач з гратэскай фігурай выступаюць выкананцы ў традыцыйнай рэалістычнай манеры. З гэтага можна зрабіць выснову, што спектакль не вытрыманы стылістычна.

Вось Падхалюзін (артыст В. Смірноў). Акцёр не іграе яго палахлівым падхалюзінам «самбога» Балшыова; ён — разумны, дэзавіты, мэтамакіраваны, у ім адчуваецца ўнутраны стрывань. І раптам — неапраўданы тут гратэскавы сцэны, па-анцёрску добра выкананы, але якія ўсё ж падкрэслваюць стылістычную няроўнасць спектакля.

Такім чынам, парушана гармонія пабудовы відовішча ў рэжысёрскім, акцёрскім і мастацкім вырашэнні, страчана яго цэласнасць. Акцёры вымушаны існаваць кожны паасобку, па-за адзінствам ансамблевага спектакля. Гэта разбівае і рэжысёрскую задуму.

А вось спектакль па п'есе В. Шукшына «Энергічныя людзі». Тут у рэжысёра В. Кручкова няма ўдалых знаходак. Напрыклад, замест крылаў — стосікі кніг; «дзіцячыя» гульні захмяляюць гэсцей, прымітыўныя, як іх духоўны свет; цурчэнне капылю ўзмоцнена мікрафонам, што робіць уражанне, быццам ён льецца ў бяздонную бочку... Таксама выкарыстоўваецца гратэск.

Артыстарх Пятровіч Кузькін (артыст М. Пало) пасля чарговага панойкі спрабуе пахмяліцца. Гэта яму не ўдаецца, бо ў яго дрыжаць рукі і ніжняе сквіца. Дык няўжо акцёру трэба траціць усё сваё майстэрства на тое, каб яго персанажу гэта як мага даўжэй не ўдавалася? І сцэна гэтая — характэрная. Замест

з'едлівага рогату сатыры — дабрадушны смех.

У чым жа справа? У В. Шукшына ж праз смех чуецца трагічнае пытанне: ці не страшная такая бездухоўнасць гэтых сапраўды «энергічных людзей»?

Мне здаецца, рэжысёра падваля, як ні дзіўна, яго канцэпцыя спектакля. Захапіўшыся думкай, што ў кожным аматара пачынаюць за кошт дзяржавы трэба абавязкова ўбачыць штосьці чалавечае, В. Кручкова ў спектаклі няправільна расставіў мастацкія акцэнты. У выніку «энергічныя людзі», страшныя сваім бездухоўным прымітыўызмам, выглядаюць на сцэне нічымі палахліўцамі перад адплатай за свае злычынствы. А з іх сатырычнай злосцю паказвае іх пісьменнік! Ён устрывоныўся, налі ўбачыў людзей, што так лёгка смяюцца над нашай маралью, мастацтвам, высонімі чалавечымі пачуццямі і з-за рубля гатовы на ўсё. Гэта не знайшло ў спектаклі да-

дапытлівасці. Аўгарская думка прабіваецца праз даволі знаёмы прыём дэтэктыву на сцэне. Вось яна: сутыкненне розумаў, светапоглядаў, жыццёвых крэда. Суддзя і забойца. Суд сумлення. Гэта, бадай, галоўнае — суд уласнага сумлення, адказнасці за свае ўчынкi, адплата за ўчынак, калі забойца (ролю Гастмана выконвае Ю. Шэфэр) ледзь не мошці аб літасці свайго суддзю камісара Берлаха (М. Пало). Гэта не Берлаха, а сабе, Гастману, даказвае ён уласную праўду. І крушэнне яго раўназначна смерці. Тут ужо чарговая ўцёкі не дапамагаюць, як і нож, мінулы ім у камісара.

У спектаклі, на жаль, слаба выяўлена адвечная схільнасць чалавека да добра, да справядлівасці, налі уласнае сумненне не дае спаць ночамі. У аповесці і інспектар Тшанца, налі, здаецца, дасягнуў, як і Гастман, усю, чаго жадаў, канчае раптам самагубствам. Выпаднасць? Не. А ў спектаклі — выпадковасць. Рэжысёр і артыст В. Смірноў маюць Тшанца спачатку даволі энергічным сапернікам камісара Берлаха, а потым ператвараюць яго ў звычайнага нягоднага, падобнага да слімана. Таму яго ўчынак не мае адгавяднага псіхалагічнага апраўдання.

Асабліва насцярожвае галоўны герой спектакля Берлах. Артыст М. Пало сыграў гэтую ролю хутчэй у бытавым плане: гэткага хітрага, але хворага старога. У яго маленькія радасці і немалыя засмучэнні, як звычайна ў старых. Але калі ўжо іграць у такім плане — то дзе сцэна вбеду, выдатна апісаная ў аповесці? У гэтым эпізодзе мы ўбачылі б невывішчальную прагу героя жыць, каб парнейшама выкарачаць зло ў грамадстве, дзе чалавек чалавеку воўк. Тады адчувалася б і ступень радасці Берлаха пасля таго, як ён даведваецца, што «д'ябал у абліччы чалавека» Гастман забіты рукой ката Тшанца. Наогул, падкрэсленая бытавая лінія паводзін персанажа ў псіхалагічна напружаных і напоўненых глыбокім сэнсам сценах не перадае мудрасці і велізарнага болю за чалавечую безабароннасць, ледзь не фанатычную мэтамакіраванасць Берлаха.

Праўда, у спектаклі істотнае значэнне надаецца эпізоду сустрэчы фон Швэндзі (А. Каменскі) з шэфам паліцыі Лютцам (А. Лаўрыновіч). Менавіта ў гэтым відзе спроба тэатра раскрыць у спектаклі сацыяльнае гучанне аповесці, вывесці яго з вузкіх рамак дэтэктыву. На жаль, эпізод атрымаўся сумны і расцягнуты, бо ў артыстаў адеўтычнае псіхалагічнае напоўненасць стварасных імi вобразаў.

Добра, калі эпізодычныя персанажы ўносяць у спектакль думку, дзеянне, дынаміку, калі за іграй артыстаў адчуваецца біяграфія персанажаў. Такія — пісьменнік у выкананні М. Малиноўскага і фруа Шэнлар (Т. Скарута).

Такім чынам, было каго і што іграць, але...

Сапраўдная творчая работа рэжысёра над кожным спектаклем, паглыбленне ў літаратурны матэрыял, ясная ідэйна-творчая канцэпцыя ўсяго відовішча і кожнага вобраза ў ім — вось важны рэзерв творчага росту калектыву Гомельскага абласнога драматычнага тэатра. Задавальняцца тым, што спектаклі добра іграюцца і добра глядзяцца, нельга. Трэба больш клапаціцца пра выхаваўчы ўплыў на гледача.

Людміла ГРАМЫКА.

Гомель.

ПАДАРОЖЖЫ БЛІЗКІЯ І ДАЛЁКІЯ

У часе аднаго з паказаў спектакля «Вяртанне ў Хатынь» паводле раману А. Адамовіча ў адрас паліцаў з залы было ніхута: «Гаді!» Прамовіў слова гневу і агіды сівы чалавек, відаць, ветэран

ваіны. Такіх прыкладаў узрушанай рэакцыі на сцэнічнае відовішча гаспадарыла лета мела шмат. Характэрная рыса лепшых работ розных тэатраў рэспублікі і гэсцей Беларусі — спалучэнне

ідэйна-мастацкай сталасці з натхненнем у выкананні асобных роляў і наогул спектакляў. І яшчэ — у рэпертуары шмат якіх калектываў краіны на афішы пазначаны п'есы, што належаць перу беларускіх аўтараў або з'яўляюцца інсцэніроўкамі беларускай прозы. Міністэрства культуры ССРСР, абмяркоўваючы пытанне падрыхтоўкі тэатраў да 60-годдзя Кастрычніка, адзначыла плены працэс абмену і ўзбагачэння рэпертуару твораў драматургія народаў нашай Радзімы. У прыватнасці, падкрэслена, што сярэд п'ес, якія прыцягнулі найбольшую ўвагу тэатраў, влікая месца занялі творы А. Макаёнка, М. Матукоўскага, А. Петрашкевіча, А. Маўзона.

Так, вобразы, што нарадзіліся ў садружнасці нашых тэатраў і драматургаў, праблематыка іх драм і камедый, маральна-этычныя высновы ўсхвалявалі сёлета гледа-

чоў самых розных гарадоў і вёсак. У горадзе Арле адрыўся новы тэатр — юнага гледача, і адной з першых пастановак яго стала інсцэніроўка «Трэція ракетка». В. Быкава, цёпла сустрэла першымі наведвальнікамі новага тэатра. А ў абласным тэатры драмы імя І. Тургенева тут вялікім поспехам карыстаецца спектакль «Трывога», пастаўлены па п'есе А. Петрашкевіча рэжысёрам В. Мажурным. Камедыю таго ж аўтара «Злыдзень» у рэжысуры В. Каралёна Курганскі абласны тэатр драмы паказаў гледачам Казахстана. Спектакль выклікаў цікавасць творчай грамадскасці, і цяпер намедыя перакладзецца на казахскую мову для Карагандзінскага абласнога тэатра імя С. Сайфуліна. На афішы музычнага тэатра ў Львове — балет «Ціль Уленшпіль» Я. Глебава, а Дзяржын-а-

га драматычнага тэатра імя М. Занькавецкай — драма «Родны дом» І. Шамякіна. Ту ж п'есу І. Шамякіна ў часе гастролі ў Маскве паказваў Адэсін Украінскі музычна-драматычны тэатр імя Кастрычніцкай рэвалюцыі (рэжысура В. Туманова); Шамякінаўскі «Галоўны з'яўленне» уключаны таксама ў рэпертуар Запарожскага тэатра імя М. Шчорса.

Льваўляне горача апалядзіралі коласачам за спектакль «Сымон-музыкан» паводле вядомай пэзы Якуба Коласа, інсцэніраванай В. Мазынін і У. Салаўёвым. «Вяртанне ў Хатынь» Руска тэатр БССР імя М. Горкага паказаў у Маскве і Вільнюсе, абудзіўшы ў гледачоў і крытыкі жаданне яшчэ і яшчэ раз падыскупаваць аб прыёмах сцэнічнага твора, аб пошуках тэатральнага эквівалента літаратурных вобразаў.

Наогул, прэса багата пісала пра спектаклі нашых тэатраў: трэба спадзявацца, што ўсе акцёры, нават самыя рэзкія і часам даволі супярэчлівыя, будуць вывучаны творчымі калектывамі, бо слуханыя заўвагі і прэзэнці варты ўлічваць дзеля далейшага палепшэння існуючых твораў і больш патрабавальнага стаўлення да тых, што прымаюцца да пастаноўкі сёння.

Па традыцыі шырока абслугоўваліся летам працоўныя вёскі. Усе калектывы пасылалі ў раёны лепшыя спектаклі і спецыяльна падрыхтаваныя канцэртныя праграмы.

Гастрольнае лета скончылася. Яго афішы ўжо закліваюцца афішамі новага сезона, прысвечанага знамянальнай дасе — 60-годдзю Вялікага Кастрычніка. Адзіваецца за заслону, ажываюць у промных рампах постаці герояў драм і камедый, лірычных аповесцяў і гістарычных п'ес...

Сцэна са спектакля Арлоўскага тэатра юнага гледача «Трэція ракетка».

Фота Ю. СТРЕЛЬНИКАВА.

СЕЛЬСКИ ДОМ КУЛЬТУРЫ: ПРАКТИКА, ПОШУК

ВЯЛІКАЕ і прыгожае ся-
ло Яроміна — цэнтраль-
ная сядзіба калгаса імя
XXII з'езда КПСС — раскіну-
лася на абодва бакі Ленінград-
скай шашы між Гомелем і
Касцюкоўкай, гарадскім пасёл-
кам шкларобаў. Дружнай і
згуртаванай сям'ёю жывуць
яромінцы. А калгасныя сады
славяцца на ўсю Гомельшчыну.
Іх тут каля чатырохсот гекта-
раў. І хаця Яроміна здаўна
дае рабочыя рукі абласному
цэнтру, вёска ў апошні час не
толькі не апусцела, а, наадварот,
разраслася. Тут з'явілася
шмат новых дамоў, грамадскіх
пабудов. Усё, як у горадзе: і
магазін, і кафэ, і балніца, і
камбінат бытавога абслугоўван-
ня. А ў цэнтры сяла пельга не
звярнуць увагу на прыгожы
белакаменны будынак з калонамі.
Гэта — сельскі Дом культу-
туры, насупраць якога разбіты
малады парк.

Любяць яромінцы сваё сяло,
свой Дом культуры. Ні ад кога
тут не пачуеш пра сум, нікога
не цягне ў бліжэйшы горад. І
калі думаеш пра вытокі любові
людзей да гэтай зямлі, да род-
нага кутка, дык, канечне ж, не
знаходзіш адназначнага адказу.
Напэўна, любоў гэтая не толь-
кі таму, што гаспадарка моц-
ная, з багатымі традыцыямі,
якая рыхтуецца адзначаць сё-
лета свой паўвекавы юбілей.
Яшчэ ў даважны час слава пра
яромінскі калгас «Чырвоны хле-
бароб» грывела на ўсю воб-
ласць. Яромінцы хутчэй за ін-
шых залячылі раны вайны і
моцна сталі на шлях росквіту
эканомікі. Ім пашанцавала на
кіраўніка — старшынёй праў-
лення гаспадаркі амаль чвэрць
веку нязменна быў Герой Сацыя-
лістычнай Працы Мікалай
Пятровіч Хаванскі, чалавек
справядлівы і ўважлівы, тале-
навіты арганізатар калгаснай
вытворчасці. Але хутчэй за ўсё
вытокі любові да роднага кал-
гаса — у той агульнай атмас-
феры калектывізму, гаспадар-
чых адносін да зямлі, да сялян-
скіх прафесій, якая пануе тут.
У гэтым я лішні раз пераканаў-
ся, калі бліжэй пазнаёміўся з
дырэктарам Яромінскага сель-
скага Дома культуры Антані-
най Пракопаўнай Калачовай.
Застаць яе ў ДOME культуры
не ўдалося.

Вёскі Брылёва і Яроміна — побач. Першая з іх — цэнтр саўга-
са з гэтай жа назвай, другая — цэнтр калгаса імя XXII з'езда
КПСС. Абедзве гаспадаркі славяцца на ўсю аіругу. Тут выдат-
ныя ўраджай, заможна жывуць хлебаробы. І ў Брылёве, і ў
Яроміне ёсць сельскія дамы культуры. Заоноу таксама вельмі
падобныя — размешчаны яны ў выдатных будынках. Ды толькі
ў Брылёўскім СДК заўсёды ціха і сумна, а ў Яромінскім жыццё
бурліва. Але лепш пра ўсё гэта раскажуць нашы спецыяльныя
карэспандэнты Л. Крушынская і А. Сакалоў.

— У праўленне пайшла Пра-
копаўна, — падказалі мне. —
З рамонтам Дома культуры
марудзяць...

Потым ужо я даведаўся, што
яна сустрэлася з інжынерам-
будаўніком калгаса Аляксанд-
рам Сцяпанавічам Нікіціным.

— Вы ведаеце, пачамі не
сплю, — дзеліцца сваімі клопа-
тамі Антаніна Пракопаўна. —
Усё думаю, як нам лепш адра-
мантаваць, аформіць Дом куль-
туры. 60-годдзе Савецкай ула-
ды набліжаецца. І яшчэ адно

арганізацыі, праўлення калгаса
і цяперашняга старшыні Кал-
станціна Паўлавіча Захарчука,
які жыва цікавіцца ўсім, што
рыхтуецца і адбываецца ў клуб-
е, заўсёды ідзе насустрач па-
чашаніям А. П. Калачовай.

Погляды сельскіх працаўні-
коў пастаянна прыкаваны да
афішы ля Дома культуры. Вось
толькі некаторыя мерапрыем-
ствы ліпенскай афішы, якія
сведчаць аб вялікай выдумцы
сельскіх культасветработнікаў:
5 ліпеня выпуск радыёгазеты

«КЛУБ — ГЭТА ТВОРЧАСЦЬ»

свята — 50-годдзе калгаса. Гас-
цей у клубе будзе шмат. І хо-
чацца, вядома, каб усё радава-
ла вока.

А Аляксандр Сямёнавіч рас-
казаў пра тую сустрэчу васьм
што:

— Зайшла да мяне ў кабінет
Пракопаўна, а мяне няма. Гля-
дзіць, на стала ў мяне кален-
дар-памятка, куды я ўношу
найбольш «гарачыя» аб'екты,
якія патрабуюць першачарго-
вай увагі. Там у мяне значыла-
ся лаяня. Калачова побач дапі-
сала: «СДК». І расшыфравала:
«Не забывайцеся, калі ласка, і
Дом культуры неабходна адра-
мантаваць».

Гэта, безумоўна, толькі
штыры са штодзённых спраў,
кляпотаў дырэктара сельскай
установы культуры. Але штыры,
які гаворыць пра многае. Ка-
лачова — сапраўдная гаспады-
ня Дома культуры. І таму люд-
зі заўсёды ідуць сюды. Ідуць
таму, што ведаюць: тут іх
заўсёды сустраюць гасцінна,
тут яны знойдуць утульнасць,
зацікаўленасць, выдатныя
умовы для адпачынку.

Яромінскі Дом культуры даў-
но на добрым рахунку ў Го-
мельскай вобласці, у рэспублі-
цы. У разнастайных калектывах
мастацкай самадзейнасці зай-
маецца звыш 150 чалавек. Ан-
самблю песні і танца «Колас»
прысвоена званне «народны». Сельскі асяродак культуры —
не апошні клопат партыйнай

«Галоўны змест праекта новай
Канстытуцыі СССР — пашы-
рэнне і паглыбленне сацыялі-
стычнай дэмакратыі»; 10 — «Гра-
дышчы не паміраюць» — вечар
сустрэчы школьнікаў з лагера
працы і адпачынку з камса-
мольцамі-механізатарамі 30-х
гадоў; 14 — Кастрычніцкія чы-
танні «Ленінскі план пабудовы
сацыялізму і барацьба партыі
за яго выкананне»; 16 — клуб-
ныя агенцыі для механізатараў
«Перад жывом»; 17, 23 — лек-
цыі аб праекце новай Кансты-
туцыі СССР; 31 — вечар пы-
таніяў і адказаў на юрыдыч-
ныя тэмы.

Мне ўдалося — панаглядаць,
як працавала А. Калачова над
месячным планам. Кожны
пункт яго — гэта строга пра-
думаная і ўзгодненая загадка
праграма дзеянняў штатных
культасветработнікаў і грамад-
скасці. Прытым, план абмяр-
коўваецца і ўзгадняецца з чле-
намі савета СДК. І што, бадай,
самае галоўнае, — паралельна з
падрыхтоўкай мясечнага плана
Антаніна Пракопаўна распра-
цавала і сцэнарый кожнага
мерапрыемства. Да першага лі-
пеня ўсё сцэнарый на месяц на-
перад быў ужо гатовы і скла-
дзены ў спецыяльнай папцы.
Заставалася толькі арганіза-
цыйныя моманты, звязаныя з
уваабленнем гэтых сцэнарыяў.

На адным клубным вечары
хацелася б спыніцца больш

падрабязна. Гэта быў вечар
сустрэчы школьнікаў калгасна-
га лагера працы і адпачынку з
механізатарамі 30-х гадоў. У
гаспадарцы некалькі хлебароб-
скіх дынастый. І кожнай з іх
быў прысвечаны клубны вечар.
А вось такое мерапрыемства
праводзілася ўпершыню.

Антаніна Пракопаўна прый-
шла шчасліва думка запрасіць
у клуб камсамольцаў-механіза-
тараў 30-х гадоў Сяргея Івана-
віча Зайцава, першага калгас-
нага шафэра, кавалера ордэ-
наў Леніна і Працоўнага Чыр-
вонага Сцяга трактарыста
Аляксандра Аляксеевіча Багда-
нава, заслужанага калгасніка
трактарыста Аляксея Пятровіча
Макушэнка і камсамольцаў-мех-
анізатараў 70-х гадоў, сыноў
першых механізатараў гаспа-

многае іншае з гісторыі гаспа-
даркі, пра людзей роднага
калгаса даведаліся школьнікі,
якія таксама ў перыяд летніх
канікул прымаюць пасільны
ўдзел у выкананні сацыялістыч-
ных абавязальстваў сёлета-
няга года.

Лёгка ліпенскі змрок на-
вольна ахутвае вёску. Адусюль
спяшаюцца людзі ў клуб. Спра-
віўшыся з хатнімі справамі, за-
глянула сюды і дзярка Вольга
Рыгораўна Гладкая. А яе ўжо
закачаліся, акружылі з усіх ба-
коў.

— Што гэта вы? — разубле-
на і як бы просячы прабачэння
здыўлася яна.

— Як жа, як жа, Рыгораўна!
Побач! — І паказалі ёй на сця-
ну. А там — маяўніца аформ-
леная «Маланка» з яе фатагра-
фіяй і вершаваным віншаван-
нем. Сёння роўна 33 гады, як
Вольга Рыгораўна стала калгас-
ніцай. 27 з іх яна прарабіла
дзяржаўнай.

Прачытаўшы гэтую «Малан-
ку» — знак увагі, удзячнасці
за добрасумленную працу, —
Гладкая праслязідлася. Гэтая
ацэнка яе працы Домам куль-
туры была для Вольгі Рыгораў-
ны, бадай, самай вялікай узна-
гародай.

Характэрная рыса Яромін-
скага СДК яшчэ і ў тым, што
яго работа становіцца здабыт-
кам і іншых сёл калгаса. Ны-
рэдка што атрымліваецца? Вы-
датны Дом культуры на цэнтр-
альнай сядзібе жыве сваім
замкнёным, абасобленым жыц-
цём: там і спектаклі, і канцэр-
ты, і іншыя цікавыя мерапры-
емствы. А ў суседніх вёсках
калгаса — нічога. У Яроміне не
так. Выступаюць тутэйшыя са-
мадзейныя артысты ў ДOME
культуры, потым абавязкова
сваю праграму «экспартуюць»
ва ўсе брыгады калгаса, у гас-
падаркі, якія спабарочваюць на-
між сабою.

Дом культуры адгукаецца
на ўсе падзеі ў жыцці працоў-
нага калектыву. Запомніліся
яромінцам і жыхам бліжэй-
шых вёсак і тэматычны вечар
«Смак хлеба», і дыспут «Пачы-
най свае думкі не з «я», а з
«мы», і «Свята першай баран-
цы», і тэматычны вечар «Мех-
анізатар — гаспадар поля», і ме-
рапрыемствы з клубных цыклаў
«Зямля і людзі», «Слаўлю
Айчыну нашу свабодную», Ка-
стрычніцкія чытанні, прысвечаныя
60-годдзю Вялікага Каст-
рычніка...

Іншы раз пачуеш, нібыта
два-тры штатныя работнікі

А ПАДЛОГА — ПАРКЕТНАЯ...

...Працоўны дзень у саўгасе
«Брылёва» ўжо скончыўся. Але
тут, ля сельскага Дома культу-
ры, было ціха. Ніхто сюды не
заходзіў, ніхто адсюль не вы-
ходзіў. І толькі калі мы зай-
шлі, тое-сёе стала зразумела.
Вельмі ж ужо сумная карціна
паўстала перад вачамі. Бруд-
нае акно, зацягнутае павуцін-
нем, і тут жа, на падаконніку,
хляпчына з бутэлькай і няхіт-
р'ям частункам.

Мне падалося, што дырэктар
Брылёўскага Дома культу-
ры Марат Майсеевіч Гарэлаў
на нейкі момант сумеўся, калі
убачыў у сваёй гаспадарцы на-
ведвальнікаў. Але тут жа, без
усялякай дыпламатыі, пачаў пы-
тацца: «Што трэба, чаму, ме-
навіта, да мяне, хто прыслаў?»

Мы доўга гутарылі з дырэктарам.
Шмат што ў яго расказа-
зе здзіўляла. У прыватнасці, і
тое, як ён адрагаваў на маю
заўвагу аб п'яным, якога я ба-
чыла тут некалькі хвілін назад.

— П'яны! Нічога асаблівага,
— спакойна гаворыць Марат
Майсеевіч. — Два дні нікога
не было тут, таму што не заво-

зілі ў магазін віна. А вось сёння
абавязкова прыйдуць пра-
сіць шклянкі. Ну, а што я магу
рабіць?

У саўгасе «Брылёва» — ад-
ной з буйнейшых гаспадарак
вобласці (яна ля самага Гоме-
ля) — працуе шмат кваліфікава-
ных спецыялістаў, сельскай ін-
тэлігенцыі. Ёсць васьмігадовая
школа. Быт, бадай, нічим не
адраэніваецца ад гарадскога.
Але ж — парадокс. Нібы два
полюсы ўтварыліся ў гаспадар-
цы. На адным — саўгас, накіра-
ваны ў будучыню, на другім —
сельскі Дом культуры, работа
якога ніяк не адпавядае патра-
баванням сённяшняга дня.

У чым жа справа? Няўмека
дырэктар? Не. Ён мае сярэ-
днюю спецыяльную адукацыю,
а зараз заканчвае завочна
Ленінградскі інстытут культуры.
Але ж, на жаль, за год рабо-
ты ў ДOME культуры Марат
Майсеевіч паспеў толькі распа-
чаць рамонт, які цягнецца ўжо
з сакавіка.

Прычыны для апраўдання ў
дырэктара розныя: вучэбная
сесія, пайшоў мастацкі кіраў-

нік (да чэрвеня ён яшчэ пра-
цаваў), прыбіральшчыцы не-
сумленна выконваюць свае
абавязкі, рабочы камітэт слаба
дапамагае, не ўстаўляе замкі ў
дзверы... Але ж людзям ад гэта-
га не лягчэй: Дом культуры
практычна на замку.

Відаць, не часта сустранеш
сёння культурна-асветную ўста-
нову, дзе б не было ніводнага
калектыву мастацкай самадзей-
насці, ніводнага гуртка. А тут
мэнавіта так. Дырэктар лічыць,
што спачатку трэба ўсё як след
адрамантаваць, абсталяваць, за-
прасіць на работу высокаквалі-
фікаванага мастацкага кіраўніка
і спецыялістаў, а пасля ўжо
арганізоўваць мастацкую сама-
дзейнасць, іншую культмасавую
работу.

Я пацікавілася, дзе дырэктар
возьме сродкі на такі вялікі
штат? Па раскладу тут прад-
гледжаны толькі дзве штатныя
адзінкі.

— Нічога, у нас будзе іграць
вакзальна-інструментальны ан-
самбль — на танцах і кожны
дзень — кінафільмы, — рас-

тлумачыў ён. — Вось вам і
сродкі.

У расказе М. Гарэлава вельмі
часта гучала слова «будзе».
Ну, а што канкрэтна ўжо
«ёсць»?

Дырэктар паказаў мне пла-
ны мерапрыемстваў, у якіх былі
пазначаны лекцыі і разна-
стайныя тэматычныя вечары,
вечары-партрэты перадавікоў
вытворчасці, прагляды даку-
ментальных фільмаў і спартыў-
ныя мерапрыемствы... Але, як
тут жа высветлілася, усё гэта
было толькі на... паперы.

— Затое наш Дом культуры
займае адно з першых месцаў
па кінаабслугоўванню насель-
ніцтва, — задаволена зазначыў
дырэктар.

Кіно — гэта, вядома, добра.
Але ж Дом культуры — не кіна-
тэатр. У яго шмат іншых функ-
цый. Галоўныя з іх — арганіза-
цыя культурна-масавай работы,
эстэтычнае выхаанне насель-
ніцтва.

Дарэчы, у ДOME культуры
ёсць і магнітафоны, і разна-
стайныя музычныя інструменты
для духавага аркестра і інстру-
ментальнага ансамбля, электра-
арган, фотаапараты. А танца-
вальная зала з прыгожымі сця-
цільнікамі і паркетнай падло-
гай! А вялікая глядзельная за-
ла з разнастайнай асветляльнай

апературай!.. Ды толькі для ка-
го ўсё гэта?

Мне давялося пагутарыць з
жыхарамі Брылёва. Вось што
сказала работніца сталовай Яў-
генія Дзёміна:

— Ніхто не хоча ісці ў Дом
культуры, бо ніякіх цікавых ме-
рапрыемстваў там не праводзі-
цца. Адэрваны ён ад нашага
жыцця, ад нашых клопотаў пра-
цоўных. Моладзі ў нашым саў-
гасе шмат... Вунь, бачыце? Мяс
у дзверы ганяюць! Летась было
ў нас футбольнае поле, а сёлет-
на пасадзілі на ім бульбу. Ад-
ным словам, няма дзе правесці
вольны час. Вось людзі і едуць
у Гомель у парк культуры і ад-
пачынку. Але ж кожны дзень
пасля работы не паедзеш...

Яе падтрымала Святлана Ма-
рочкоўская, студэнтка Гомель-
скага філіяла Маскоўскага ка-
аператывнага інстытута.

— Мы прыехалі сюды з бу-
даўнічым атрадам, — расказа-
вае яна. — Хутка месяц будзе,
як тут працуем, і ні разу не
былі ў ДOME культуры, бо ні-
чога цікавага там не праводзі-
цца. Круцім пласцінкі ля інтэр-
ната і танцуем прама на вулі-
цы. Прасілі мы аднойчы дырэктар
арганізаваць танцавальны
вечар, дык ён гаворыць, што
падлогу паркетную псаваць не
хоча...

3 ПЯЦІ ВЯСЁЛЫХ ВЁСАК

клуба ці Дома культуры не могуць па-сапраўднаму разгарнуць работу ўстановаў культуры, запаліць клубны агеньчык. Аказваецца, могуць. Прыязджайце ў Яроміна, і вы пераканаецеся ў гэтым.

Калі добра працуе клуб, значыцца, добра працуюць людзі, — такой думкі цвёрда прытрымліваецца А. Калачова. І яшчэ яна пераканана: дырэктар не змог бы нічога зрабіць адзін. Ён павінен быць перш за ўсё арганізатарам. Такім умельцам, чужым да людзей працы арганізатарам і з'яўляецца сама Калачова.

Яна раскавае: — У сваёй рабоце мы пастаянна абавіраем на дапамогу праўлення калгаса, партарганізацыі, камсамольцаў, на шырокае кола грамадскасці. Кожны, хто да нас заходзіць, адразу можа азнаёміцца з планам работы СДК на месяц, даведацца, што яго чакае. Тут жа складзены расклад заняткаў калектываў мастацкай самадзейнасці, гурткоў, клубаў па інтарэсах.

Цяпер клопатаў у Антаніны Пракопаўны прыкметна павольшала. Набліжаецца 60-годдзе Савецкай улады, 50-годдзе калгаса. Разам з падрыхтоўкай да гэтых знамянальных падзей яна шмат увагі аддае прапагандзе праекта новай Канстытуцыі СССР.

— Мне, сельскаму культасветработніку, — гаворыць А. Калачова, — вельмі дарагі ў практыцы Канстытуцыя артыкул 27-ы, у якім гаворыцца аб памнажэнні духоўных каштоўнасцей грамадства, аб шырокім іх выкарыстанні для павышэння культурнага ўзроўню савецкіх людзей. Я ўжо каля 30 гадоў працую ў культуры. І хацу ўліць часцінку сваёй працы ў рэалізацыю рашэнняў партыі. І ўрада ў галіне культурнага будаўніцтва.

Неяк у доверлівай гутарцы Антаніна Пракопаўна выказала мне свой погляд на сучасную мадэль культасветустановаў. Вось яе словы: «Клуб — гэта аб'яднанне інтарэсаў, здольнасцей, таленту людзей. Клуб — гэта сувязь і творчасць».

У доверліваці і шчырасці бачыцца чалавек вялікай, шчодрай і добрай душы. Такой ведаюць Антаніну Пракопаўну Калачову, заслужанага работніка культуры рэспублікі ў Яроміне. Такой яна запомнілася і мне.

А. САКАЛОУ.

А калі педумаць, дык жа гэтых маладых людзей можна было б арганізаваць для выступлення з лекцыямі і канцэртамі мастацкай самадзейнасці перад хлебробамі. Ды толькі нікому пра гэта не баліць галава.

Сам М. Гарэлаў не верыць у поспех гэтага і даводзіць адно: васьмі палкіруема падлогу і запросім вакальна-інструментальны ансамбль...

— І калі ж гэта будзе? — пытаюся.

— На наступным тыдні...

Калі я сядзела ў кабінце дырэктара, ля службовага ўваходу прыпыніліся два хлопчыкі і некалькі хвілін нясмела зазіралі ў адчыненыя дзверы.

— Марат Майсеевіч, дазвольце, калі ласка, узяць лесвіцу, — нарэшце папрасілі яны.

— Ну, добра, бярэце, толькі асцярожна.

Аказваецца, на гарышчы Дома культуры ёсць вялізная галубятня, дзе ўладарца хлопчыкі. Больш цікага для сябе занятку яны не знайшлі.

...А дзевятай гадзіне вечара я ад'язджала з брылёва. Адзінока стаяў у прыцемках саўгасны Дом культуры.

Л. КРУШЫНСКАЯ,
Гомельскі раён.

ЦІ ПАДАБАЕЦЦА вам уласнае імя? Саракадвухгадовы Раман Іванчанка ў захапленні ад свайго імя. Паўтарае яго на ўсе лады. Сваё імя чуе ён і ў рыпенні дрэва, і ў пошчы бубна, і ў басовых пералівах гармоніна. Вось толькі не ведае, каму дзякаваць за сваё цудоўнае імя: павіць не захавала ні родных бацькоў, ні хросных, родным домам быў яму дзіцячы дом. А радзімай стала вёска Ісанава Буда Чавускага раёна, адкуль жонка і маці яго чацвярых дзяцей Галіна Антоўна.

Усяго Магілёву вядомы дом на дзяпроўскай поймае з левага боку праспекта Пушкіна. Не заўважыць яго немагчыма. Здалёку вабіць погляд высокі будынак, у якім нешта цацачнае, сяточнае. Падыходзіш бліжэй, углядаешся ў дом з падворнікамі, і адчуванне такое, што цябе тут чакаюць, табе ўсміхаюцца, што аднаго цябе тут, мажліва, і не хапала ў гэтым незвычайным свеце, густа населеным добрымі істотамі. Усё ажывае, прыходзіць у рух. На ўзгорыстых варотах дорыць сваю прывітальную песню пень. А паабалаў яго прыселі сцішана мудрыя малыя-чалавекі. На ўсім двары, вакол дома, пад плотам — ці то кірмаш, ці то нейкае вясновае свята.

Здаецца, гэта не скульптуры з дрэва, а сапраўдныя людзі, дзяды і бабулі, дзядзькі і цёткі, хлопцы і дзяўчаты, усе поўныя радаснага ўзбуджэння і вяселлі. Трэба толькі ўгледзецца, услухацца, і стануць яны зразумелымі і па-свойску даступнымі.

Перш за ўсё хочацца пазнаць-

міцца з маладым сімпатычным механізатарам, які, здаецца, толькі што вярнуўся з поля і спыніўся на сваёй вуліцы. Ён ішчэ ў рабочым камбінезоне, васьмі пойдзе пераапрацеца і далучыцца да свята. Настрой у яго добры, ён старанна папрацаваў, усё ўзараў, засяў. Цяпер можна і панартаваць, і пачаць нешта вясёлае. Вось і музыка чуецца...

Заліхацкую «польку» выконваюць трое: адзін хлопчэ играе на гармоніну, другі — на балалайцы, а дзяўчына грывіць і вызвоньвае бубнам. Крыху далей — дзед з гармонінай, яшчэ далей — дударык.

Мінула нупальская ноч. На ўзлеску, над ракой, гарэла вогнішча, дзяўчаты спывалі, плялі вялікі. Дзве кірпаносыя сяброўкі ў сятчочных вянках, усмешлівыя, шчаслівыя (можна, ім сапраўды пасяціла неетка-папараць?), крочаць дамоў.

Перашэптваюцца, санкрэтнічаюць дзве маладзіцы. Адна падставіла вялізнае адаптырае вуха, другая ссылае ў гэтае вуха, нібы ў коўш, мясцовую інфармацыю апошніх сутак.

Усё гэта работы гаспадары дома Рамана Іванчанкі, які працуе разьбярком на Магілёўскай фабрыцы мастацкіх вырабаў, а ўвесь вольны час аддае свайму мастацтву. Ён вядзе ад скульптуры да скульптуры, расказвае, тлумачыць, смяецца. «Механізатар» — з вёскі Хацнавічы. Упадабаў гэтага чалавек, і высек яго вобраз з дрэва. Дзяўчаты-«нупальнікі» — з вёскі Смолка. Усе яго героі ўзяты з жыцця, а данладней —

з пяці чавускіх вёсак: з памянутых ужо Хацнавіча, Смолкі, Ісанавай Буды, а таксама з Кутні і Бісіны. Раман Іванчанка часта са сваёй жонкай бывае ў гэтых вёсках, усё яго там ведаюць, і ён амаль усіх ведае.

... — А гэта — «Лянікі і Браньвер», Таксама мае знаёмых. Бачыць, лянікі усцывае браньвера, даназвае, што нельга так рабіць. Браньвер жа апраўдваецца, высокая ўзяў вялікі палец. Гэта значыць: «Аднаго толькі зайца падпільнавала тое сіло, што я паставіў... Хіба ж гэта вялікі грэх?»

... — Ведаю я аднаго дзядзьку ў Ісанавай Будзе, — смяецца Раман Іванчанка. — Нічога не хоча рабіць, ад усякай працы адвільвае. Гэта ён і ёсць перад вамі: трымае напачатку растапыраны хамут, выглядае, на яго б яго ўздзець, хоць бы і на чорта, янога заўважыў палізу, абы не самому ўпярчыцца. «Чый хамут гуляе?» — так я назваў гэта работу.

Запамінаюцца сваёй жывіцёвай праўдзівасцю, глыбінёй перажывання, выразнасцю абліччаў і характараў работы «Дзед і ўнучка», «Мацэрынства», «Пісьмо з фронту».

Раману Іванчанку ўдаюцца вобразы тых, каго ён называе: «Мае знаёмых». Ён не капіруе, не імніцца да абсалютнага падобства натуре. Заўважваючы галоўнае, характэрнае, нешта дадае, перанічае і дасягае абагульнення, тыповасці. Свае задумы «выношае», непасрэднаму ўвасабленню задумы, калі ўжо ў руках дрэва і інструмент, папярэднічае напружаная праца душы. Ён пачынае бачыць, уяўляць вобраз ва ўсіх

Раман Іванчанка.

рысах і дэталлях. І само выкананне скульптуры займае не так ужо многа часу. У якасці матэрыялу выкарыстоўвае мораны дуб, вяз, клён, сасну, асіну. Многія леснікі ведаюць гэтага вясёлага ўмельца і ахвотна дапамагаюць яму знайсці і падвезці неабходную драўніну.

Раман Іванчанка таленавіты разьбяр-самаву. Разумее, што яму нешта ведаць, і ён імніцца набыць іх. Закончыў вячэрнюю сярэдняю школу. У час падарожжаў наведвае выстаўкі твораў мастацтва, музеі. Сябрае з мастакамі, скульптарамі, пісьменнікамі, якія самі знаходзяць яго. Гэта ж яго дом і падвэрск нагадвае своеасаблівы вернісаж, які стаў адной са славетасцей горада на Дняпры. Шматлікія экскурсіі, турысты, савецкія і зарубежныя госці Магілёва не абмінаюць Рамана Іванчанкі, з вялікім задавальненнем глядзяць яго работы, выстаўленыя на падворку. Прытым заходзяць у дом, каб пакінуць у кнізе, якая ляжыць на стала, свой усхваляваны водгук і добрыя панаданні. Гэтых запісаў ужо сотні. Зусім спраўдліва, што госці выказваюць вусна і пісьмова сваю ўдзячнасць і жонцы разьбяр Галіне Антоўне. Яна жыве інтарэсамі мужа, стварае яму неабходныя ўмовы для працы.

...А пад паветкай завіхаецца хлапчун, ён нешта робіць з навална дрэва: дзядубе, стругае, высласкае... Гэта Віктар Снарабагаты, вучань магілёўскай сярэдняй школы № 6. У вольны час ён спячаецца да дзядзькі Рамана, пад яго кіраўніцтвам спасцігае санкрэты мастацтва. Раман Іванчанка лічыць Віктара здольным, спадзяецца, што яго вучань пойдзе далей свайго настаўніка...

Аляксей ПЫСІН,
Фота В. ЮШКЕВІЧА.

«Вернісаж» у двары.

«Ліст з фронту».

МІНСКІ ІНСТЫТУТ КУЛЬТУРЫ

АБ'ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ НА ПАДРЫХОУЧАЕ АДДЗЯЛЕННЕ НА 1977/1978 НАВУЧАЛЬНЫ ГОД

з адрывама ад вытворчасці па дзённай форме навучання па спецыяльнасцях:

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНАЯ РАБОТА (спецыялізацыі — арганізацыя і метады культурна-асветнай работы, рэжысура самадзейных тэатральных калектываў, рэжысраванне, харэаграфія, аркестравае дырыжыраванне — аркестры народных інструментаў, эстрадна-духавыя аркестры);

БІБЛІЯТЭКАЗНАВСТВА І БІБЛІАГРАФІЯ (спецыялізацыі — бібліяказнаўства і бібліяграфія грамадска-палітычнай літаратуры, бібліяказнаўства і бібліяграфія тэхнічнай літаратуры, бібліяказнаўства і бібліяграфія дзіцячай літаратуры, масавыя бібліятэкі).

Тэрмін навучання на падрыхтоўчым аддзяленні — 8 месяцаў.

На падрыхтоўчае аддзяленне прымаюцца асобы, якія маюць сярэдняю адукацыю, з ліку перадавых рабочых, калгаснікаў і звоненых у запас з Узброеных Сіл СССР па накіраваных прамысловых прадпрыемстваў, будоўляў, арганізацый транспарту і сувязі, геаагаразведвальных арганізацый, саўгасаў, калгасаў і камандавання воінскіх часцей.

Асобы, якія паступаюць на падрыхтоўчае аддзяленне, павіны мець стаж работы не менш чым год. Стаж працывай работы абавязкова павінен быць бесперапынным на працягу апошняга года работы на дзеным прадпрыемстве (у калгасе) у якасці рабочага або калгасніка. Паступаючыя на падрыхтоўчае аддзяленне прадстаўляюць: заяву, накіраванне на падрыхтоўчае аддзяленне (па форме № 1 або № 2), дакумент аб сярэдняй адукацыі (арыгінал), характарыстыкі (вытворчыю або службовую, на камсамольскую або партыйную), выпіску з працоўнай кніжкі, 6 фотакартак (памерам 3,4 см), медыцынскую даведку аб стане здароўя (форма № 286).

З усімі асобамі, якія паступаюць на падрыхтоўчае аддзяленне, перад залічэннем прыёмная камісія праводзіць індыўідуальнае суб'яседаванне па праграмах і прадметах, па якіх здаюць уступныя экзамены паступаючыя на першыя курсы адпаведных факультэтаў. Навучэнцам падрыхтоўчага аддзялення інстытута выплачваецца стывендыя ў памеры, устаноўленыя для студэнтаў першага курса інстытута. Іншагароднім слухачам прадстаўляецца інтэрнат на ўмовах, устаноўленых для студэнтаў.

Слухачы падрыхтоўчага аддзялення пасля заканчэння навучання здаюць выпускныя экзамены па дысцыплінах, па якіх прадугледжана здача ўступных экзаменаў пры прыёме на адпаведныя факультэты інстытута.

Асобы, якія паспяхова здалі выпускныя экзамены, залічваюцца на першы курс дзённага аддзялення адпаведнай спецыяльнасці.

Дакументы на падрыхтоўчае аддзяленне прымаюцца з 1 кастрычніка па 10 лістапада. Суб'яседаванне праводзіцца з 11 па 25 лістапада.

Заняткі — з 1 снежня.

Яўна на суб'яседаванне і на заняткі — па выліку інстытута.

Дакументы аб прыёме на падрыхтоўчае аддзяленне накіроўваюцца па адрасу: 220001, г. Мінск, Рабкораўскі завулак, 8. Інстытут культуры, падрыхтоўчае аддзяленне.

Даведкі па пытаннях прыёму на падрыхтоўчае аддзяленне: Інстытут культуры, пакой 225 (2-гі паверх); тэлефон 25-36-75.

Рэктарат.

Вуглавы штамп
прадпрыемства
(арганізацыі)
Дата выдачы і №

РЭКТАРУ
Мінскага інстытута культуры

Тав. _____

(прозвішча, імя і імя па бацьку)

згодна з рашэннем агульнага сходу _____

(рабочых, калгаснікаў, ваеннаслужачых)

(назва прадпрыемства, арганізацыі)

(№ пратакола і дата)

накіроўваецца на навучанне на падрыхтоўчае аддзяленне пры Мінскім інстытуце культуры.

Кіраўнік прадпрыемства
(арганізацыі)Гербавае або круглае пячатка
прадпрыемства (арганізацыі)

Заўвага: Дадзенае накіраванне не з'яўляецца накіраваннем на навучанне ў інстытуце.

Васіль ВІТКА

ЖАРТОЎНЫЯ ВЕРШЫ

ПАДРАДЧЫК

Бяру падроды на даклады
І на праекты пастаноў.
Усе, якія ёсць, пасадзі,
У вершах выславіць гатоў.

Складаю прытчы павучальныя,
Пішу сцэнарыі ванчальныя,
Паэмы тронна-вельічальныя
І электронна-вылічальныя.

Гатовы славіць юбілеі,
Вяселлі, жаніхоў, нявест
Сувэральнай рыфмаю, з ялеем,
Са знакам якасці і без.

Прасцей мне паранае рэпы
Любы, з любое мовы эпас—
Мне не патрэбен нават слоўнік,
Вы толькі дайце падродкоўнік!

ДРУГУ-СТЫЛІСТУ

Маеш, браце, рацыю —
Стыль твой адмысловы.
Узяў на зуб абзац я:
Цукэр — твае словы.

Цукэр—твая мова,
Слодыч скрозь адметна.
Сведчу адным словам —
Пішаш дыябетна.

Вымераны нормы,
Вывераны жэсты:
Стылізацыя формы —
Стэрылізацыя зместу.

КРУГЛЫ СТОЛ

Засведчыў пратакол,
Што эсалоуд мөлі:
Такі быў круглы стол —
Усе мы пакрыгелі.

МЕМУАРЫСТ

Залучыўшы загадзя
Планавыя плашчадзья,
Падлічыўшы прыбылія,
Апішу ўсё спакваля:

Збоку, зблізку і здаля,
Навакола і каля —
Намалюю вам партрэты,
Як жылі-былі паэты.

Тары—бары,
Расгабары...
Выйшлі з друку
Мемуары.

РАЗБОЙНІК

Дальбог, ні кроплі не схлушу,
Скажу, як на малітве:
Нож за халаявай не нашу,
Не даяраю брытае.

І нават доўбняй не глушу,
Не валаку крукамі.
Я здрадніцу сваю душу
Вось гэтымі рукамі.

Уночы лямпу патушу,
Аловак — пад падушку,
І толькі загудзе ўвушшу,
Я—цап яе за вушка.

— Ага!—ад радасці крычу,—
Папалася, галубка!
У казіны рог цябе скручу,
Не зырнешся ўжо—дудкі!

Але яе—хоць бі, хоць рэж,
То лашчыцца, то дрыхне,
Вось ты і прысвачай ёй верш,
І вер, праклятай рыфме!

ПЕГАС НА ГРУЗАВІКУ

Бяскрыўдная усмешка часу —
На грузавіку вязуць Пегаса.

Бартамі абгароджаны Пегас,
Самотным позіркам глядзіць на нас

І слёзы коцяцца з вачэй Пегаса:
«За што ж мяне вы без пары,
без часу...»

— Куды вязуць Пегаса?
— На каўбасы.

ПРАВЕДНІК

Спрэс — у кадзільным дыме,
Славес — сувэральны лес.
На ўздзіме ён, на ўздзіме
Аж да нябес далез.

І гладка ўсё і складненька —
Папробуй лепш скажы.
О, як жа нудна з праведнікам
На белым свеце жыць!

ЯЗЭП ТАУШЧЭЗНЫ

ШЧЫРАЯ ПАРАДА СЦІПЛАМУ САБРАТУ

Маналяг паэта Генрыха Гейна,
звернуты да паэта Мар'яна Дуксы

Ві ў барабан,
Набітам загудзі,
Аднасьлічан узрушана будзі...

Ві ў барабан,
Лёе лашчыць ці не лашчыць,
Упарта бі,
Не моўні вядзе...

Мар'ян ДУКСА
(«Даён паэзіі», 1978 г.)

Ві ў барабан і не бойся бяды...
Людзей барабанам ад сну будзі,
Зару барабань, не шкадуючы

Генрых ГЕЙНЭ,
(«Дактрына», 1844 г.)

Правільна мысліш, калега Мар'ян:
Лашчаць—не лашчаць, а бі барабан!
Бі, калі твор твой чытае артыст,
Бі, калі бэсціць зладзей-парадыст!

Бі ў барабан, калі пішацца верш,
Бі, калі рукапіс ірэсьляць найперш,
Бі, каб прапаў у рэдактараў слых,
Хай больш друкуюць, халера на іх!

Бі ў барабан, калі муза ў бядзе,
Бі ў барабан, калі слава гудзе,
Бі, калі статак на золку мычыць,
Бі, калі вёска, стаміўшыся, спіць.

Бі, калі творыш баладу, санет,
Песню, канцону або трыялет.
Бі бесклапотна з нагоды любові,
Бі ці то правай, ці левай руной!

У. БАГДАНОВІЧ

ПРЫЕМНАЯ РАЗМОВА

Зубаў і Свістунуў сутыкнуліся ля гас-
транома.

— Зуб, ты?!
— Ты, Свістун?!
— Прывітанне!
— Здароў!
— Ты з магазіна?
— А ты ў магазін?

Зарагаталі, паляпалі адзін аднаго па
плячах.

— Колькі гэта мы не бачыліся?—заду-
маўся Зубаў.
— Гадоў дзясцць,—уздыхнуў Свістунуў.
— Жанаты?
— Жанаты. Дзве дачкі да столі плг-
нуцца.

— А ў мяне сын расце, на лес глядзя-
чы.
— Памаўчалі. М'ма праносіліся трамваі,
аўтамабілі, шумей людскі паток.
— Як на работе?—спытаў Свістунуў.
— Так сабе. А у цябе?
— Ідэнтычна.

«Ян недарэчы,—думаў Зубаў.— Сам на-
купляў усяго дамоў прэцца, а мне лшчэ
ў магазіне ціснацца. Тэпаў бы ты, бра-
це...»

«Во, не пашанцавала,—стагнаў у дум-
ках Свістунуў.— Дома жонка чанае, дзе-
ці, а я тут з гэтым...»
— Дык што новага?—уздыхнуў Зубаў.

— Нічога,—пазіхнуў Свістунуў.— Ха-
ця... Слухай, ты даўно Кунарэну бачыў?
— Год пяць назад. А што?
— Сінулі учора!
— Штэ ты гаворыш! А як сядзеў, як
сядзеў! Як юрці! Так яму і трэба, га?
— Фант. Колькі разоў прасіў дапамаг-
чы, ды нуды там—шышка на роўным
месцы!

Раптам і Зубаў успомніў навіну:
— Лялю помніш?
— Га-га-га... Прыгажуня, Каралева фа-
культэта...
— Трэці раз развялася... З'ехала неку-
ды ў вёску.

— Так ёй і трэба, га?
— Яшчэ бі! Усё выбірала, выбірала, мы
ёй не раўня... Хай цяпер паснача.

Размова пачыналася вытанцоўвацца.
Сябры адыйшлі ўбок, закурылі, вочы іх
заблішчалі.
— Прыгадваеш Бізунова з паралельна-
га курса?

— Цыбаты тані?
— Дырэктарам ужо. Машыну купіў.
— Кар'ерыст. Мешчанін. Лішні рубель
з нішэні не выпусціць.
— Нечакана зарагатаў Зубаў.
— Прафесара Лапцунова не забыўся?
— Матэматык?

— Ен, Адрывалі на пенсію. Не хацеў,
упіраўся. Колькі ён мне крыві папсаваў
на экзаменах ды залінах.
— Такім чынам пагаварылі амаль гадзі-
ну. Развіталіся весела.

— Ты мне, Зуб, настрой узняў. Дзя-
луй, дружал!
— І я веселей на свет глянуў.
— Дык заходзь!
— І ты не абмяняй!
...Адрасамі сябры не абмяняліся.

Віктар БАРОДЗІЧ

МІНІЯЦЮРЫ

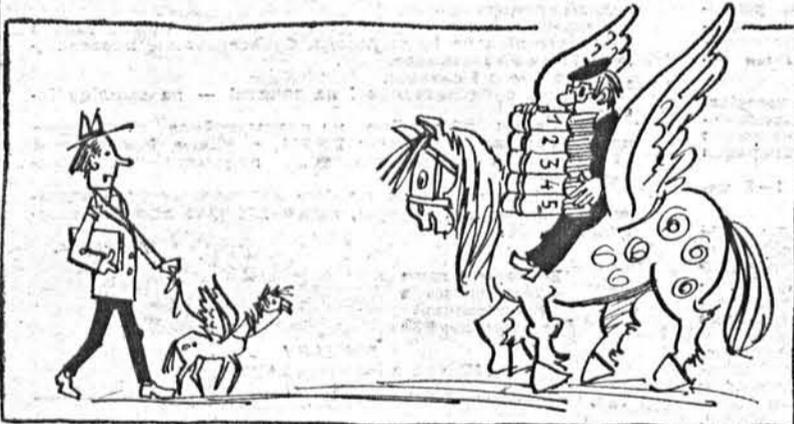
Быў маленькі Сашка—
Маме было цяжка,
А як вырас Сашка—
Маме вельмі цяжка.

Казаў — яму для шчасця
Не хопіе Насці,
Цяпер жа ўсе няшчасці
У яго з-за Насці.

Ішкыцёр Авецкін
Добра ведаў справу:
З прыгажуні рэччю
Ён рабіў канаву.

Малюнк М. ГУРЛО.

МЕУ ПАЭТ ПЕГАСА...

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністер-
ства культуры і правлення Саюза пісателёў
БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі

Індэкс 63856.

АТ 01389

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-
рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на-
месніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказна-
га сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палі-
тычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела
прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і біб-
ліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музы-
кі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва,
архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, ад-
дзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і маса-
вай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85,
бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Алесь АСІПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс
БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ [адказны сакратар], Уладзімір
ГНІЛАМЕДАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін
ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,
Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдак-
тара], Уладзімір НЯФЁД, Нічыпэр ПАШКЕВІЧ, Аляксей
ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп
СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА, Мікола ТКАЧОУ,
Юлія ЧУРКО, Рыгор ШЫРМА.